

SVENSKA PISTOLER FRÅN 1700-TALET

Kåa Wennberg

Innehåll

Förord	7
Pistolens olika delar	10
Bars, David	12
Berg, Lars	18
Berggren, Olof	19
Bergh, A.F.	20
Björkman, Lorens	21
Blekberg, Johan	22
Blekberg, Lars	23
Blekberg, Lars	25
Blom, Carl	26
Dahlstedt, Gabriel	27
Domnerus, Hans	29
Falk, Peter	31
Fallgren, Jonas	32
Frenberg, Anders Larsson	33
Frenberg, Olof	34
Froomen, Peter	35
Gerhardt, Adam Anthon	40
Gezelius, Nils	43
Giöther, d.y., Magnus	44
Giöther, d.ä., Magnus	46
Hammarström, Nils	48
Heijm, Johan Casper	50
Holtzapfel, Johan Christian.	52

Hovenskiöld, Eric	54
Hovenskiöld, d.y., Joakim.	55
Hultman, Jean	57
Kielström, Nils.....	58
Lidberg, Lars	59
Lillia, Bengt	60
Lind, Erik Persson	61
Lindberg, Anders	62
Ljung, Johan Ludvig	64
Meidinger, Johan Frantz	65
Mellberg, Johan	69
Metzger, Johan Georg	70
Mobeck, Jöns	71
Moberg, Anders	72
Mård, Bengt	73
Mård, Petter	76
Nussbaum, Jacob	78
Nussbaum, Moritz Friedrich	79
Nystrand, Gudmund.....	85
Reichardt, Johan	87
Rosenhell, Jacob	90
Rosenhell, Joakim.....	91
Ruberg, Jöns	92
Rundberg, Peter	93
Rythen, Anders	98
Rågren, Anders	99
Rågren, Johan	100
Rånge, d.ä., Lars	101
Schiel, Johan	102
Schertiger, d.y., Jonas	103
Sellergren, Petter	107
Sjöberg, Anders	108
Sjöberg, d.y., Anders	109
Sjölander, Olof	113
Sjöström, Israel	114

Starbus, d.ä., Pieter	115
Stenberg, Anders Månsson	120
Stenberg, Jonas	124
Ström, Jean	126
Svanberg, Simon	127
Teschner, Friedrich Wilhelm.....	128
Ungberg, Per Johan.....	129
Ungrot, Sven	131
Utterberg, Peter	132
Wessman, Erik	136
Wählberg, Anders	138
Zerr, Gottfrid.....	143
Åberg, Sven	144
Ålander, Sven	147
Örnбом, Nils	148
Källor och litteratur	149

Förord

År 1979 utkom min första vapenbok "Svenska Pistolsmeder". Sedan dess har jag samlat material till denna bok och detta arbete har nu pågått under drygt femton år. Min ambition har varit att i museer och privata samlingar finna så många okända alster som möjligt av etablerade mästare. På så sätt får man en närmast total bild av vad som producerats i Sverige då det gäller svenska civila pistoler från 1700-talet.

Syftet med boken har också varit att påvisa hur de olika pistolsmedsmästarna påverkats av varandra. Många sattes i lära på faderns verkstad eller hos någon etablerad mästare och från dem inhämtades naturligtvis den grundläggande inspirationen. Ett fåtal fick också möjligheten att under sin gesällvandring få vistas på olika verkstäder runtom i Europa och dessa gesäller medförde då naturligtvis många nya idéer och intryck då de återvände hem igen. I början av 1700-talet invandrade dessutom många vapensmeder till vårt land, vilka från sina hemländer medförde stor hantverksskicklighet som senare kom att berika vår inhemska produktion. Dessa smeder kom främst från Tyskland och Holland. Men Sverige hade självfallet ett stort antal egna vapensmeder som visat prov på oerhört stort kunnande i vapensmidet och de har också lämnat efter sig en ansenlig mängd pistoler av mycket hög kvalitet. En lustig detalj som jag noterat under årens lopp är att man nästan alltid kan avgöra pistolens kvalitet genom att endast studera maskaronen. Är det en fin och vacker maskaron så är vapnet i övrigt helt säkert också förstklassigt.

Det tog många år från det att man började som lärogosse fram till det att man blivit mästare. Innan man inskrevs såsom lärogosse skulle man under ett par veckors tid visa sig lydig, flitig och läraktig, dessutom kunna uppvisa bördsbrev

om sin äkta börd. Därefter inskrevs man av sin mästare vid ämbetets nästa sammankomst såsom lärogosse under ett visst antal år. Lärotiden varierade något. Mästarsöner inskrevs ofta redan i 10-årsåldern och fick i regel kortare lärotid, eftersom de var uppvuxna i verkstaden. Sedan lärogossen "utstått sina läroår, lösgavs han ur läran" och var nu gesäll. Syftet med gesällarbetet var att öka gesällens färdigheter och att upplära lärogossar och andra nytillkomna gesäller. Det ansågs också särskilt meriterande att få arbeta hos någon mästare i en annan stad, eller ännu hellre i ett annat land. Denna favör var dock mycket få gesäller förunnat. För att bli mästare ålades man att inom angiven tid och på bestämd anvisad verkstad och under uppsikt av två förordnade "skådemästare" utarbeta förelagt mästarstycke. Pistolmakarämbetena sammanträdde i regel två à tre gånger per år, alltid i åldermannens gård, där de färdiga mästarstyckena mycket ingående granskades. Om de utföll till de andra mästarnas belåtenhet, godkändes de, varvid de nya mästararna hade att betala sin mästaravgift.

Merparten av dessa vapenhantverkare levde under mycket knappa förhållanden. Ofta stod de i skuld till faktoriet. När man tar del av husförhörlängder finner man ofta följande: "Bor en förfallen byggning" och "sjuklig och oförmögen till arbete". Från bouppteckningarna ser man att skulderna nästan alltid är större än tillgångarna. Ofta efterlämnade de inte mycket mer än sina gångkläder. Hygienen var ett annat stort problem. Smutsvätten samlades i lårar i väntan på våren och inte heller då tvättade man kläderna särskilt ofta. Bostäderna luktade också illa, för att man med hänsyn till värmen knappast tillät vädring. Genom att bränna välluktande ämnen i kakelugnarna och strö golven med enris försökte man motverka detta. Den låga temperaturen inomhus tvingade dessutom smederna och deras familjer att gå varmt påklädda och ibland också behålla plaggen på dygnet runt.

När någon mästare avled var det inte ovanligt att änkan gifte om sig med den äldste gesällen på verkstaden, för att den på så sätt skulle kunna leva vidare. Om så inte blev fallet, gifte sig änkan med någon annan mästare, men nästan alltid inom det egna skräet.

Men det fanns också tillfällen då man träffades under mera gemytliga former. Det gällde främst dop, bröllop och begravingar, där det sistnämnda tillfället oftast "firades" mest. Vidare förekom naturligtvis festligheter i samband med att någon gesäll blivit mästare. Alla samlades då kring ett långt bord, där man vanligtvis började med en soppa och därefter serverades ett kraftigt köttstycke.

Detta nedsköljdes med stora mängder öl och brännvin, ibland förekom även vin. Dessa sammankomster var säkert ett välkommet avbrott i den annars ganska bistra tillvaron.

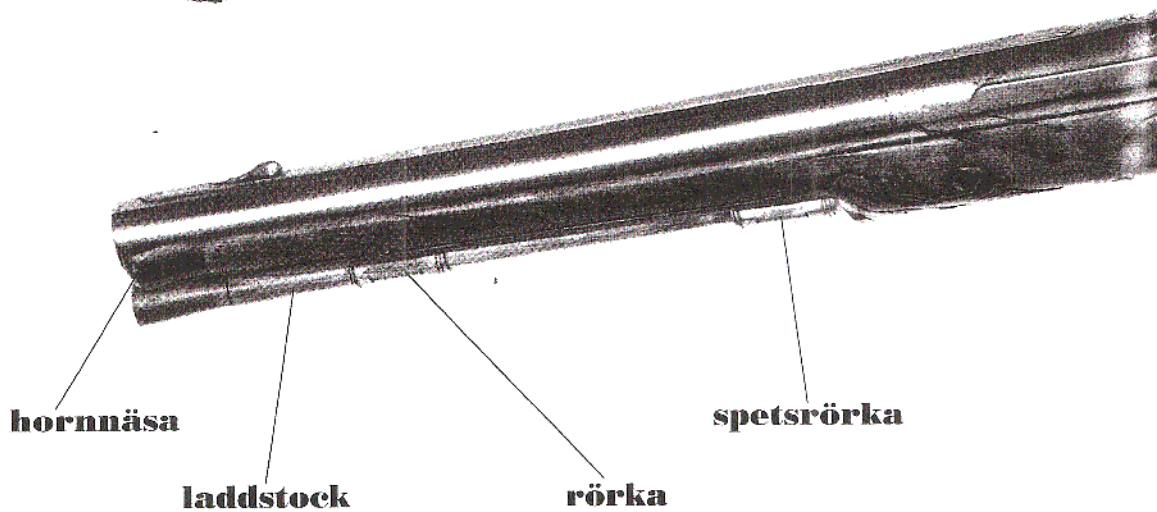
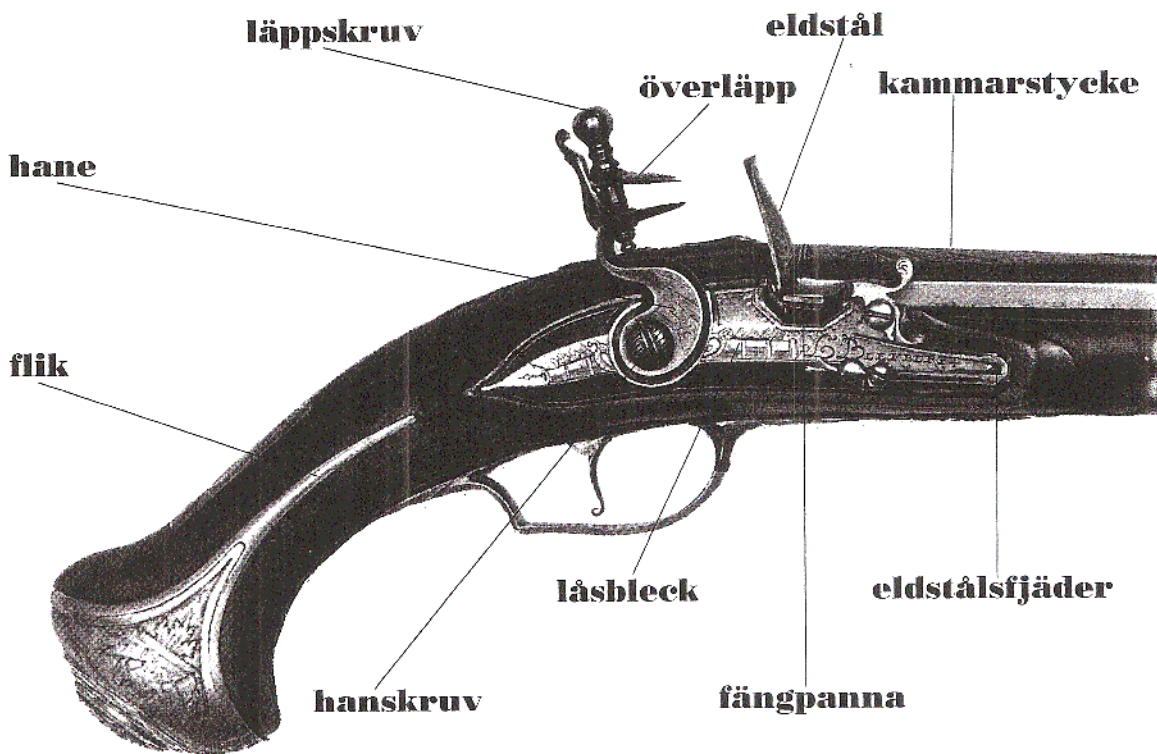
”Svenska pistoler från 1700-talet” bygger i första hand på fotomaterialet. För mera omfattande biografier över dessa vapensmeder hänvisas till mina tidigare böcker, ”Svenska Pistolsmeder”, ”Svenska Gevärssmeder” och ”Svenska böss- och pistolsmeder”, där den sista boken är att betrakta som en ren biografibok.

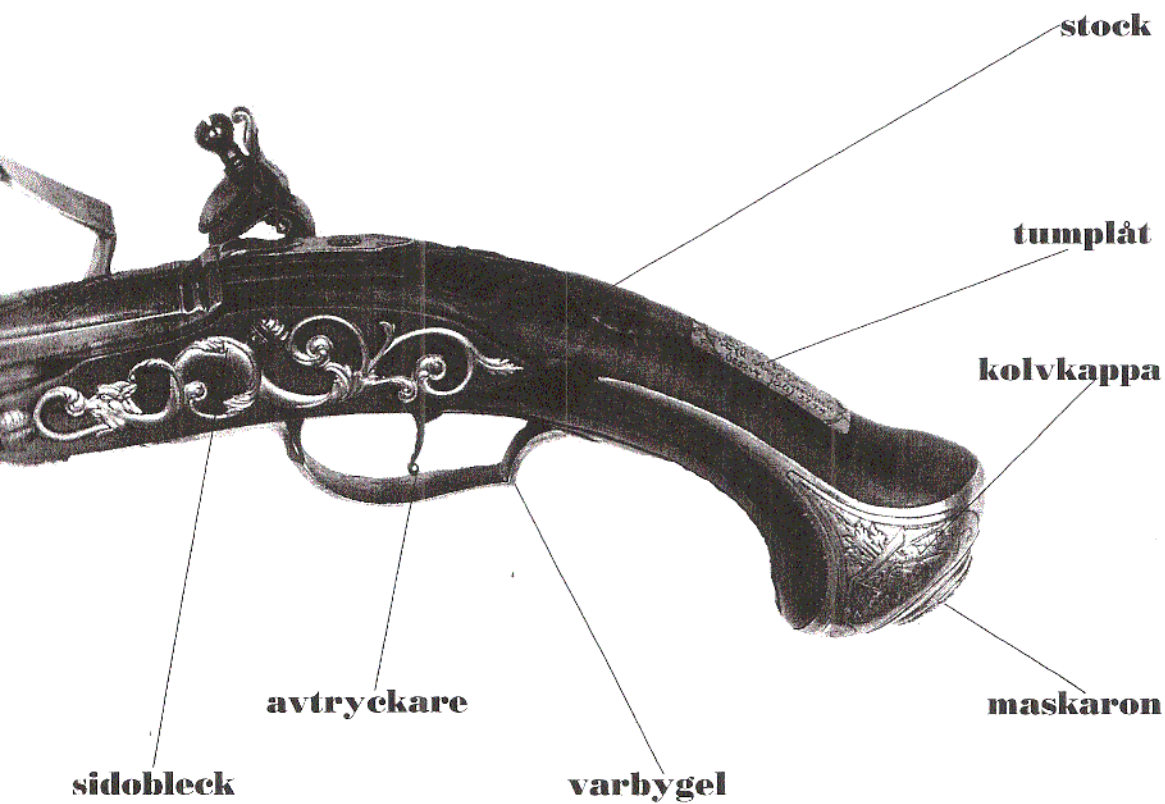
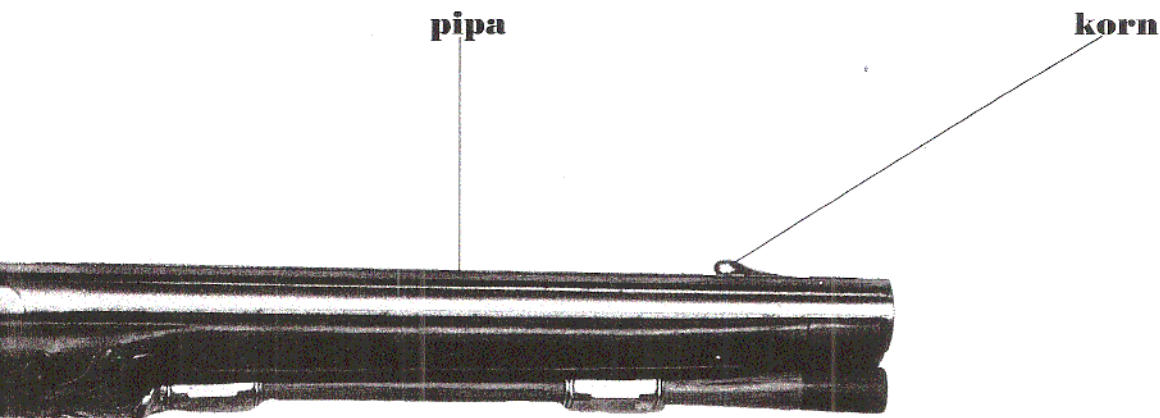
När nu denna bok ser dagens ljus är det min förhoppning att läsaren kan ta del av och i många fall också njuta av vad dessa pistolsmeder kunnat skapa och producera - ett skrå som jag tycker vi har all anledning att vara stolta över.

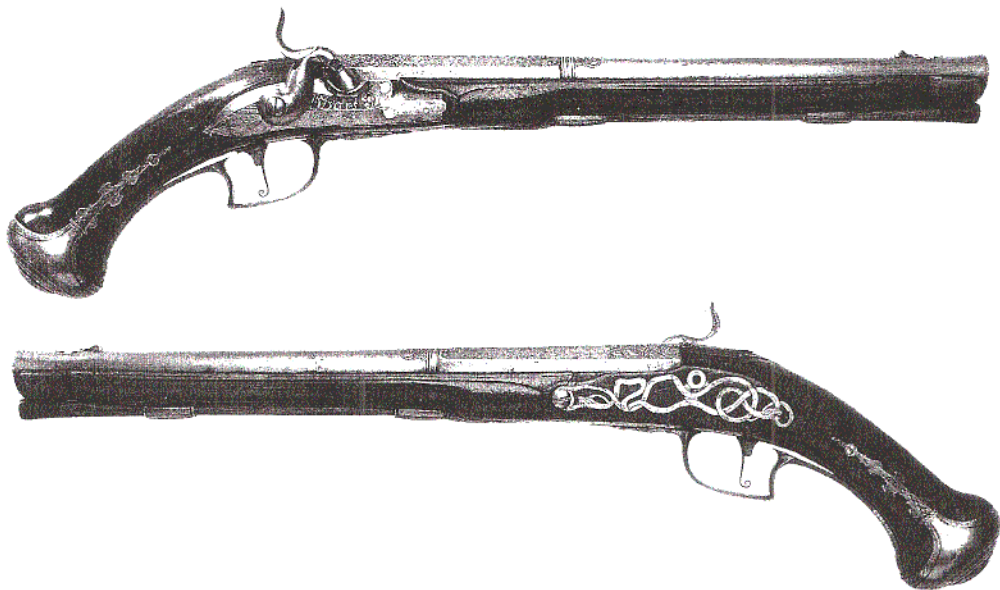
Avslutningsvis vill jag rikta ett stort och varmt tack till Tommy Hellman som jag träffat många gånger under arbetets fortskridande. Vi har vid dessa tillfällen kunnat ventilerat de problem som funnits då det gällt att bedöma och datera vapnen. Dessa möten har alltid varit både intressanta och givande.

Strömme i januari 1996

Kåa Wennberg

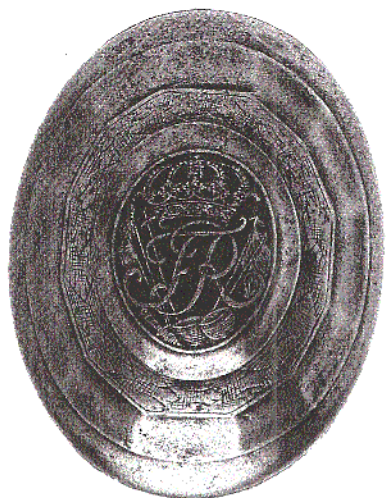

Ett par slagläspistoler, ändrade från flintlås, signerade D BARS STOCKHOLM. Total längd 54 cm. Pipornas längd 36 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Livrustkammaren)

David Bars (1686 - 1759) Stockholm

Som ”den förnämste av Stockholms alla böss- och pistolsmeder” brukar Bars ofta omtalas. Huruvida detta är ett riktigt påstående är naturligtvis svårt att avgöra, men att han var en oerhört skicklig vapensmed är dock oomtvistligt. Det är ännu inte klarlagt varifrån han egentligen härstammade, men han blev mästare i Stockholm omkring år 1712. Det fanns ingen svensk vapensmed i Sverige under 1700-talet som kom att ha så många lärogossar och gesäller på sin verkstad som David Bars. Men han hade även andra strängar på sin lyra. Då ett nytt rikssigill skulle göras efter Karl XII:s död, fick Bars i uppdrag att göra ”sielfwa stempeln till wapnet”. Vidare konstruerade han kort före sin död en maskin för kulstöpning ”med en kniv att skära av överstöpet”. I bevarade dokument finns också följande

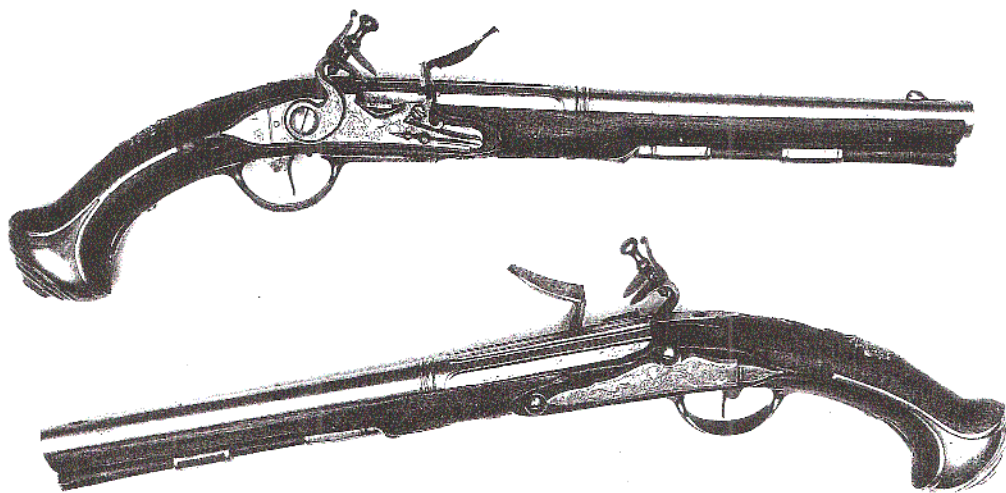

Fredrik I:s namnchiffer.

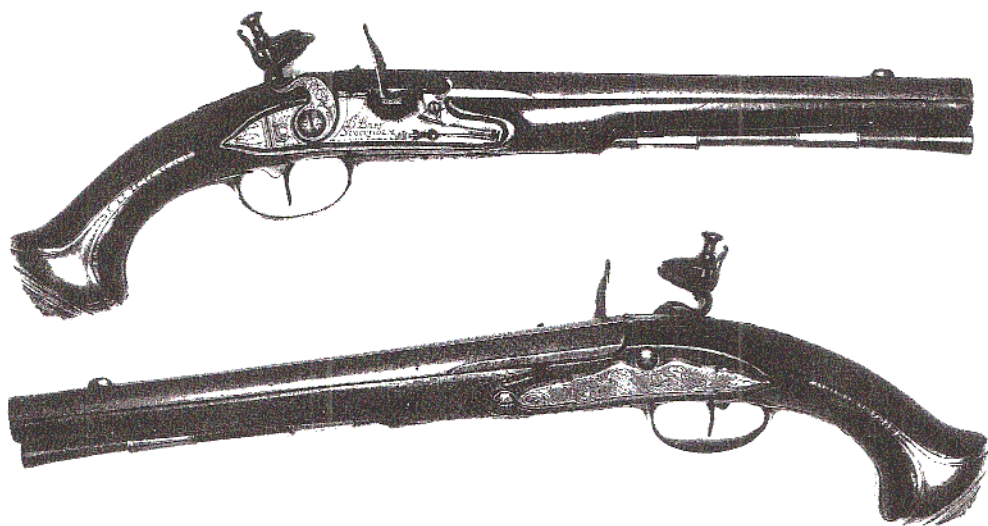

Fredrik I (1676 - 1751)

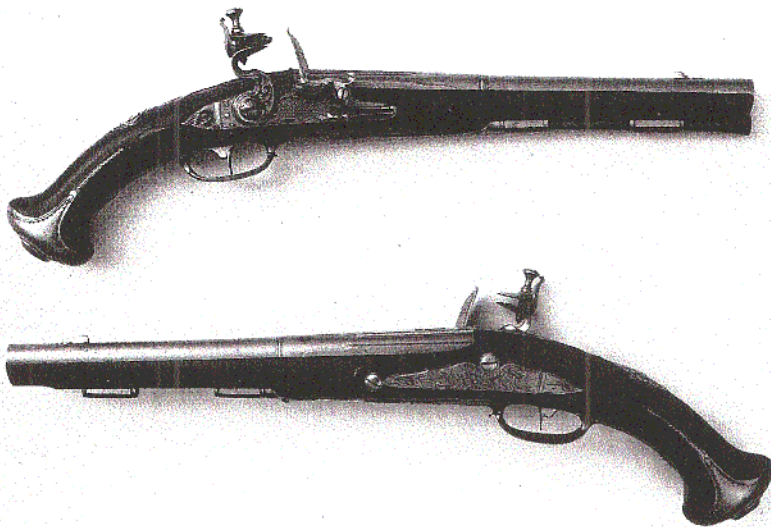
att läsa om honom: "David Bars var sjelf en ifrig Jägare och Skytt". I denna bok finns Bars representerad med inte mindre än nio par pistoler. Ett av paren har ändrats till slaglås och här finner vi Fredrik I:s namnchiffer på kolvkappornas undersidor. Dessa pistoler uppvisar mycket ovanliga sidobleck med en speciell form, där två om varandra snodda ormar biter varandra. Dessutom är kolvkappornas flikar ovanligt utformade. (Jämför ett annat par pistoler av Bars i Svenska Pistolsmeder, sid 19 samt slaglåsparen av Moritz Friedrich Nussbaum och Petter Mård i denna bok). Därpå följer fem par relativt snarlika pistolpar, av vilka flera visar att David Bars också var en skicklig gravör. Avslutningsvis följer tre par ryttarpistoler där man finner stora likheter; de kullriga låsblecken, sidoblecken, rörkorna och de enkelt skurna stockarna. Det sista paret skiljer sig dock från de övriga, såtillvida att piporna har inläggningar av både guld och silver, vilket är synnerligen ovanligt då det gäller svenska pistoler. Den mycket styve vapenhantverkaren David Bars avled 1759 och hans boupppteckning vittnade senare om att det var en burgen man, vilket faktiskt var ovanligt bland de svenska vapensmederna under 1700-talet.

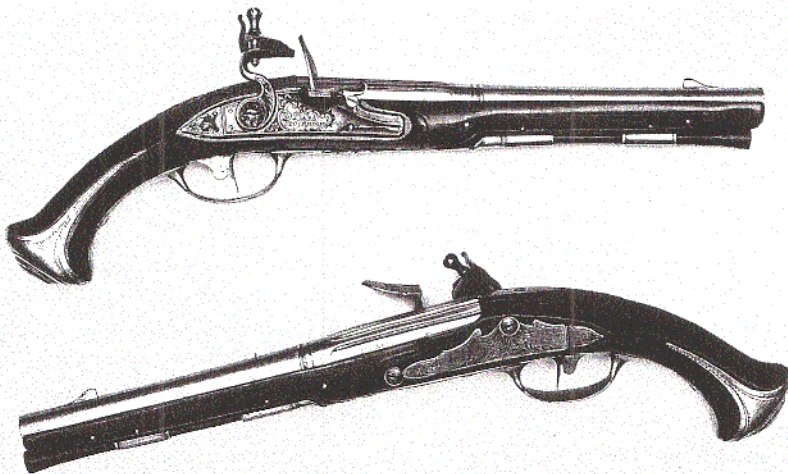
Ett par flintlåspistoler, signerade D BARS STOCKHOLM. Total längd 48 cm. Pipornas längd 31,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

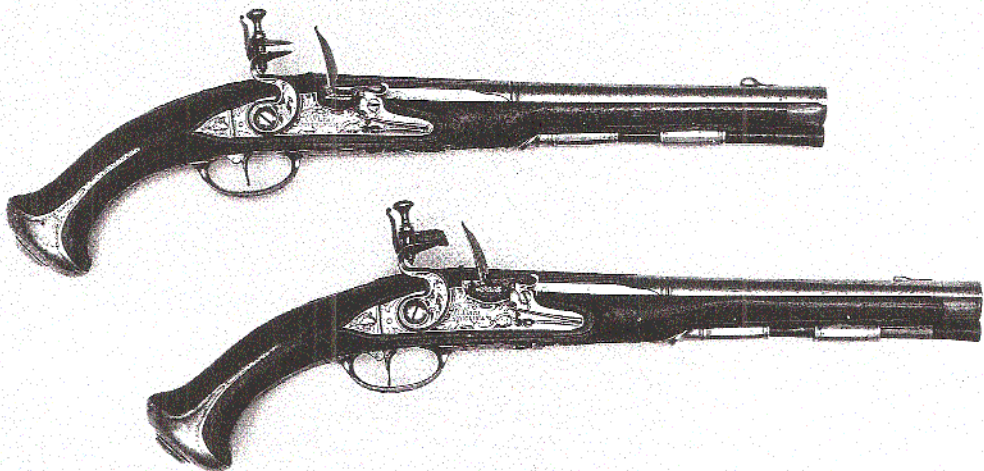
Ett par flintlåspistoler, signerade D: BARS STOCKHOLM. Total längd 43 cm. Pipornas längd 27,5 cm, slätborrade. Beslag av förgylld mässing. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

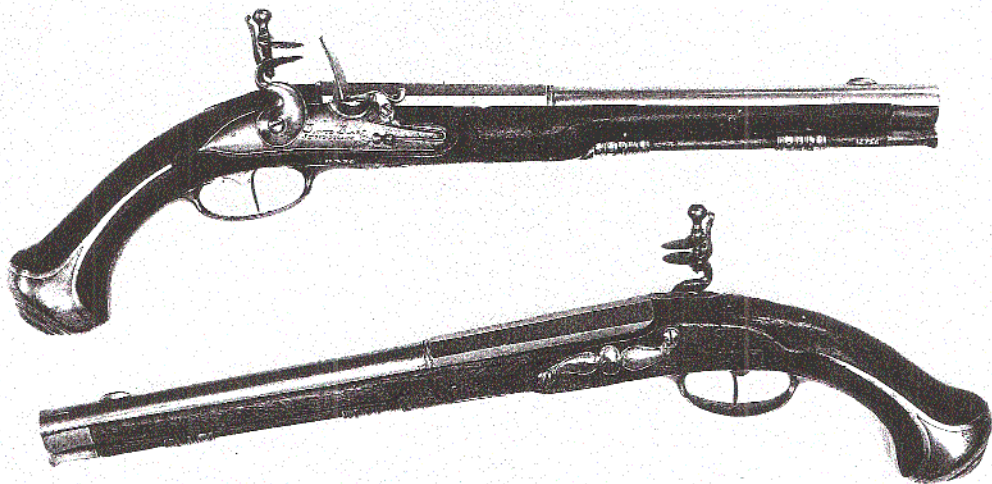
Ett par flintlåspistoler, signerade D BARS STOCKHOLM. Total längd 45 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. De har Bars' stämpel i guld. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Livrustkammaren)

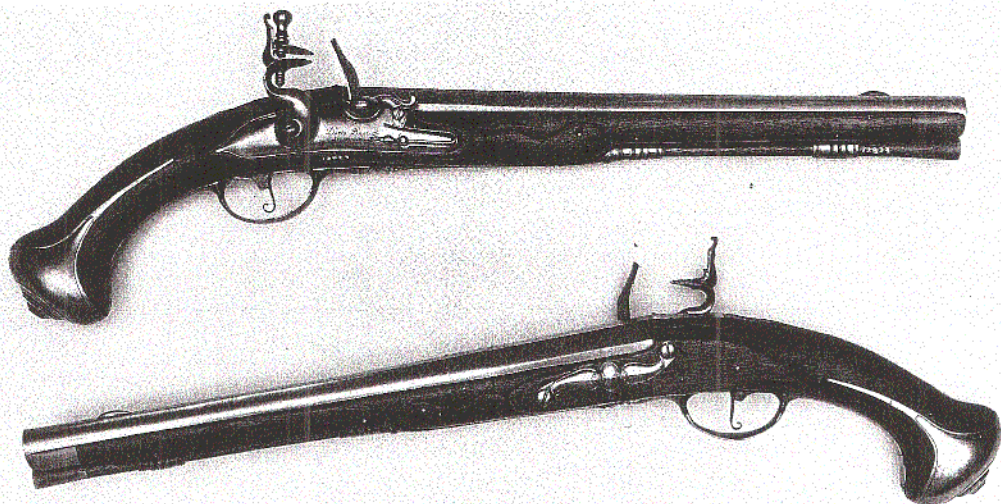
Ett par flintlåspistoler, signerade D BARS STOCKHOLM. Total längd 42 cm. Pipornas längd 26 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

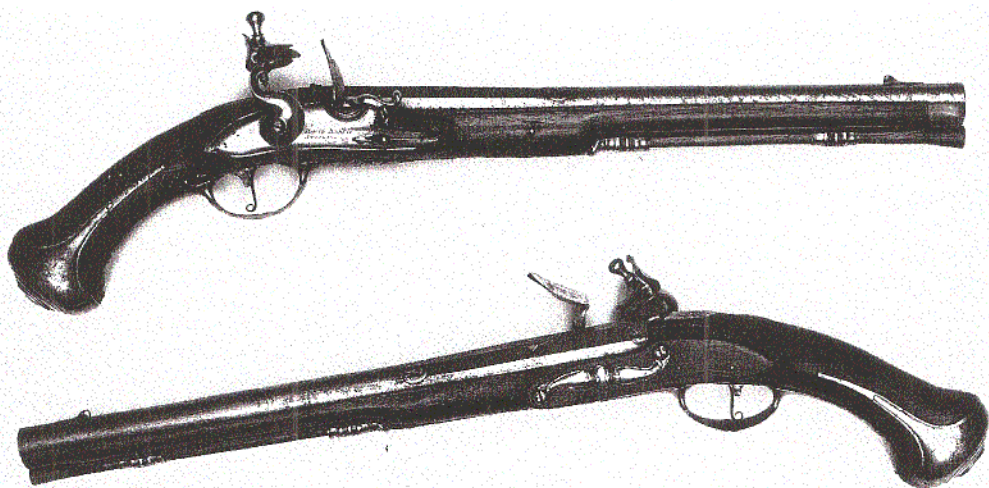
Ett par flintlåspistoler, signerade D:BARS STOCKHOLM. Total längd 44 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. De är signerade D:BARS i guld. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

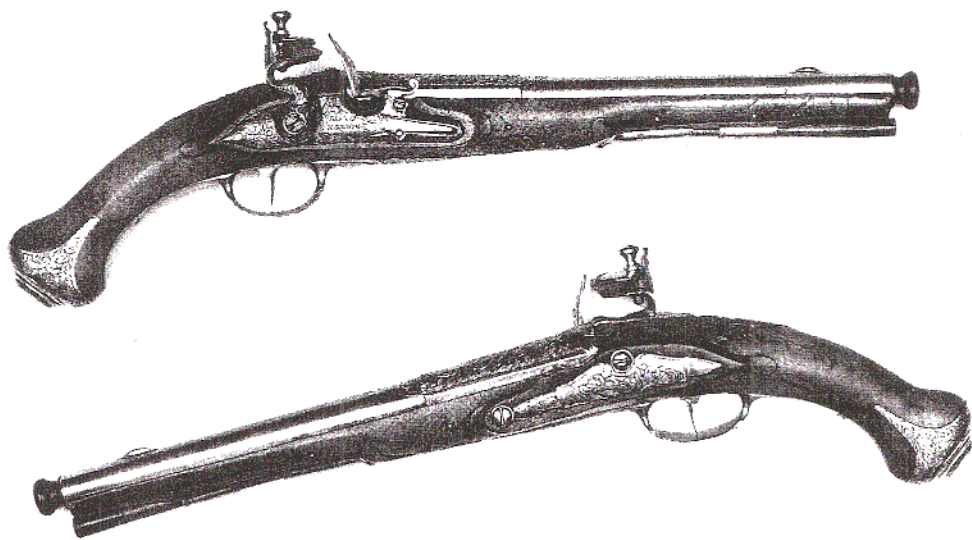
Ett par flintlåspistoler, signerade DAVID BARS STOCKHOLM. Total längd 50 cm. Pipornas längd 33,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Skokloster)

Ett par flintlåspistoler, signerade DAVID BARS STOCKHOLM. Total längd 52,5 cm. Pipornas längd 34 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Skokloster)

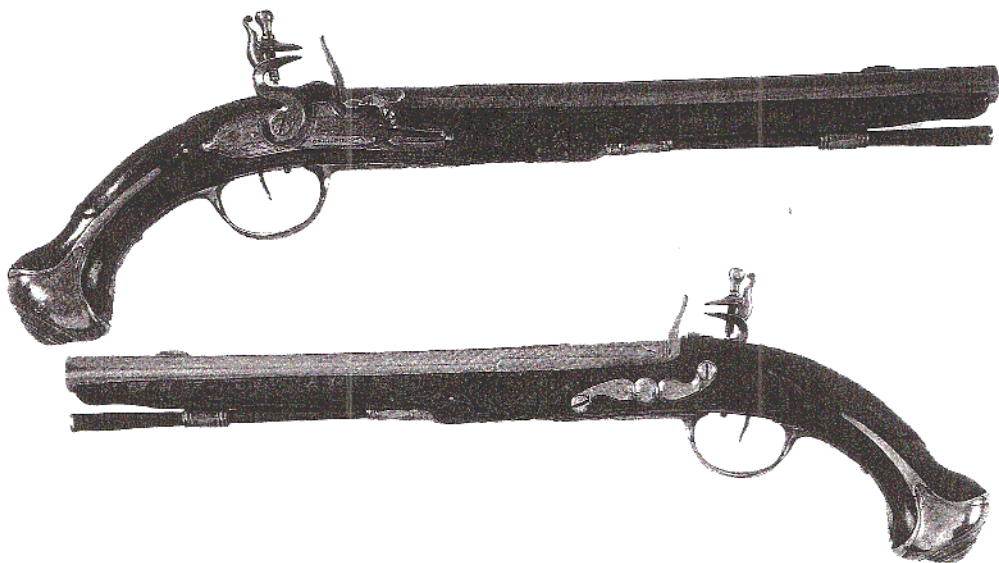
Ett par flintlåspistoler, signerade DAVID BARS STOCKHOLM. Total längd 54 cm. Pipornas längd 36,5 cm, slätborrade. De har både guld- och silverinläggningar. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

Ett par flintläspistoler, signerade BERG NORKÖPING. Total längd 40 cm. Pipornas längd 25 cm, slätborrade. Järnbeslag med guldpunsad botten. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

Lars Berg (1734 - okänt) Norrköping

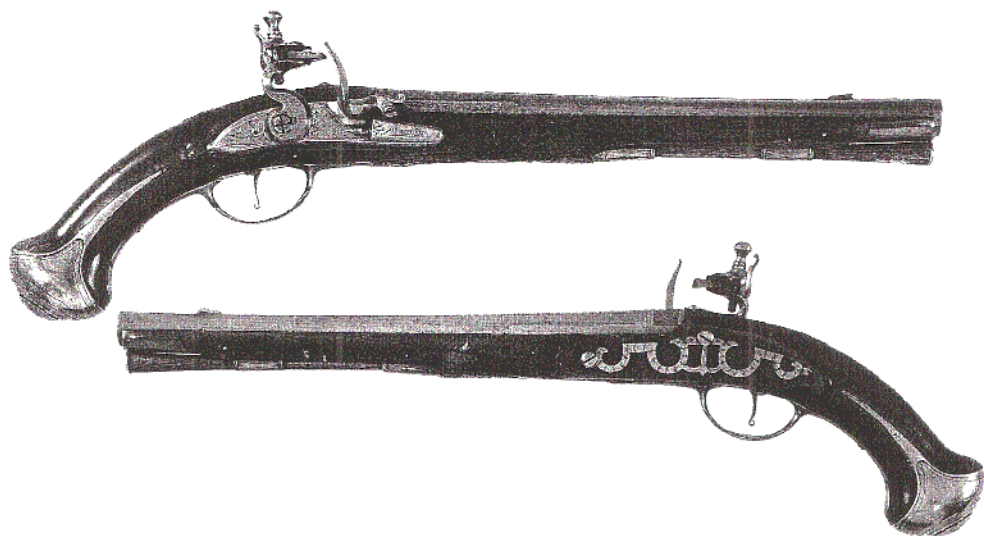
Berg föddes 1734 i Norrtälje. Vid 14 års ålder sattes han i lära hos mästaren Johan Schiel. Därefter flyttade Berg till Norrköping och där blev han gesäll vid stadens faktori år 1753. Under några år arbetade Berg också i Söderhamn, men återvände 1759 till födelsestaden Norrtälje. Från år 1760 fram till början av 1770-talet verkade han i Norrköping, varför ovanstående pistolpar skall dateras till denna tid. Med dessa pistoler och andra efterlämnade alster visar Berg att han var en habil vapensmed. På dessa pistoler ska man kanske framför allt lägga märke till de vackert arbetade beslagen samt de likaledes välarbetade piporna med kammarstycken i relief. Lars Berg fanns i Nyköping år 1780, men vad som därefter hänt honom är okänt.

Ett par flintlåspistoler, signerade O:BERGGREN JÖNKIÖPING. Total längd 52,5 cm. Pipornas längd 35 cm, släiborrade. Beslag av mässing. Kaliber 16 mm. (Livrustkammaren)

Olof Berggren (1688 - 1751) Jönköping

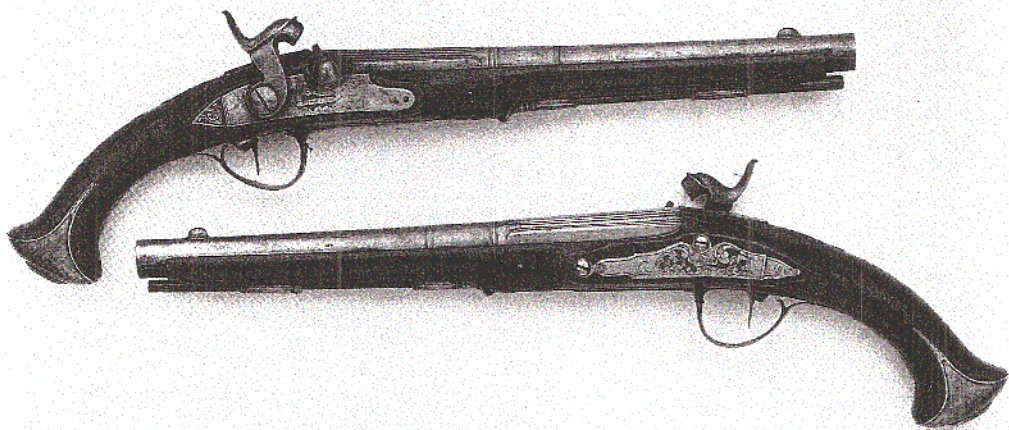
Berggren blev mästare vid Jönköpings faktori år 1714. Dessa pistolpar torde ha förfärdigats ett tiotal år senare. De relativt eleganta stockarna är tillverkade av valnötsrot vilket inte är så vanligt. Samtliga beslag är av mässing, även låsblecken, vilket är typiskt för just en del Jönköpingssmeder. Utmärkande för vapen tillverkade i denna stad är också den graverade sicksackbord som löper runtom låsbleckets kant. Ser man på kolvkapporna så finner man vid flikarnas början treuddiga blad vilket är sällsynt. Även de fasetterade rörkornas utformning är inte så vanligt förekommande. Mäster Olof Berggren avled den 2 mars 1751. Detta pistolpar är det enda kända alster han lämnat efter sig.

Ett par flintlåspistoler, signerade A:F:BERG. Total längd 51 cm. Pipornas längd 33,5 cm, slätborrade. Bestag av mässing. Kaliber 15 mm. (Livrustkammaren)

A.F. Bergh (verksam under 1700-talets början) Jönköping

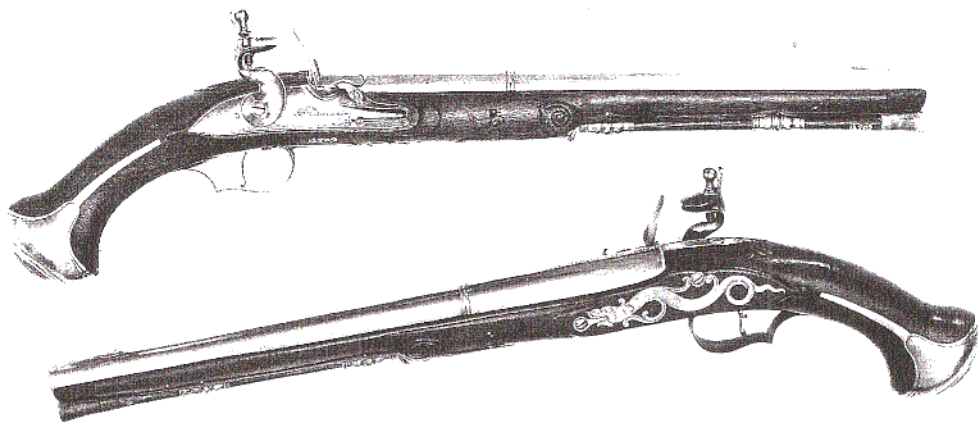
Någon Bergh med initialer A.F. har jag inte lyckats finna trots stora ansträngningar. Pistolerna är gjorda omkring 1740 och är helt säkert tillverkade i Jönköping. Varför pistolparet ska hänföras till denna stad beror på att låsblecken är gjorda av mässing och typisk är graveringen med troféknippen av kanoner, fanor, spjut etc. Att denne smed arbetade i en egen stil märks om man exempelvis ser på de ovanligt utförda sidoblecken, samt hanskruvornas korsform. Mycket ovanlig är dessutom den mässingsplatta som täcker eldstålsfjädern och där Bergh också låtit signera sitt pistolpar. En annan Jönköpingssmed, Sven Åberg har också tillverkat ett pistolpar med denna platta. Vem av dessa båda mästare som påverkats av den andre är naturligtvis omöjligt att avgöra.

Ett par slaglås-pistoler, ändrade från flintlås, signerade BIÖRCKMAN NORTELIE. Total längd 42 cm. Pipornas längd 27 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

Lorens Björkman (1722 - 1804) Norrtälje

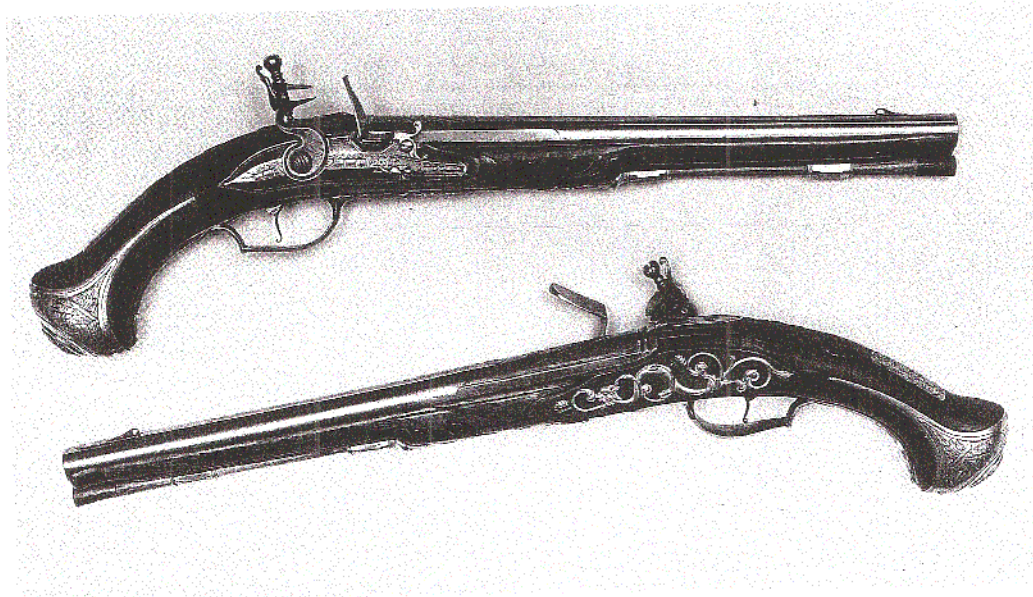
Björkman började som lärogosse och blev senare gesäll vid Jönköpings fabriks- och mekaniska verkstad. Han kom därefter till Stockholm och var också en tid anställd vid ett fabriks- och mekaniska verkstad i Holland. År 1753 kom han till Norrtälje och i slutet av detta år blev han där utnämnd till rustmästare. Han gjorde ett flertal modellsatser för sänksmidere-redskap. Med detta eleganta och smäckra pistolpar visar Björkman att han också var en skicklig gravör. De plana låsblecken är signerade med hans namn, men stadens namn "NORTELIE" har han placerat bakom hanarna vilket var ovanligt för de svenska vapensmederna. Pistolparet bör vara tillverkat på tidigt 1770-tal. Lorens Björkman flyttade på gamla dagar till Stockholm och arbetade där under några år tillsammans med sin son, Nils Lorens Björkman.

Ett par flintlåspistoler, signerade J:BLEKBERG. Total längd 52 cm. Pipornas längd 35 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Skokloster)

Johan Blekberg (1686 - 1751) Jönköping

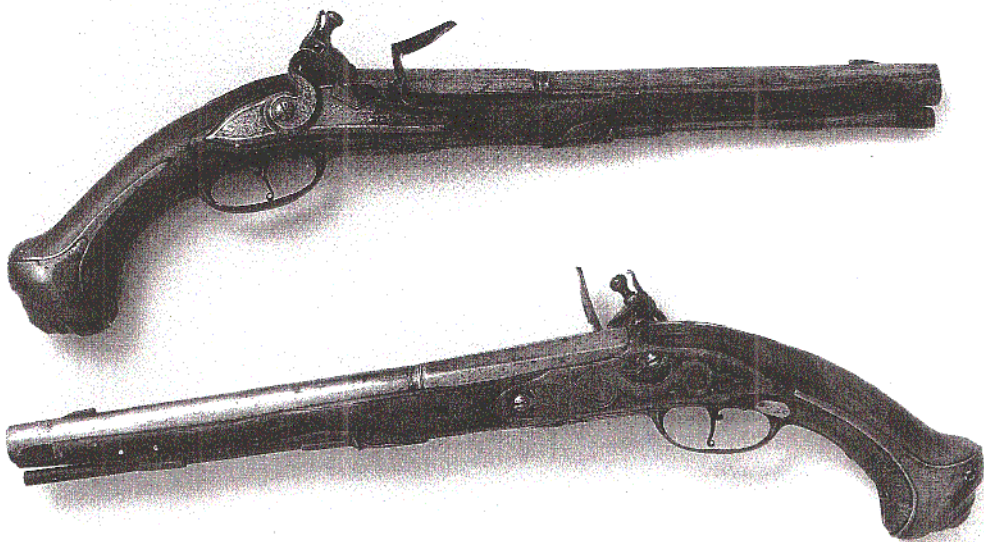
Denne vapensmed var verksam som pistolmakare vid Jönköpings faktori och där blev han mästare år 1709. Detta till formen vackra pistolpar, uppvisar några typiska Jönköpingsdrag; den karaktäristiska formen på varbygel, det genombrutna sidoblecket i form av en drake samt en något speciell form på kolvkapporna med dess flikar. Dessa kolvkappor återfinns även hos en annan Jönköpingssmed, nämligen Anders Stenberg (1712 - 49). Blekberg var ju betydligt äldre, så det var väl Stenberg som lät sig inspireras av Blekberg. Piporna är signerade "JönKiöping" och bär dessutom stadens kontrollstämpel - normalt finns stämpeln på pipans undersida. Dessa ryttarpistoler torde vara tillverkade någon gång under 1720-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade L:BLEKBERG. Total längd 50,5 cm. Pipornas längd 33 cm, slätborrade. De bär inskriptionen "JönKiöping". Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Lars Blekberg (1692 - före 1753) Jönköping

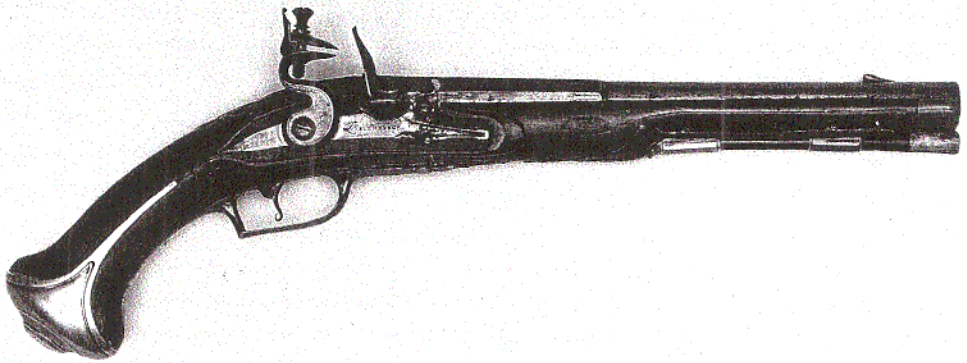
Denne pistolsmed var verksam vid Jönköpings faktori och sin mästarvärdighet fick han år 1719. Han finns representerad i denna bok med två par pistoler. Inledningsvis kan man lägga märke till pistolparens signeringar som är så lika att de närmast skulle kunna jämföras med en namnteckning, vilket är relativt ovanligt. Det ena paret är väl förfärdigat med en något större finess; de lite ovanligt graverade kolvkapporna, de genombrutna och kullriga sidoblecken samt gravyren som på fotot framskyntar på kammarstyckena. Här finner vi också de trefasade låsblecken till skillnad mot det andra parets släta låsbleck och därtill ganska enkla gravyr med sparsamma bladmotiv. De båda pistolparen torde vara tillverkade under 1740-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade L:BLEKBERG. Total längd 50 cm. Pipornas längd 32,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

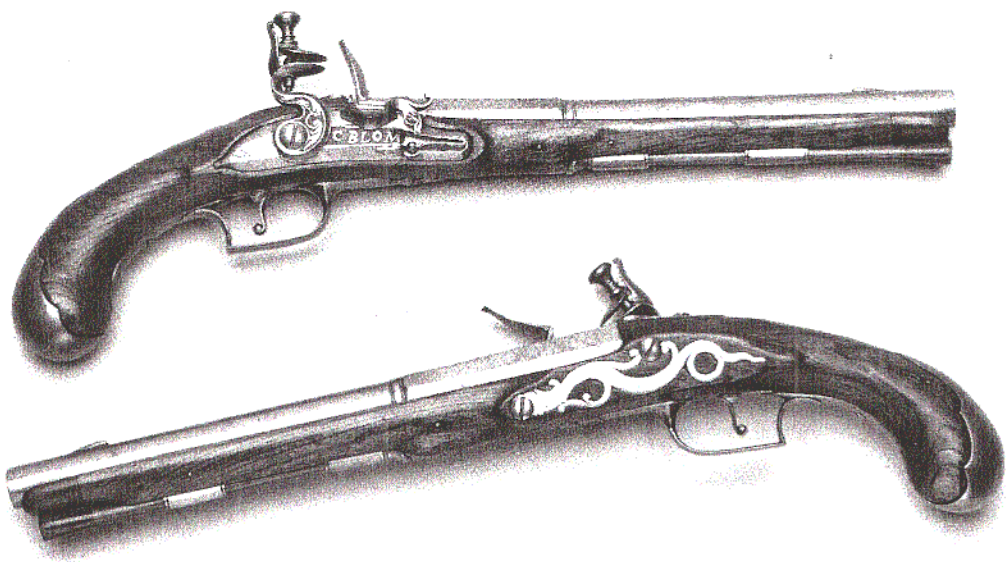
*Pistolparets maskaron
från föregående sida.*

Flintlåspistol, signerad L:BLEKBERG. Total längd 43,5 cm. Pipans längd 27 cm, slätborrad. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Lars Blekberg (1711 - mitten av 1700-talet) Jönköping

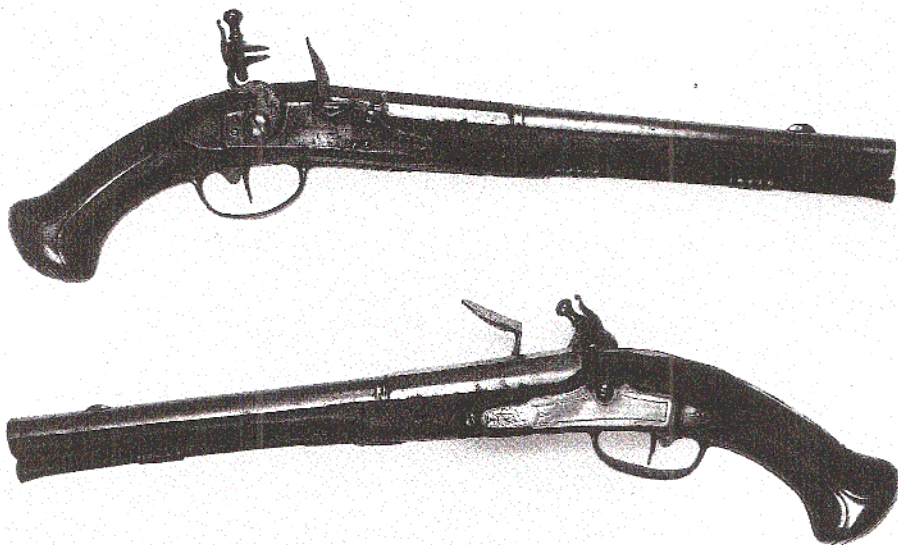
Blekberg blev gesäll vid Jönköpings fabriks år 1731 och mästare sex år senare. I en rulla anno 1754 står efter Blekbergs namn: "Blifvit för liderlighet utstruken ur fabriks memorat av den 16 Maj 1754". Vad som därefter hänt med denne smed är okänt. Ovanstående flintlåspistol har jag tillskrivit denne Lars Blekberg enbart av den anledningen att signaturen skiljer sig vid en jämförelse med signaturen på de två pistolpar som gjorts av Lars Blekberg, född 1692. Denna relativt enkla pistol, som i princip helt saknar dekor har det för Jönköpingspistolerna så vanliga trefasade låsblecket. Även varbygelns form är den typiska, men med den anmärkningen att dess undersida är plan, vilket den vanligtvis inte brukar vara. Vapnet är troligtvis tillverkat på 1740-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade C BLOM. Total längd 42,5 cm. Pipornas längd 26 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Carl Blom (1723 - slutet av 1700-talet) Jönköping

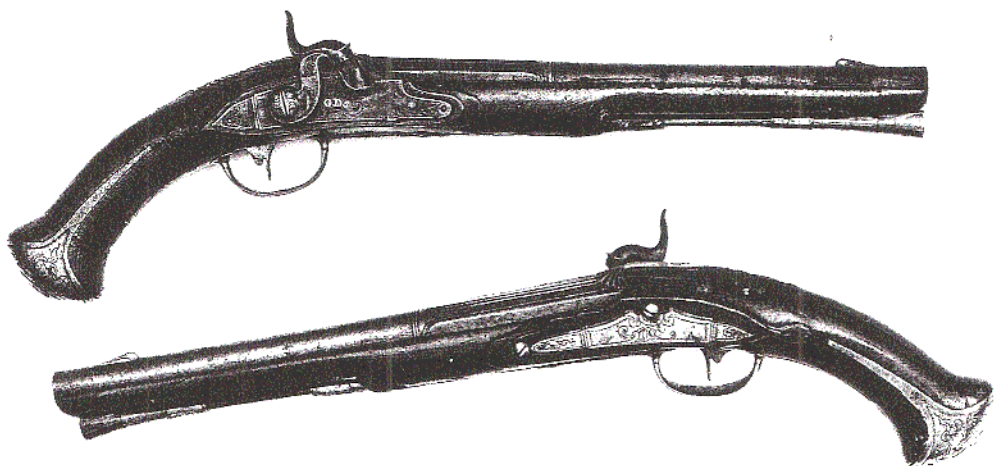
När Blom blev mästare är inte känt, men man vet att han blev gesäll vid Jönköpings fabriksverk år 1743. Dessa pistoler är relativt enkla i sitt utförande. Beslagen saknar helt dekor och är ganska grova. Lite mer arbete har dock Blom lagt ned då det gäller låsblecken, med signaturen mot den svarta bakgrunden och gravering på hanarna samt de trefasade låsbleckens bakre spets. Varbygelns form är också typisk för de i Jönköping verksamma vapensmederna. Pistolerna är troligtvis tillverkade på 1770-talet. Det är mycket få vapen med signaturen Carl Blom som man känner till.

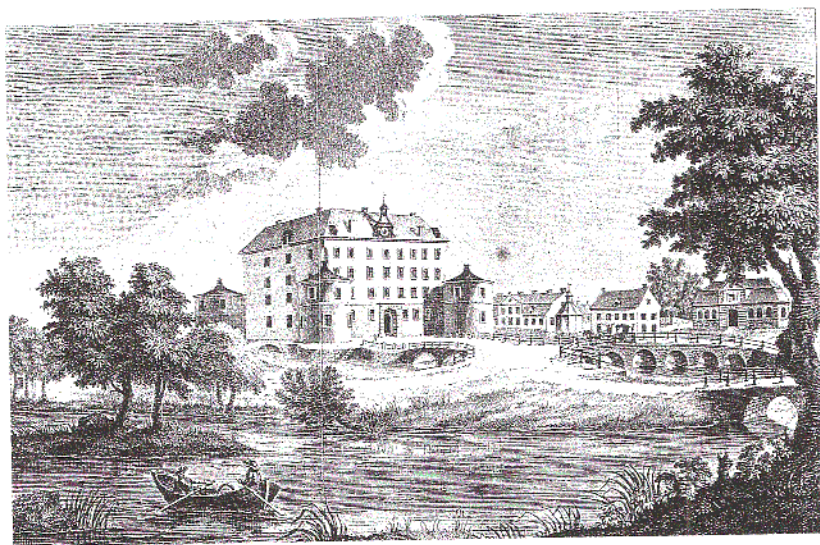
Ett par flintlåspistoler, signerade DAHLSTEDT ÖREBRO. Total längd 45,5 cm. Pipornas längd 30 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Jönköpings läns museum)

Gabriel Dahlstedt (1721 - 1793) Örebro

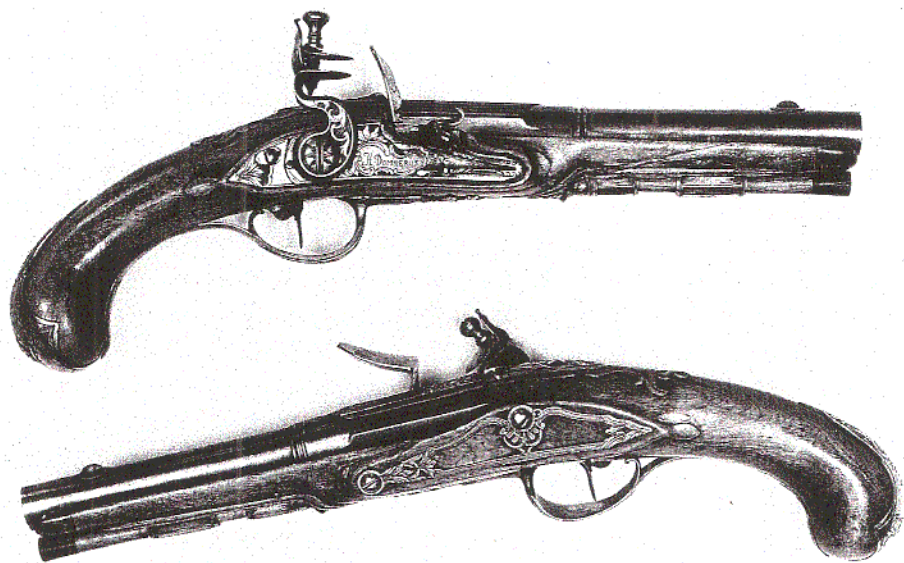
Dahlstedt började som lärogosse vid faktoriet i Örebro. I början av 1740-talet arbetade han ett par år i Norrköping under ledning av rustmästaren Peter Utterberg. Dahlstedt återvände sedan till Örebro där han blev mästare år 1748. Att han tagit intryck av sin lärofader Utterberg, syns då man studerar den lite speciella formen på flintlåspistolernas hanar. En elegant form som svänger ganska kraftigt bakåt. Just dessa hanar finner vi på två av de tre par ryttarpistoler som ingår i denna bok, tillverkade av Peter Utterberg. På det andra paret har Dahlstedt använt sig av den ovanligare signeringen med enbart initialerna GDS. Flintlåspistolerna torde vara tillverkade under 1750-talet och de till slaglås ändrade pistolerna ett tiotal år senare.

Ett par slagläspistoler, ändrade från flintläs, signerade GDS. Total längd 45 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

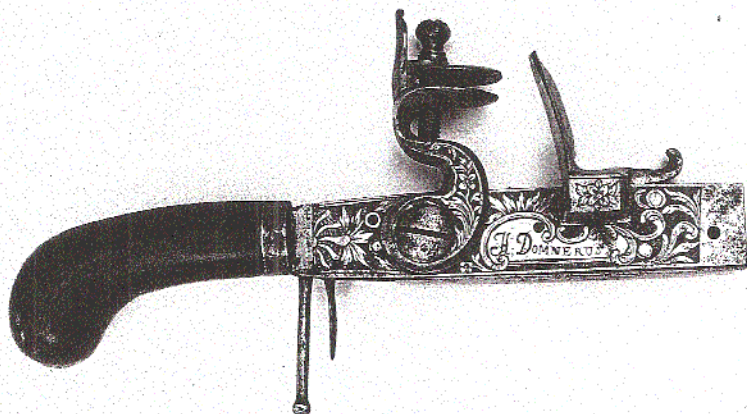
Örebro och slottet från 1700-talet

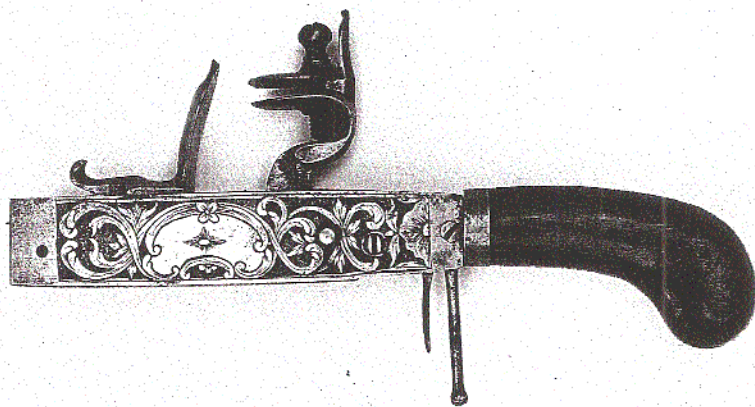
Ett par flintlåspistoler, signerade H:DOMNERUS. Total längd 33 cm. Pipornas längd 18 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Hans Domnerus (1750 - 1805) Jönköping

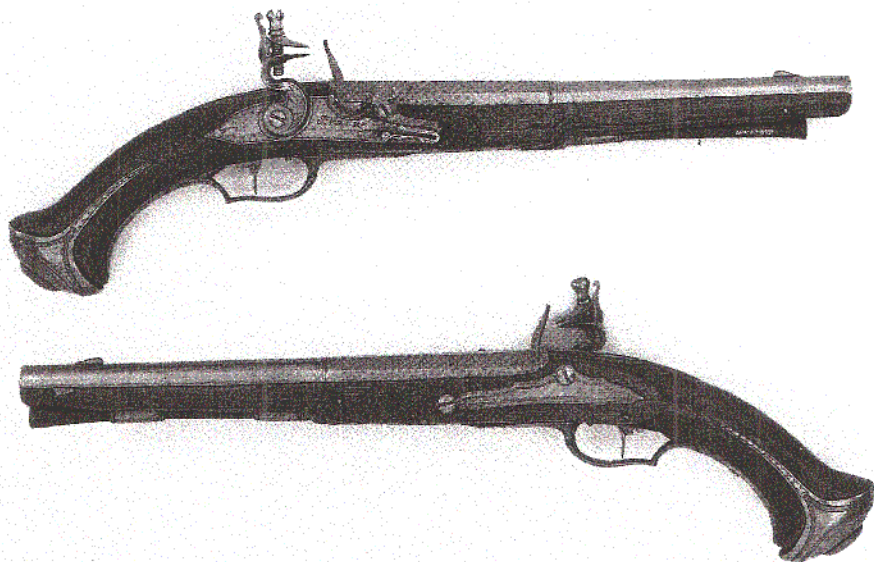
Denne skicklige vapensmed hade både en far och farfar som varit pistolsmeder. Domnerus arbetade som gesäll i både Norrtälje och Stockholm innan han återvände till Jönköping, där han blev mästare någon gång på 1770-talet. När man tittar på dessa pistolpar kan man se att Domnerus tagit intryck av flera andra Jönköpingsmeder som exempelvis Magnus Giöther d.y., Israel Sjöström, Peter Rundberg och Peter Falk. Vad man speciellt fäster sig vid här är det fina graveringsarbetet. Det som skiljer Domnerus från de tidigare nämnda smederna är att Domnerus här också låtit gravera pipornas kammarstycken. Detta är säkerligen något som han låtit sig inspireras till av sin far, både vad gäller pipornas utformning och vapnets graving i dess helhet. Studerar man därefter elddonet av Domnerus så ser man

Elddon av flintlåstyp. Prydd med blanka ornament mot svart punsad grund. De främre fötterna saknas. Elddonet är signerat H:DOMNERUS och tillverkat under sent 1700-tal. (Privat ägo)

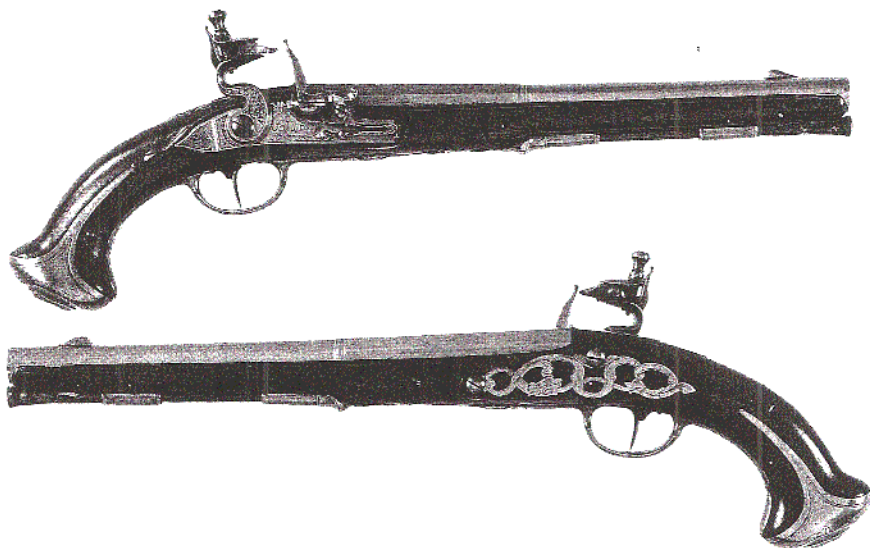
tydligt att det åter är ett verk av samme smed - skickligt utförd gravyr med vackra blomstermotiv mot svart bakgrund. Endast ett fåtal arbeten finns bevarade efter denne vapensmed, men de vittnar samtliga om hans stora skicklighet och fina formkänsla. Hans Domnerus - en av Jönköpings stora mästare avled i lungshot den 2 mars 1805. Han var då 55 år gammal.

Ett par flintlåspistoler, signerade P.FALK. Total längd 44 cm. Pipornas längd 27,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Livrustkammaren)

Peter Falk (1718 - 1757) Jönköping

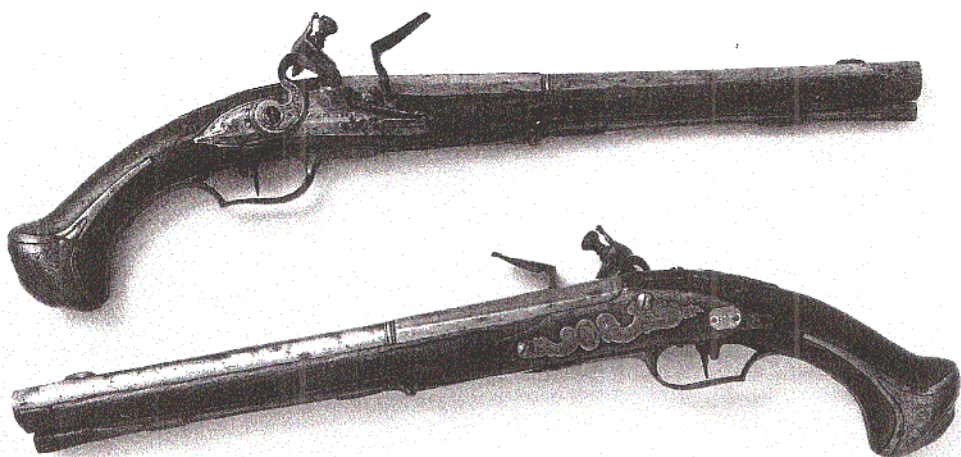
Vid ungefär 17 års ålder sattes Falk i lära vid faktoriet i Jönköping. Han blev sedan gesäll och arbetade då under ledning av Anders Fogelberg. Falk framlade senare sitt mästarstycke, vilket godkändes år 1745. Två pistolpar känner man till efter denne smed. Ovanstående pistoler har flera drag som kännetecknar arbeten från denna faktoristad; först den speciella utformningen av varbyglarna, låsblecken med graverade kantbårder, platta hanar med något fasade kanter samt kolvkappor med långa flikar, vilka är graverade med blad. Sidoblecken med dess graverade kantbårder är dock inte speciellt vackert utformade. Jönköpingsmästaren Peter Falk avled år 1757 och dessa pistolpar är nog förfärdigat under början av 1750-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade Fallgren Jönköping. Total längd 47 cm. Pipornas längd 30,5 cm, släthorrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Livrustkammaren)

Jonas Fallgren (1729 - slutet av 1700-talet) Jönköping

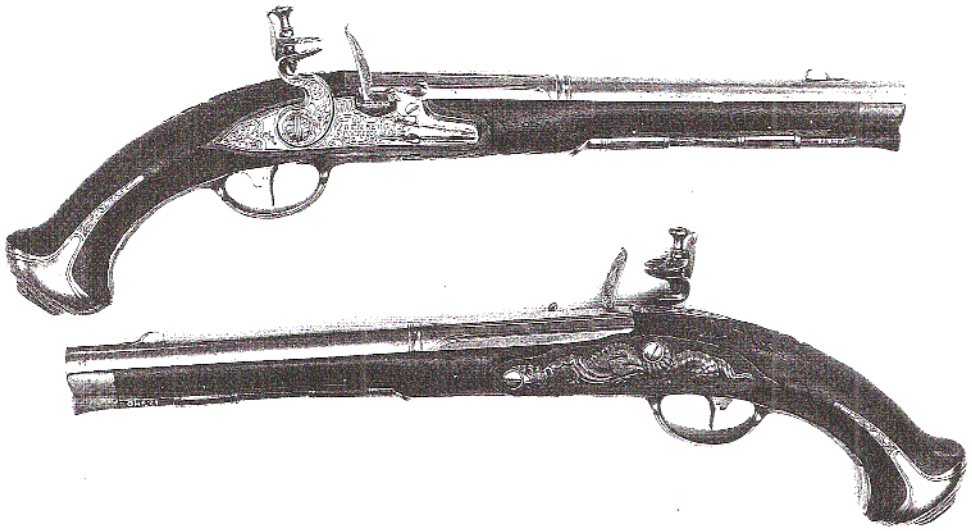
Fallgren blev mästare vid Jönköpings fabriks 1754 och dessa pistolpar torde ha tillverkats omkring 1760. Här kan man lägga märke till hanarnas trofédekor med sköldar, kanoner, fanor, yxor och pilar men även låsbleckens bakspetsar, där samma motiv återkommer. Just dessa trofégrupper är typiska för Jönköpingssmederna. De genombrutna sidoblecken i form av rankverk och drakhuvuden är vackert utformade. Fallgren arbetade som gesäll hos Hans Björkman i Jönköping, men vid studium av just detta arbete kan man inte se att han påverkats av sin läromästare. Detta pistolpar är det enda kända arbete av Jonas Fallgren.

Ett par flintlåspistoler, signerade A:FRENBORG. Total längd 50 cm. Pipornas längd 33 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Anders Larsson Frenberg (1720 - 1753) Jönköping

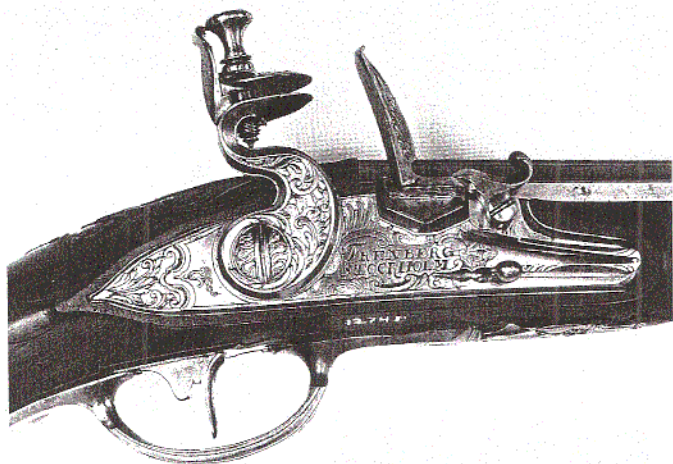
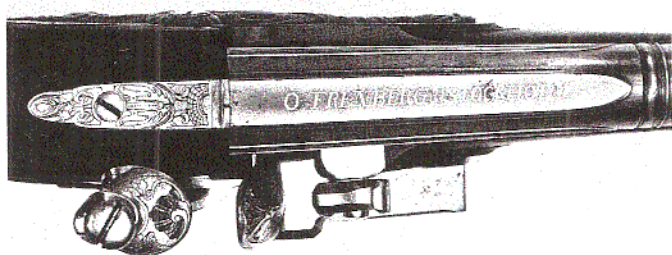
Frenberg arbetade som pistolsmed vid Jönköpings fabriksverk, där han blev mästare 1742. Här fanns det verkligen vapenkunnande i familjen - även fadern var vapensmed, liksom brodern Olof, som senare kom till Stockholm. År 1742 gifte sig Frenberg med Brita Maja Lind, dotter till Jönköpingsmästaren Erik Lind. Detta enda kända pistolpar av Frenberg uppvisar drag som är typiska för vapen från denna stad; varbygelns karaktäristiska form, den enkla gravyren på kolvkappan, det trefasade låsblecket, även det med enkel gravyr samt sidoblecket vilket man ofta finner på Jönköpingspistoler från denna tid. Frenberg avled 1753 och detta pistolpar är nog tillverkat bara några år före hans död.

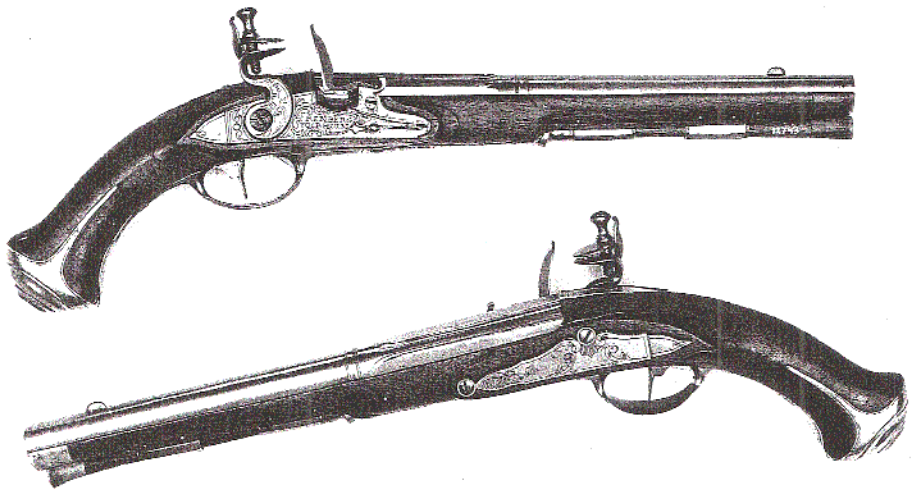
Ett par flintläspistoler, signerade FRENBERG STOCKHOLM. Total längd 45 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. Dessa har "O:FRENBERG STOCKHOLM" i guld. Järnbeslag med guldpunsad botten. Kaliber 14 mm. (Skokloster)

Olof Frenberg (1722 - omkring 1765) Stockholm

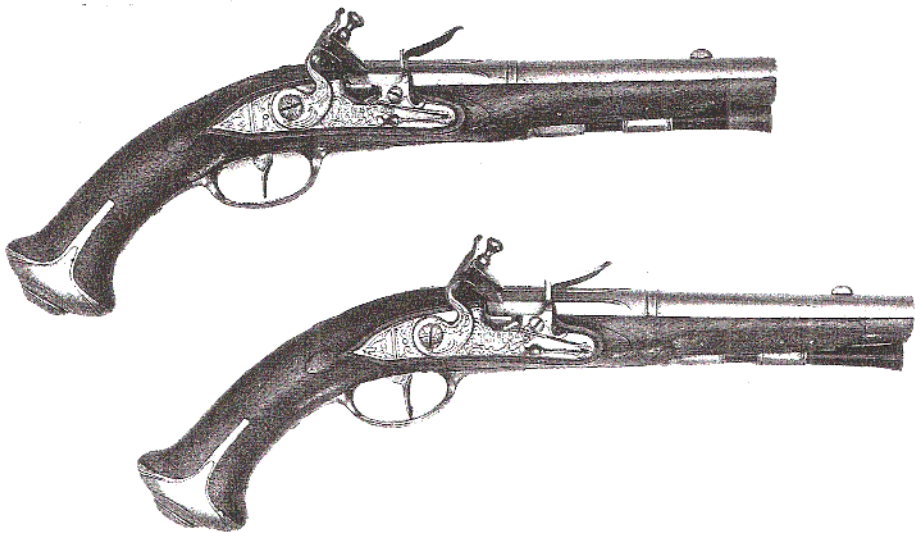
Denne smed fick en gedigen utbildning i sitt hantverksutövande. Hans far var vapensmed vid Jönköpings fabriksverk. Där sattes även Olof Frenberg i lära, vilket resulterade i att han blev gesäll vid detta fabriksverk år 1743. Därefter arbetade han hos mästare Peter Utterberg i Norrköping och senare också hos faktor Eurén i Söderhamn. Frenberg kom sedan till Stockholm och blev mästare i denna stad 1752. Året därpå gifte han sig med Stockholmsmästaren Johan Michael Metzgers dotter Catharina. Även brodern Anders Larsson Frenberg i Jönköping var verksam som vapensmed, så det fanns mycket kunnande i släkten vad gällde vapensmede. Olof Frenberg har efterlämnat ett flertal vapen av mycket god kvalitet. Speciellt kanske ska framhållas ett par synnerligen vackra pistoler som ingår i Skoklosters

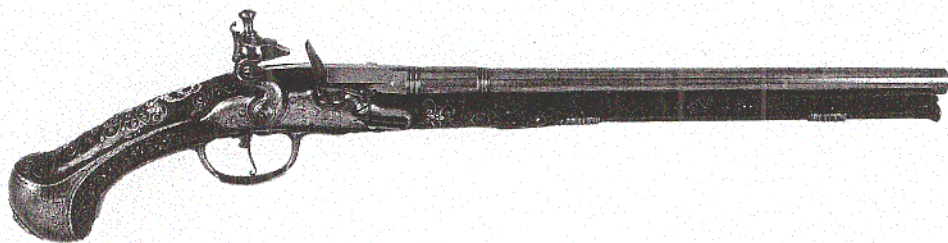
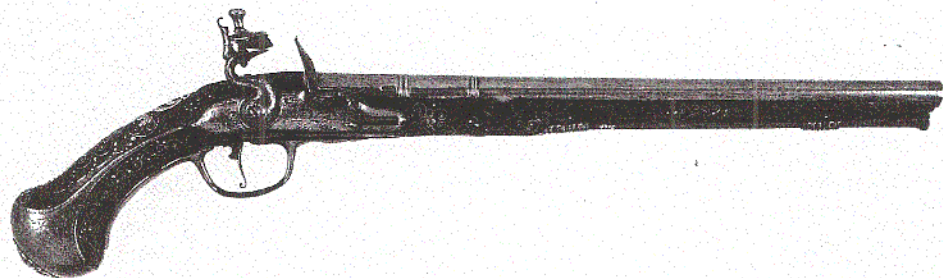
samlingar. På dessa finner man sidobleck av det ovanligare slaget - en bevingad drake med kullrig form. Johan Frantz Meidinger i Stockholm har tillverkat en bössa med liknande sidobleck (se Svenska Gevärssmeder, sid 93) och likaså Jönköpingssmeden Johan Mellberg (se Armémuseums årsbok 1992, sid 107). Olof Frenberg blev alltså mästare 1752 och avled redan omkring 1765, varför hans produktion kan dateras till tiden mellan dessa båda årtal.

*Ett par flintlåspistoler, signerade FRENBERG STOCKHOLM. Total längd 43,5 cm.
Pipornas längd 27,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Skokloster)*

*Ett par flintlåspistoler, signerade FRENBERG STOCKHOLM. Total längd 33,5 cm.
Pipornas längd 19,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)*

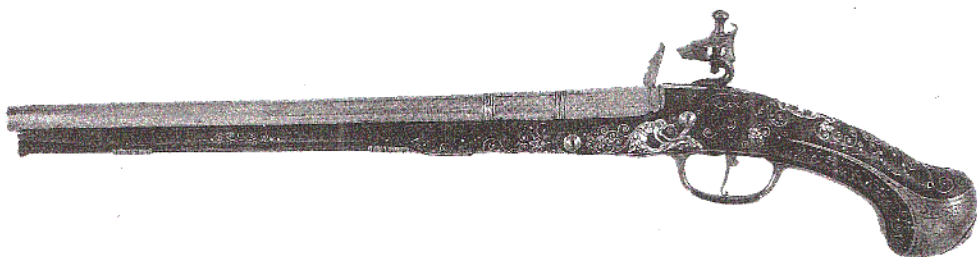

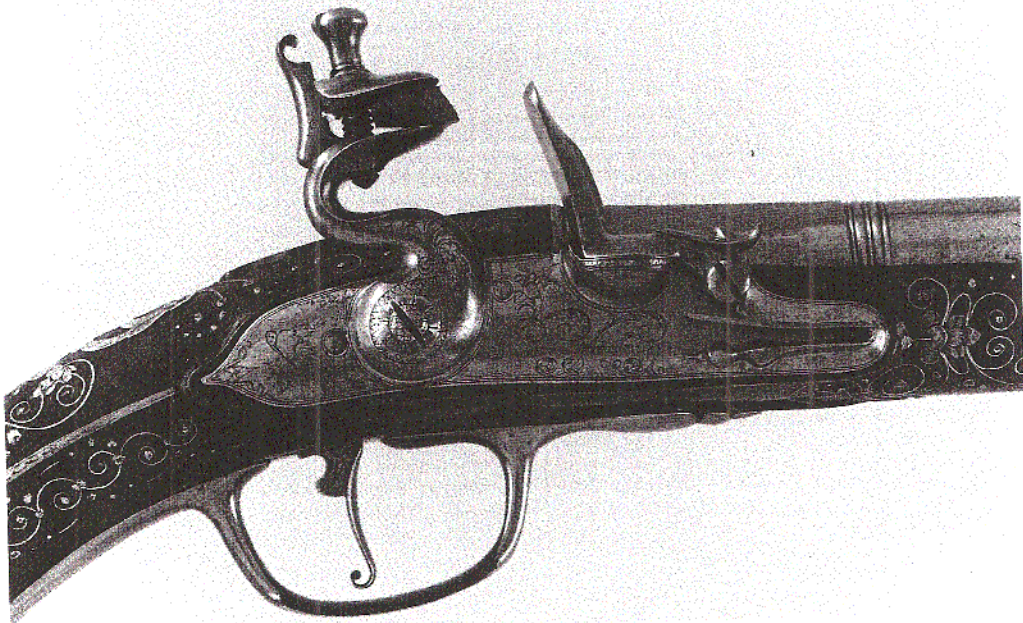
Ett par flintlåspistoler, signerade Peeter Froomen. Total längd 53,5 cm. Pipornas längd 36,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Livrustkammaren)

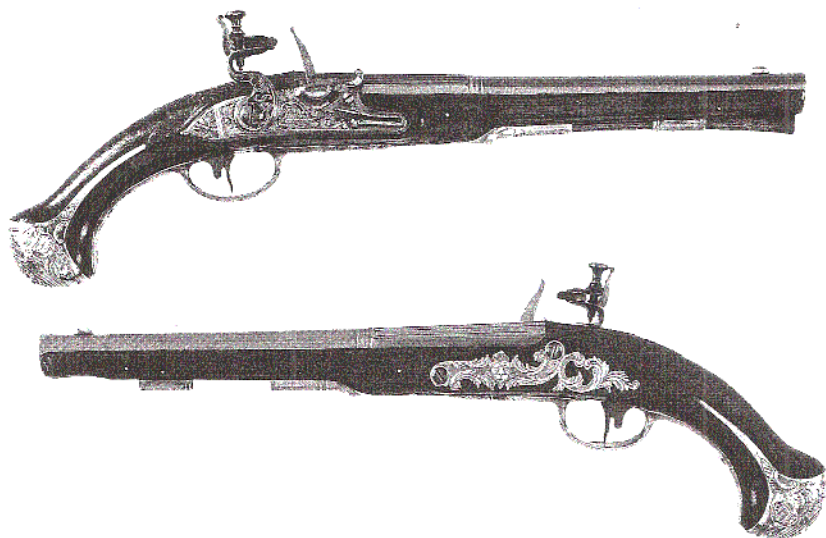
Peter Froomen (1638 - 1685) Stockholm

Denne Froomen är ju vad som framgår av ovanstående levnadsår en 1600-talssmed. Han kom från Holland omkring år 1667 och slog sig ned i Stockholm, där han blev kvar i ungefär 15 år. Han blev rustmästare och senare också utnämnd till "Kungl. Maj:ts pistolmakare". Enligt krigskollegi instruktion skulle hans uppdrag omfatta både framskaffandet av modeller för fabriksverken tillverkning av armévapen och kontrollen över denna tillverkning. Modellerna gjordes av tre mästare i Stockholm; Daniel Roloff, Pieter Starbus d.ä. samt Jonas Schertiger d.ä. Få signerade vapen av Froomen är kända och om hans produktion hade varit större, skulle man sannolikt fått tillskriva honom äran av att ha infört flintlåset i Sverige. Dessa pistoler är helt och hållet "holländska" i sitt utförande. Man behöver

bara betrakta stockarna för att konstatera att det inte rör sig om något svenskt arbete. De är av valnötsrot och till stor del täckta av inlagda bladrankor samt stift av silver, med enstaka större blommor. Peter Froomen avled i Holland 1685 och detta pistolpar är troligtvis tillverkat ett tiotal år före hans död. Endast ett fåtal arbeten finns bevarade av denne smed.

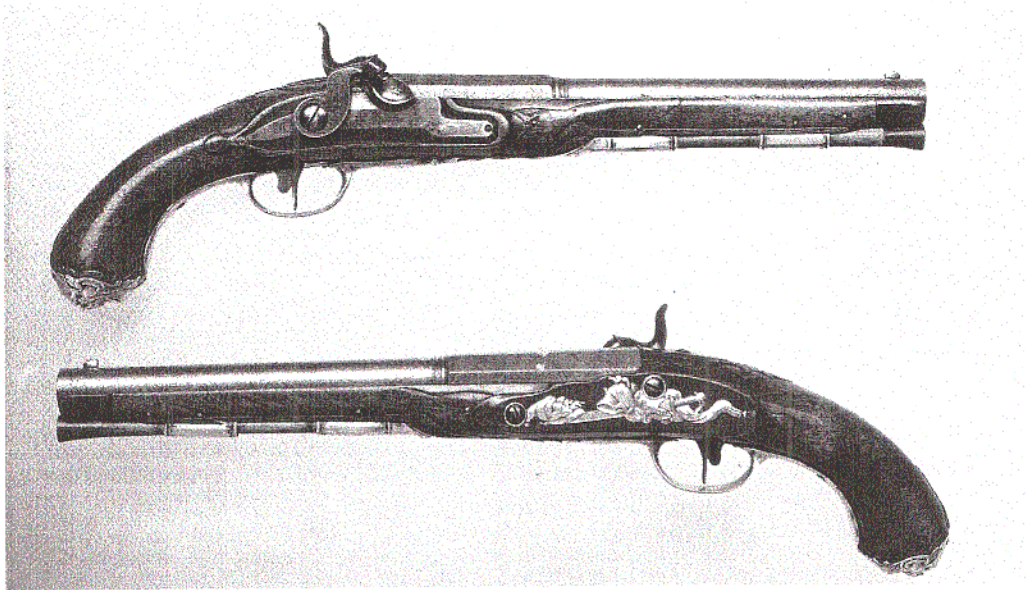

Ett par flintlåspistoler, signerade GERHARD.A. STOCKHOLM. Total längd 46,5 cm. Pipornas längd 30 cm, slätborrade. Beslag av förgylld mässing. Kaliber 13 mm. (Livrustkammaren)

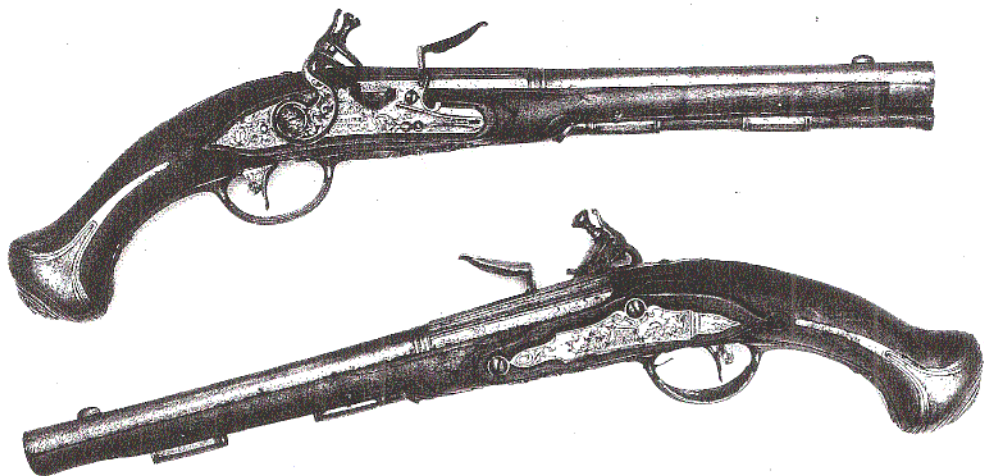
Adam Anthon Gerhardt (1705 - 1749) Stockholm

Under året 1732 kom Gerhardt till Stockholm från Darmstadt. Han började som gesäll hos Stockholmsmästaren David Bars och arbetade under dennes ledning i fyra år. Gerhardt blev så mästare år 1736. Han fick problem med spriten och avled relativt ung, men han hann ändå med att producera ett stort antal fina gevär och pistoler under sin levanad. Studerar man alla de pistolpar som finns i denna bok så ser man att det var en vapensmed med breda kunskaper inom sitt hantverk. Ett av paren får nog betraktas som praktvapen. Där ska man framför allt lägga märke till det fina graveringsarbetet, men kanske ändå i första hand de utsökta förgyllda mässingsbeslagen - kolvkappor med rocailler och de genombrutna sidoblecken i form av akantusrankor och lejonmasker. Ett av pistolparen skiljer

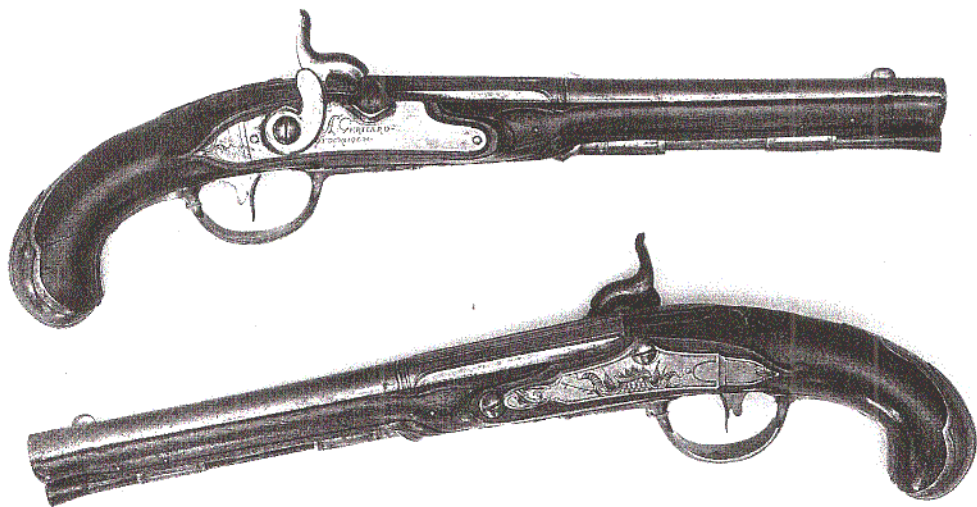

Ett par slaglåspistoler, ändrade från flintlås, signerade A.GERHARDT STOCKHOLM. Total längd 40 cm. Pipornas längd 26 cm, slätborrade. Å piporna Fredrik I:s krönta namnchiffer FRS i guld. Beslag av silver. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

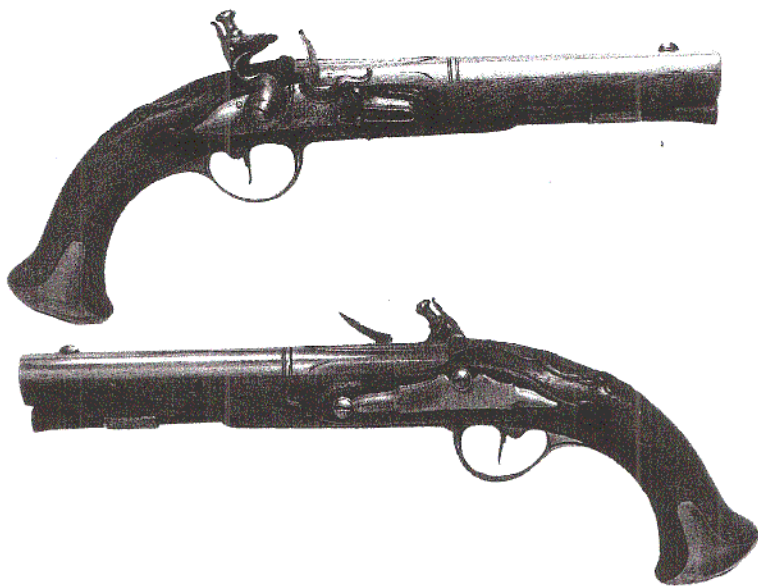
sig från de övriga på ett markant sätt; genom de ovanliga kolvkapporna och sidoblecken. Därtill finns en förklaring. Då Gerhardt arbetade som gesäll hos David Bars år 1736 fanns där samtidigt en annan gesäll vid namn Peter Utterberg. Den sistnämnde hade återvänt till Sverige efter en gesällvandring runtom i Europa, som avslutades med en vistelse i England. Med påverkan från detta land tillverkade Utterberg senare ett pistolpar som mycket påminner om Gerhardts ovan avbildade pistoler. De förefaller tidvis ha använt samma former till sina beslag. Mitt i hjärtat av Paris finns ett museum som heter Musée de la chasse et de la nature. I dess samling finns ett flintlåsgevär som tillverkats av Gerhardt. Det är ingen överdrift att påstå att detta vapen är det mest magnifika alster som någonsin producerats av en svensk vapensmed.

Ett par flintläspistoler, signerade A:A GERHARD STOCKHOLM. Total längd 46,5 cm. Pipornas längd 29,5 cm, slätborrade. De har guldinskriftionen: A GERHARD A STOCKHOLM. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

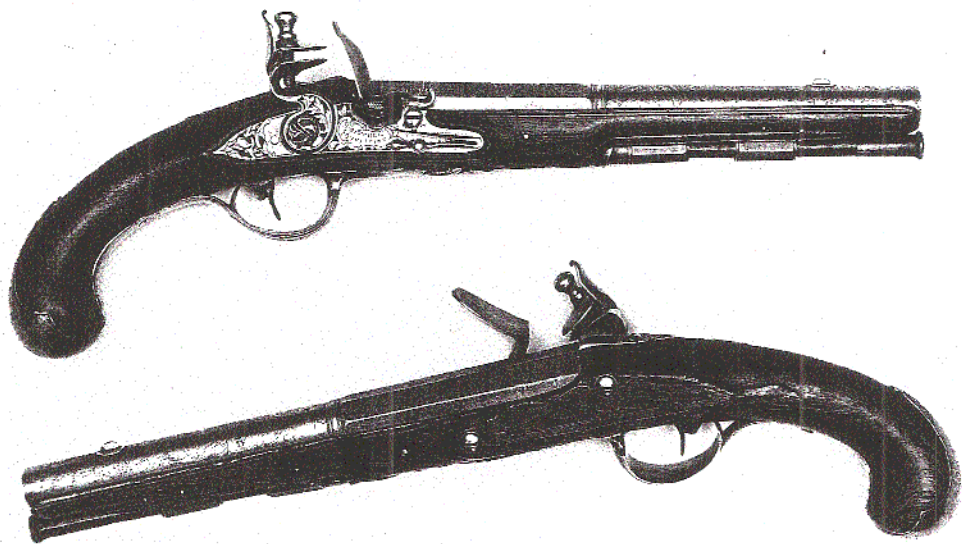
Ett par slagläspistoler, ändrade från flintläs, signerade A:GERHARD STOCKHOLM. Total längd 42 cm. Pipornas längd 27 cm, räfflade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Ett par flintlåspistoler, den ena signerad Gezelius, den andra Söderhamn. Total längd 28,5 cm. Pipornas längd 16,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 12 mm. (Kulturen)

Nils Gezelius (1749 - okänt) Söderhamn

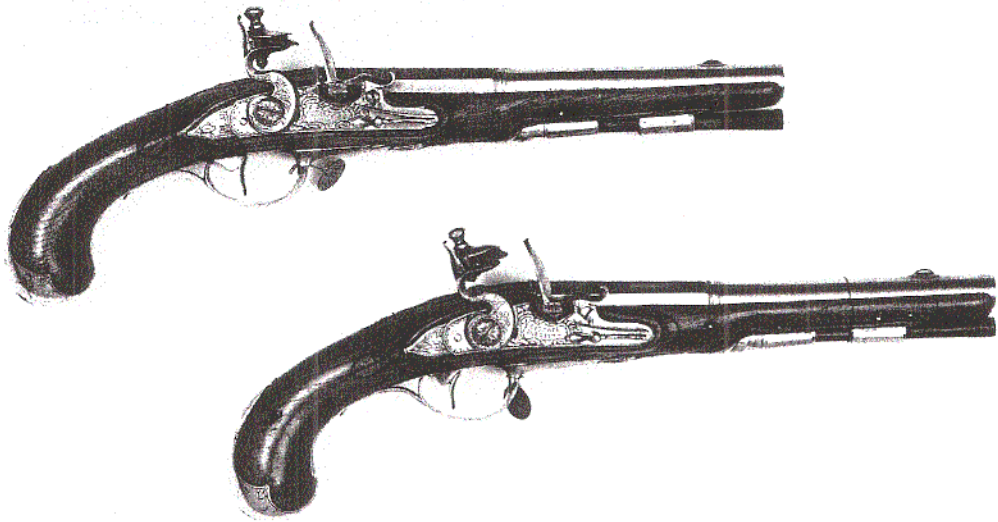
Detta pistolpar är tillverkat av den i Söderhamn verksamme vapensmeden Nils Gezelius. Han var född i Norrköping men flyttade senare till Söderhamn, där han fick sin mästarvärdighet omkring år 1777. Han uppvisade stor hantverksskicklighet vilket medförde att han senare utnämndes till rustmästare. År 1800 flyttade Gezelius till Åbo och vad som därefter hänt denne smed är höljt i dunkel. Dessa relativt enkla pistoler saknar helt gravyr. En ovanlig detalj som är värd att notera är signeringen, där den ena pistolen bär smednamnet under det att den andra har tillverkningsorten. Mycket få svenska vapensmeder gjorde på detta sätt. En som däremot signerade så här var Jönköpingsmästaren Peter Rundberg.

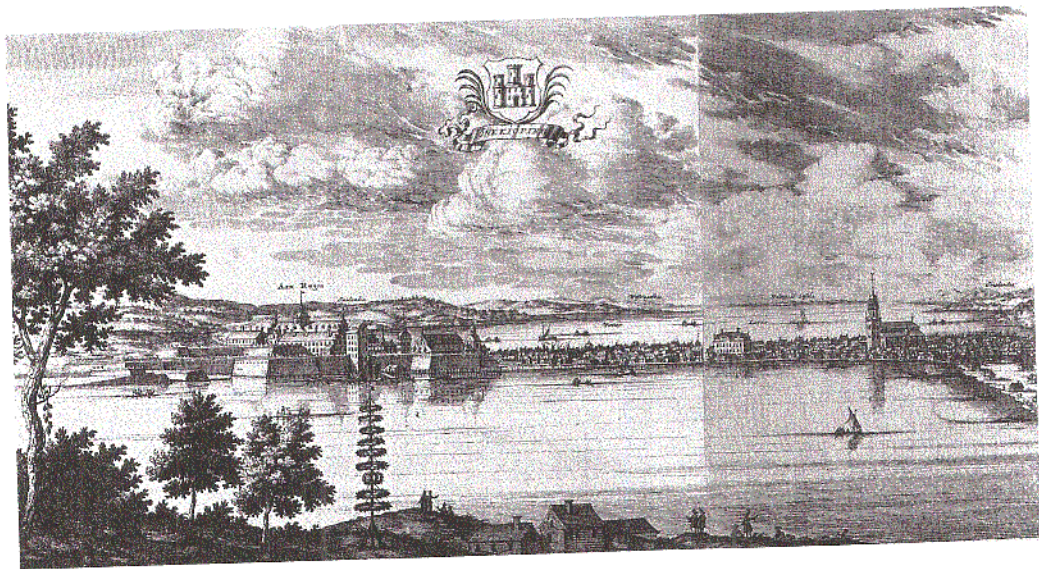
Ett par flintlåspistoler, signerade M:GIÖTHER JÖNKIÖPING. Total längd 38 cm. Pipornas längd 24 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Magnus Giöther d.y. (1732 - 1792) Jönköping

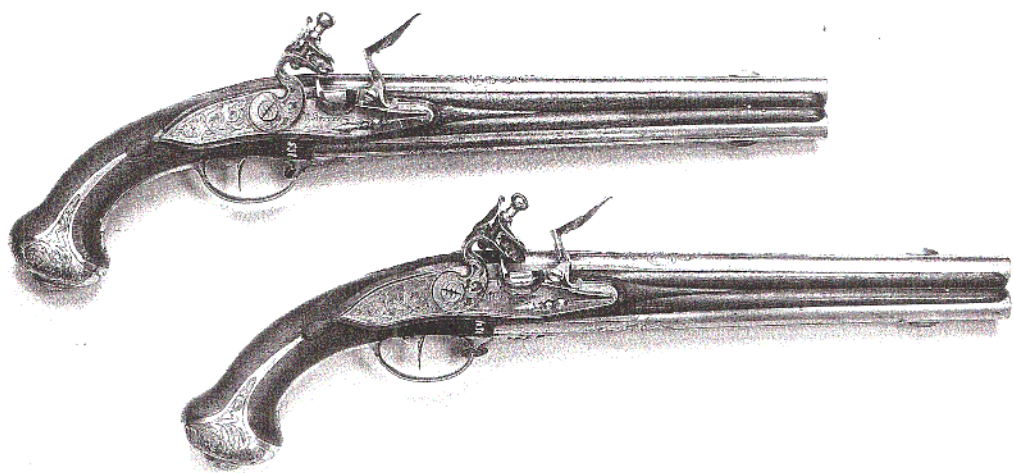
Giöther arbetade som pistolsmed vid Jönköpings fabriks och där blev han mästare år 1756. Dessförinnan hade han arbetat som gesäll i både Stockholm och Norrtälje. Att han skulle ha tagit intryck från någon av dessa båda städer går inte att skönja. Tvärtom kom han att arbeta i en stil som kan benämnas som "typiskt Jönköpingsmanér". Där finns den typiska kolven med dess form och därtill hörande kolvkappa samt läsblecket med den karaktäristiska graveringen och dessutom den ofta graverade hanskraven. Kännetecknande är också det genombrutna sidoblecket. Andra smeder som arbetade i denna stil var Peter Rundberg, Israel Sjöström, Peter Falk, Lars Rånge d.ä. och senare också Hans Domnerus. Dessa båda pistolpar är troligtvis tillverkade under 1760-talet.

*Ett par flintlåspistoler, signerade M:GIÖTHER JÖNKIÖPING. Total längd 34,5 cm.
Pipornas längd 21 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 12 mm. (Privat ägo)*

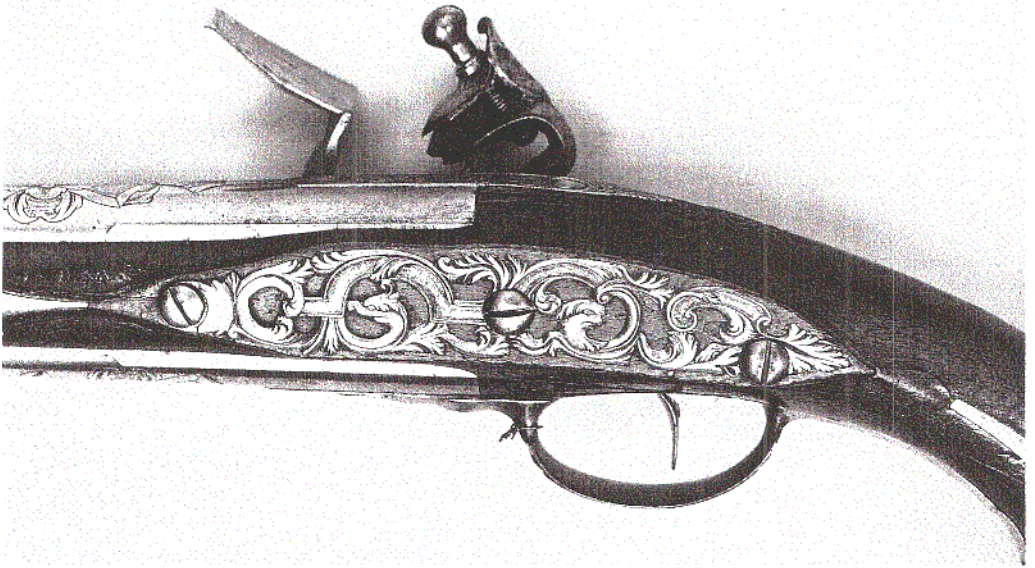
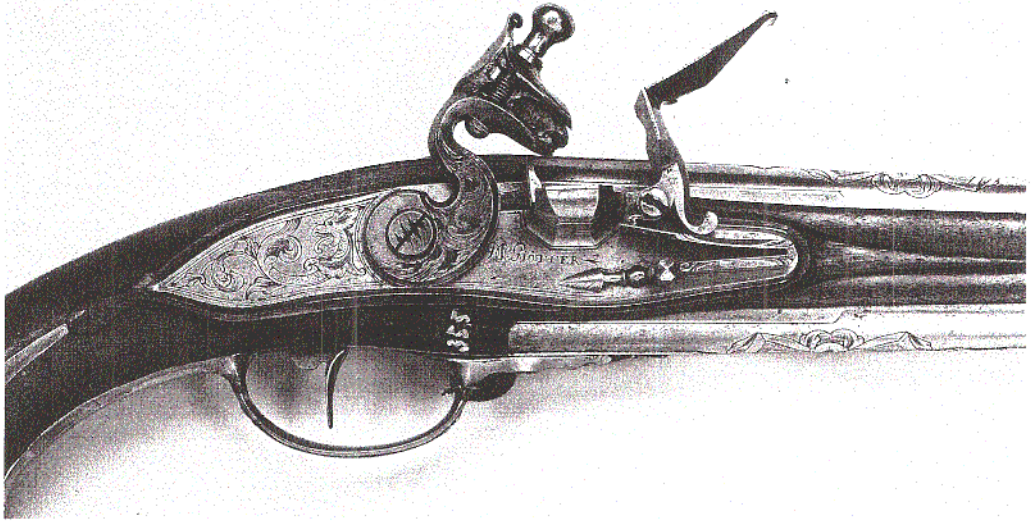
Jönköping från 1700-talets slut

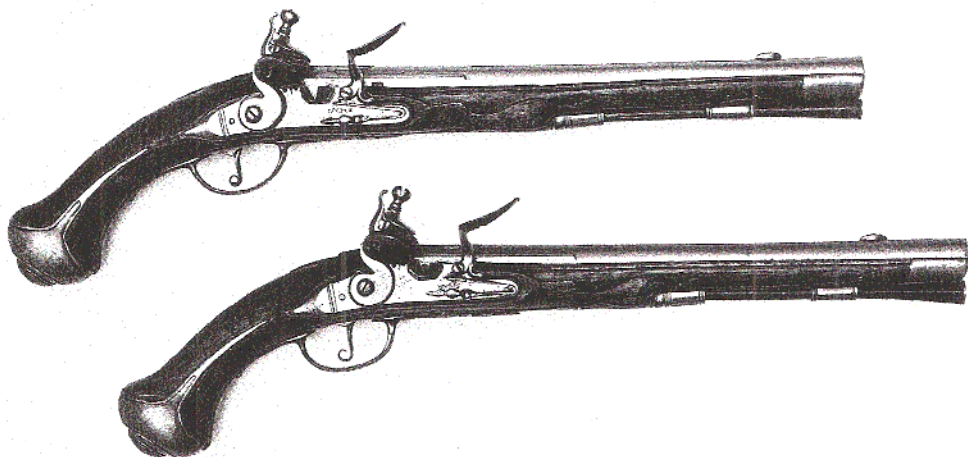

Ett par flintlåspistoler, signerade M:GIÖTTER. Total längd 49 cm. Pipornas längd 30 cm, slätborrade. Förgyllda mässingsbeslag. Kaliber 9 mm. (Privat ägo)

Magnus Giöther d.ä. (1690 - 1744) Jönköping

Denne smed var knuten till Jönköpings faktori under hela sitt verksamma liv. Han blev mästare 1713 och 30 år senare blev han också vald till ålderman. Dessa dubbelpipiga, s.k. Bockpistoler är mycket intressanta. Anledningen till detta är att denne helt svenske smed låtit sig inspireras av en tysk smed vid namn Johan Ludvig Ljung som kom till Jönköpings faktori år 1734 och var verksam där, men bara under några år. Om man studerar Ljungs pistol i denna bok så ser man hur Giöther, nästan i detalj tagit efter honom. Ljungs pistol som från början ingått i ett par är tillverkad omkring 1735. Giöthers par bör således hänföras till tiden omkring 1740. Giöther avled den 30 april 1744.

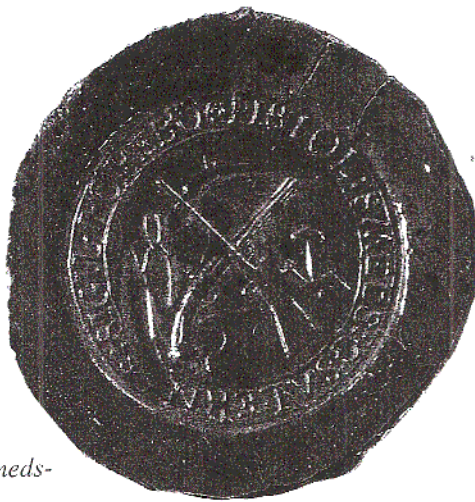

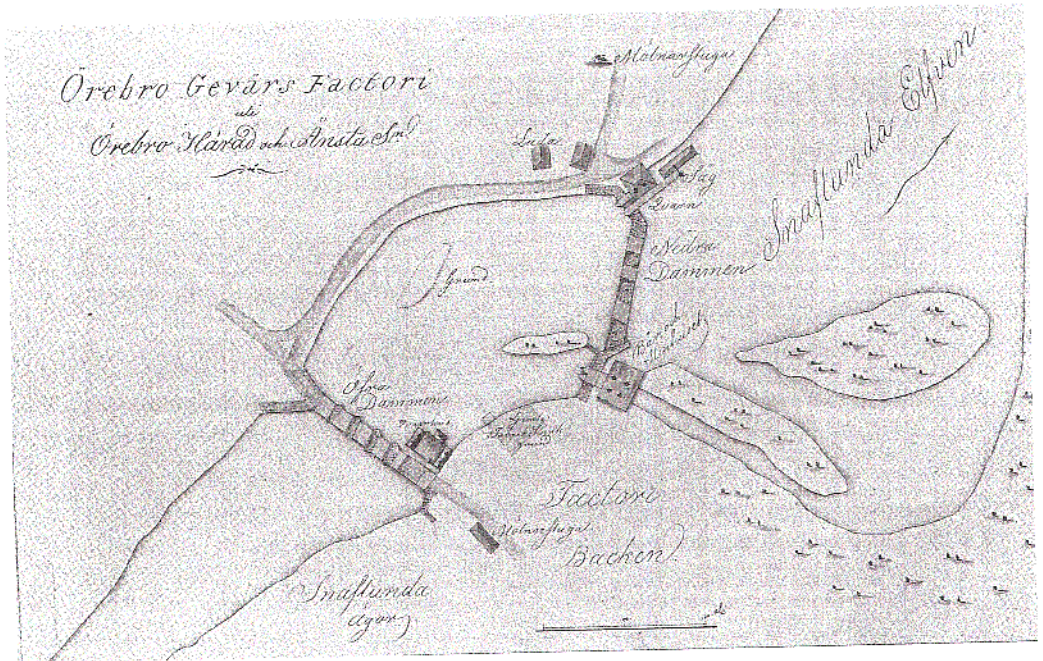
Ett par flintlåspistoler, signerade NHS. Total längd 52,5 cm. Pipornas längd 34 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

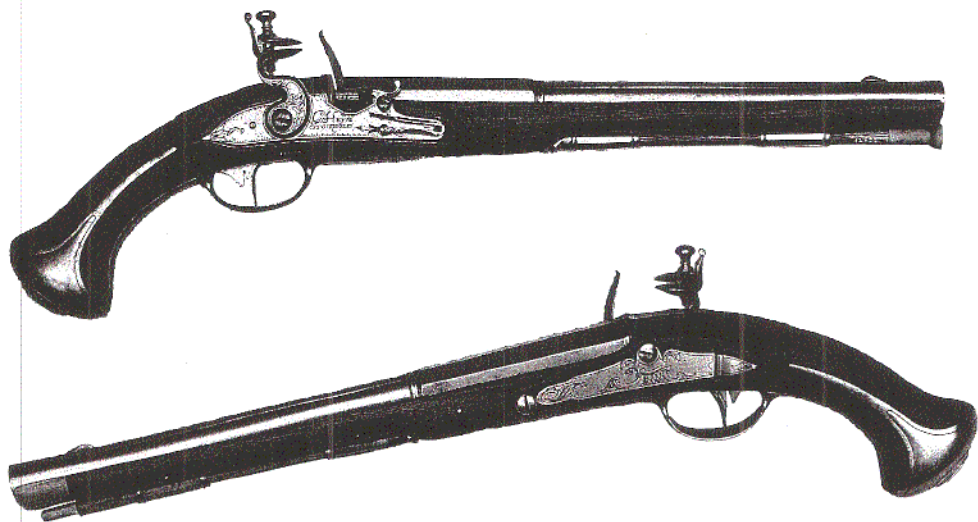
Nils Hammarström (1660-talet - början av 1700-talet) Örebro

Denne pistolsmed signerade sina vapen med enbart initialerna NHS. Endast ett fåtal vapen finns bevarade efter honom. Detta pistolpar skulle väl kunna betecknas såsom "rustika". Gravyr saknas helt och samtliga beslag är ganska grova i sitt utförande. Även stockarna, som troligtvis är av björk är enkelt skurna. Man kan lägga märke till de ovanliga piporna med den upphöjning som finns vid kammarstycket och som kort därefter upphör, för att sedan återkomma längs piporna, förbi kornen. Med sitt robusta utförande och de med järmbeslag avslutade framstockarna torde dessa vapen utgöra goda exempel på officerspistoler från tiden omkring 1720.

Örebro pistolsmeds-
gesällers sigill

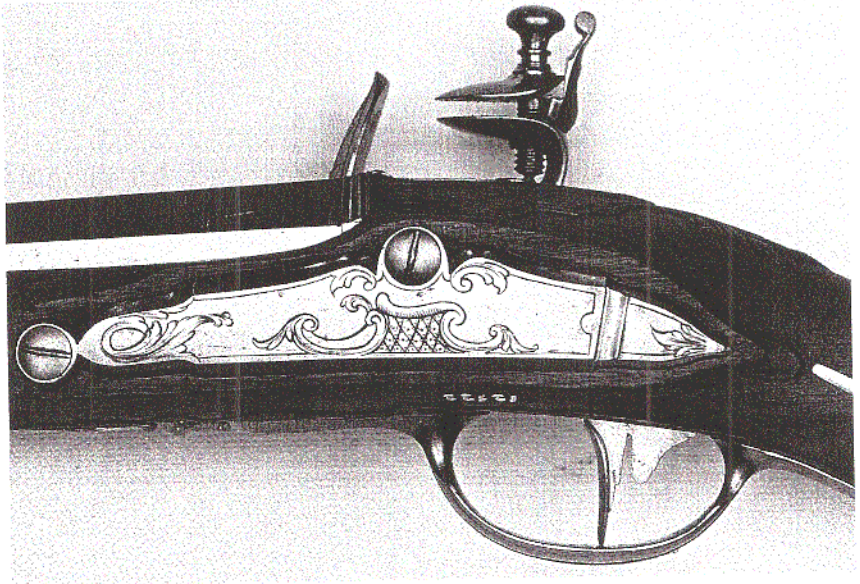
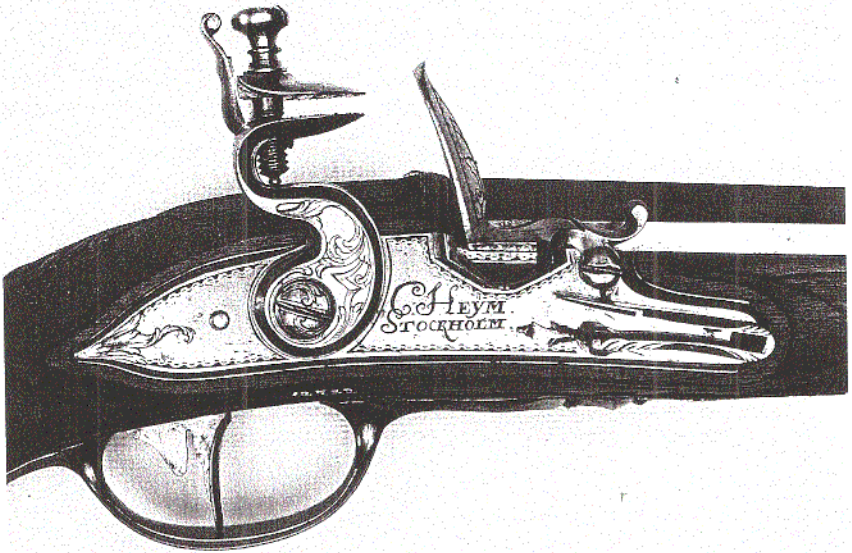

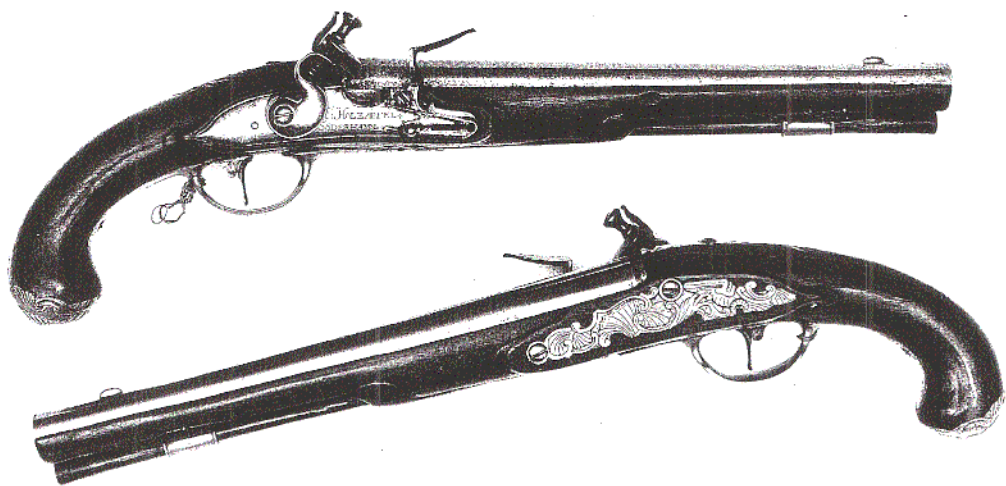

Ett par flintlåspistoler, signerade C:HEYM STOCKHOLM. Total längd 47,5 cm. Pipornas längd 31,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Skokloster)

Johan Casper Heijm (omkring 1702 - 1756) Stockholm

Heijm var egentligen stockmakare men några få signerade arbeten finns dock bevarade efter honom. Heijm arbetade som gesäll under ledning av den berömde Stockholmsmästaren David Bars och då man studerar pistolparet här ovan ser man tydligt att han tagit intryck av sin läromästare. Vid 32 års ålder blev Heijm mästare och dessa pistoler torde ha tillverkats några år senare, således omkring 1740. De eleganta pistolerna har vackert graverade lås- och sidobleck. Även eldstålen är graverade vilket man normalt endast finner på vapen av högre kvalitet. En annan detalj som är värd att notera är eldstålsfjädern, vilken är sparsamt graverad och elegant i sin enkelhet. Johan Casper Heijm avled år 1756.

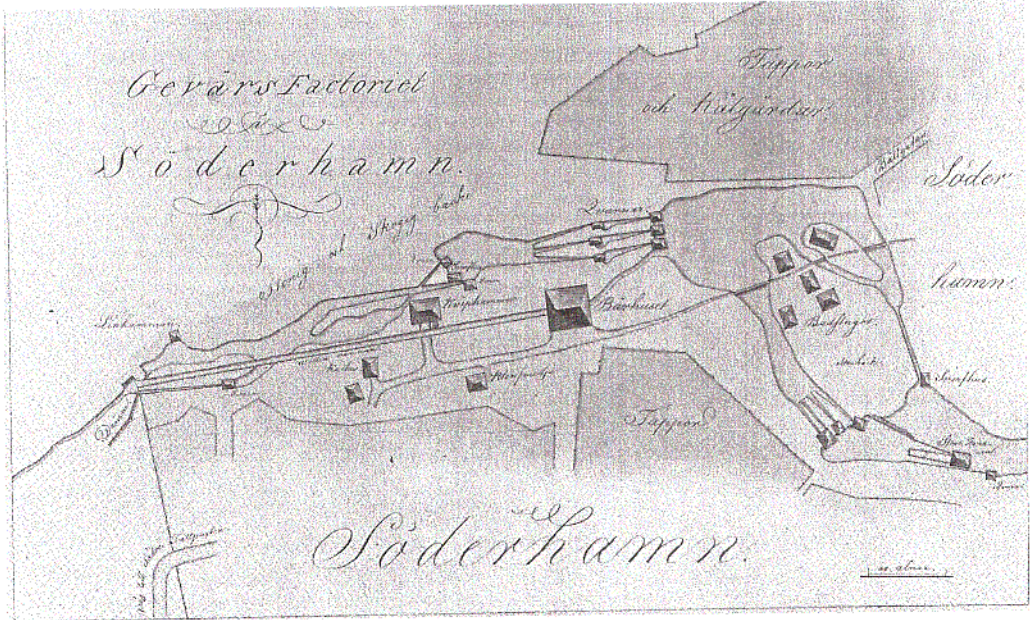
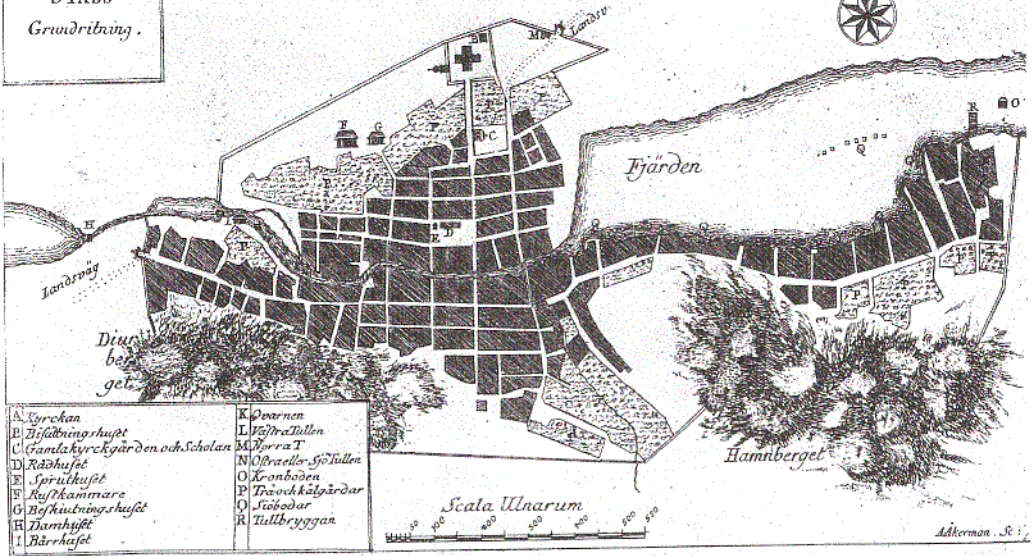

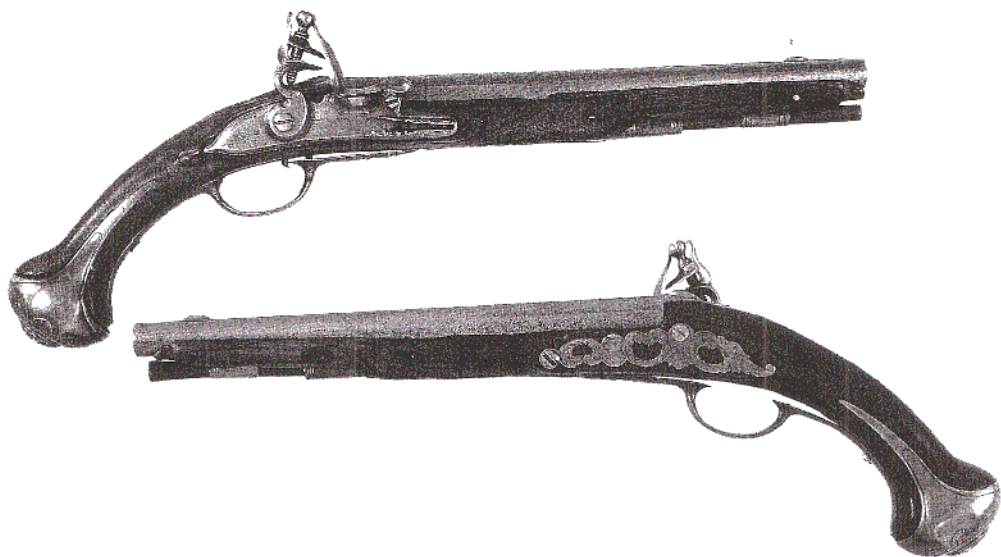
Ett par flintlåspistoler, signerade C:HOLZAPFEL SÖDERHAMN. Total längd 40,5 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Johan Christian Holtzapfel (1726 - 1769) Söderhamn

Holtzapfel föddes i Hannover, men började som lärogosse i Hertzberg. Vid ungefär 20 års ålder kom han till Stockholm och där arbetade han åt mästaren Adam Anthon Gerhardt. Därefter kom Holtzapfel till Söderhamn där han blev mästare och senare även rustmästare. Denne smed har alltså inhämtat inspiration först från Tyskland och sedan från Sveriges huvudstad innan han slutligen slog sig till ro i Söderhamn. Då man studerar detta pistolpar kan man se att han påverkats av sin läromästare Gerhardt då det gäller utformningen av sidoblecken i rokokostil - något som återfinns på Gerhardts bättre vapen. Pistolparet är troligtvis tillverkat under slutet av 1750-talet eller i början av 1760-talet.

SÖDERHAMNS
STADS
Grundritning.

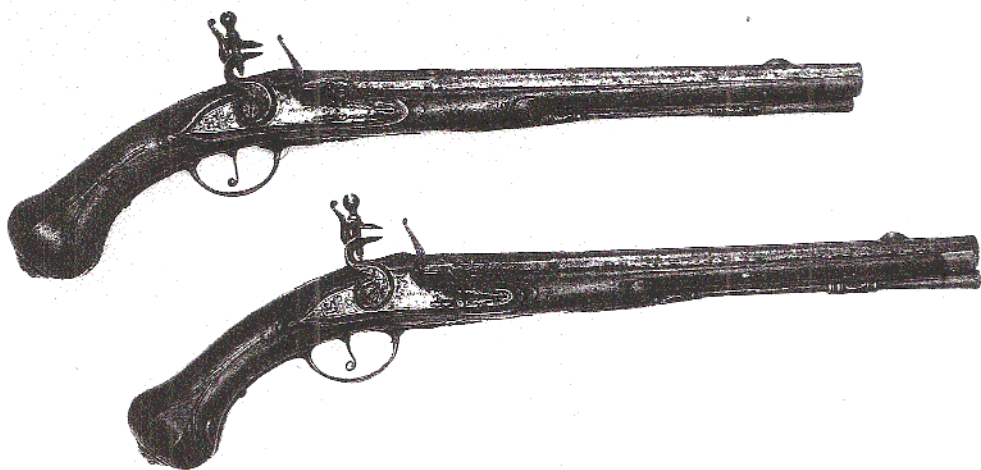

Ett par flintlåspistoler, signerade E:HOFVENSKIÖLT. Total längd 45 cm. Pipornas längd 27,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Eric Hovenskiöld (1702 - 1779) Norrtälje

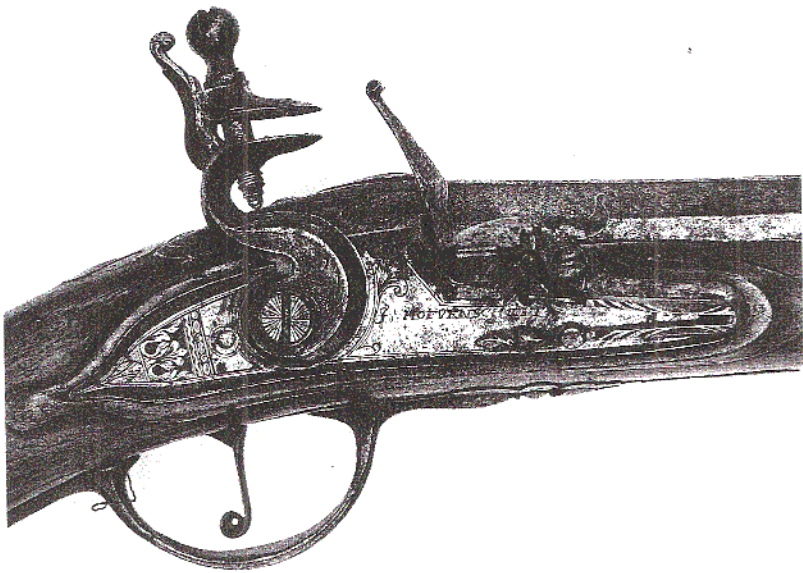
Hovenskiöld arbetade omväxlande i Stockholm och Norrtälje. Han blev mästare år 1729 och senare också rustmästare i Norrtälje. Detta något skadade pistolpar har ett par kolvkappor som är lite lätt åttkantiga, vilket man inte finner så ofta på svenska pistoler. Möjligtvis kan han ha påverkats av sin fyra år äldre bror, Joakim Hovenskiöld d.y. vilken har tillverkat ett pistolpar med liknande kolvkappor, som finns med i denna bok. Formen på sidoblecken är också lite ovanlig och det gäller även gravyren. Pistolerna är nu 45 cm långa, men har från början varit cirka 5 cm längre. De är troligtvis tillverkade någon gång under 1750-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade J:HOFVENSCHIÖLT. Total längd 54 cm. Pipornas längd 36 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Joakim Hovenskiöld d.y. (1698 - 1746) Norrtälje

Hovenskiöld arbetade vid Norrtälje faktori och står i en rulla omtalad såsom "den skickligaste af alla låssmederna wid Factoriet". Han blev mästare omkring 1722 och senare också rustmästare. Detta något rostiga pistolpar har kolvkappor vilka uppvisar en för svenskt vidkommande något ovanlig form - lätt åttkantiga istället för de normalt runda. Liknande återfinns även på ett par pistoler som hans bror Erik Hovenskiöld låtit förfärdiga. Låsblecken är fint graverade och hanarna likaså. Sidobleckens form har också en viss elegans i sitt utförande. Pistolerna är förmodligen tillverkade under mitten eller i slutet av 1720-talet. Rustmästaren Joakim Hovenskiöld d.y. avled den 15 oktober 1746.

Lås- och sidobleck av pistolparet från föregående sida

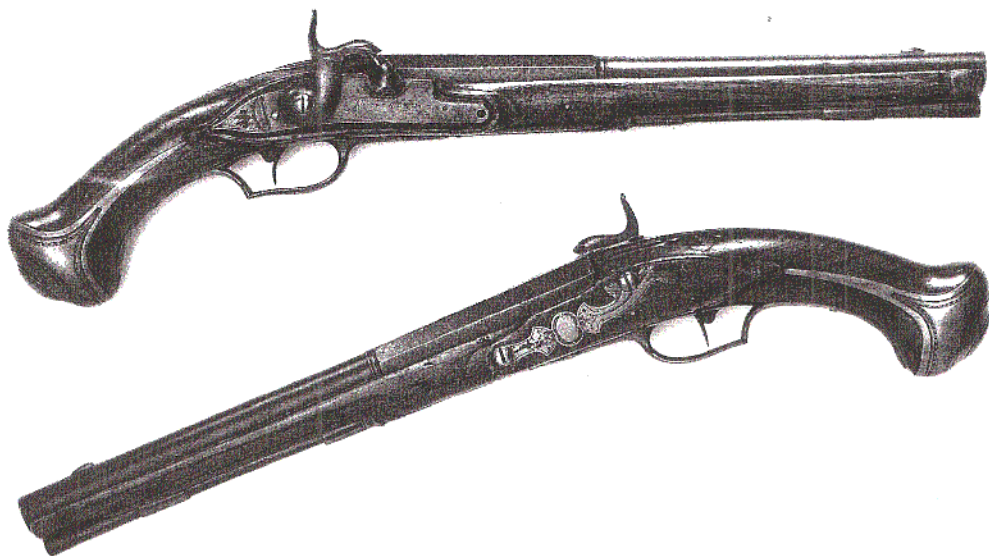

Ett par slaglås-pistoler, ändrade från flintlås, signerade HULTMAN. Total längd 49 cm. Pipornas längd 32 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Älvsborgs Länsmuseum)

Jean Hultman (1731 - slutet av 1700-talet) Jönköping

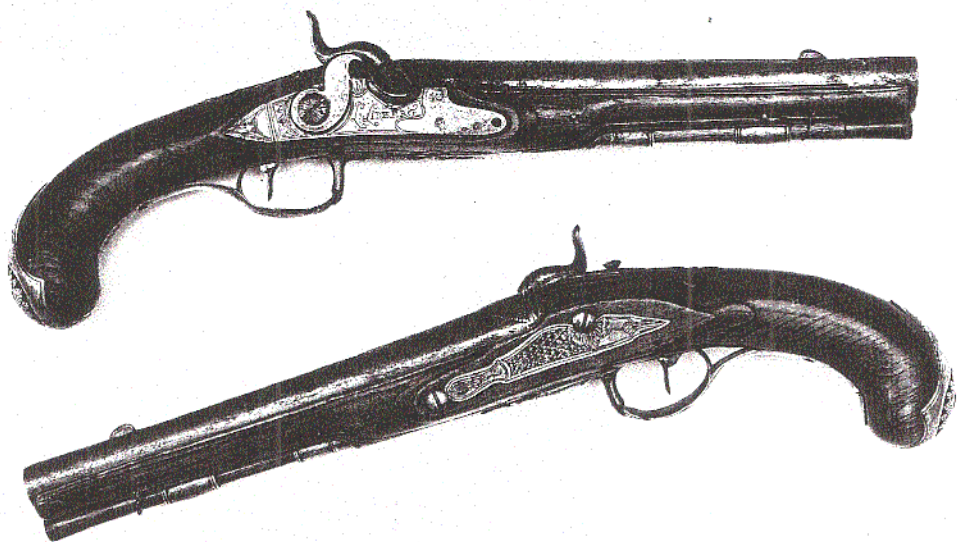
Jean Hultman står omtalad såsom pistolsmed vid Jönköpings fabriks och där blev han också mästare 1753. Då pistolparets signatur saknar förnamn finns även möjlighet att vapnen tillverkats av en annan smed i Jönköping med efternamnet Hultman - nämligen Petter, född 1729 och som blev mästare 1758. Under alla omständigheter upptäcker man på detta pistolpar två saker som man ofta finner på andra Jönköpingsarbeten; varbygelns utseende samt låsbleckets trefasade form och dess signering mot den svarta bakgrunden. Pistolparet har troligen tillverkats under 1760-talet.

Ett par slagläspistoler, ändrade från flintlås, signerade N:KIELSTRÖM. Total längd 46 cm. Pipornas längd 29 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14,5 mm. (Kulturen)

Nils Kielström (1723 - okänt) Jönköping

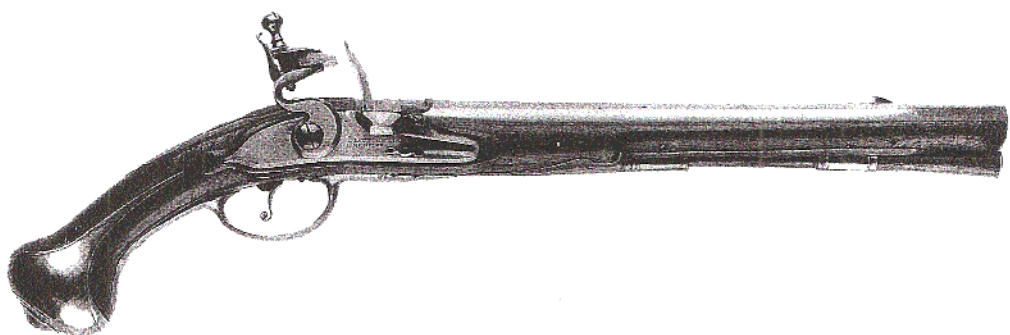
Ovanstående vapensmed sattes i lära 17 år gammal vid Jönköpings fabriks. Fyra år senare blev han gesäll och efter ytterligare fyra år blev han mästare. Han arbetade också som gesäll en kortare tid hos Jönköpingsmästaren Sven Åberg. Av denne tog dock inte Kielström intryck ifrån då man betraktar dessa pistolpar - men som ändå uppvisar flera karaktärsdrag från denna stad. Det gäller då främst varbygelns speciella form, låsbleckets bakre del som pryds av graverade blad mot svartpunsad botten samt sidobleckets form och gravyr. Detta pistolpar torde ha förfärdigats av Kielström under 1750-talet och såvitt man vet det enda efterlämnade alster av denne vapensmed.

Ett par slaglåspistoler, ändrade från flintlås, signerade L:LIDBERG. Total längd 36,5 cm. Pipornas längd 21,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Lars Lidberg (1716 - 1784) Jönköping

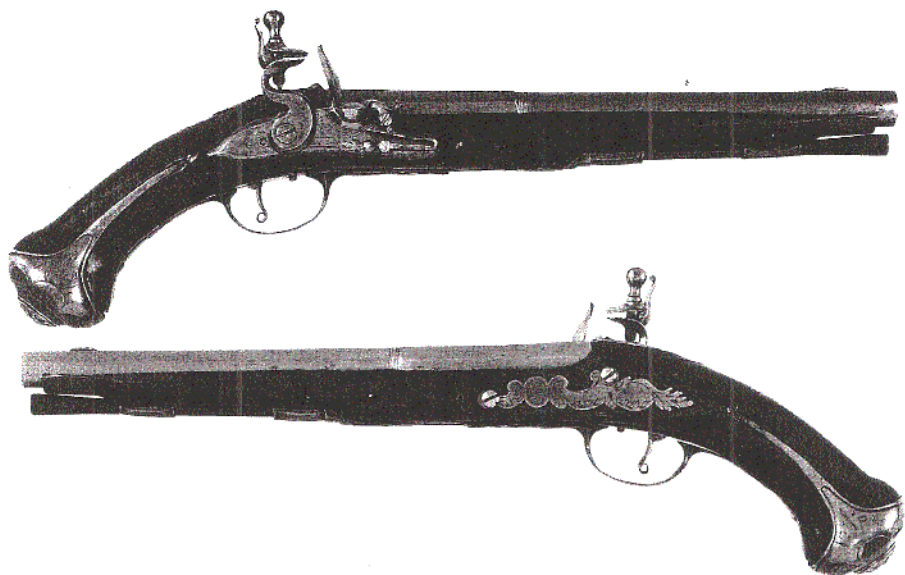
Detta pistolpar som från början haft flintlås är ett utpräglat Jönköpingsarbete. Man kan notera den typiska kolvformen som är lite lätt utdragen, graveringen på låsblecket, kolvkappans form och gravering, utformningen av varbygeln samt i viss mån även sidoblecket. Då Lidberg tillverkat dessa pistoler har han säkerligen hämtat inspiration från andra Jönköpingssmeder, som exempelvis Magnus Giöther d.y., Israel Sjöström och Peter Rundberg. En datering av detta arbete är inte helt lätt, då man framställde liknande pistolpar i denna stad under ett par årtionden, men ett antagande skulle kunna vara att de är gjorda någon gång under 1770-talet.

Flintlåspistol, signerad BENGTLILLIA JÖNKÖPING. Total längd 52 cm. Pipans längd 34,5 cm, slätborrad. Beslag av mässing. Kaliber 17 mm. (Armémuseum)

Bengt Lillia (1692 - mitten av 1700-talet) Jönköping

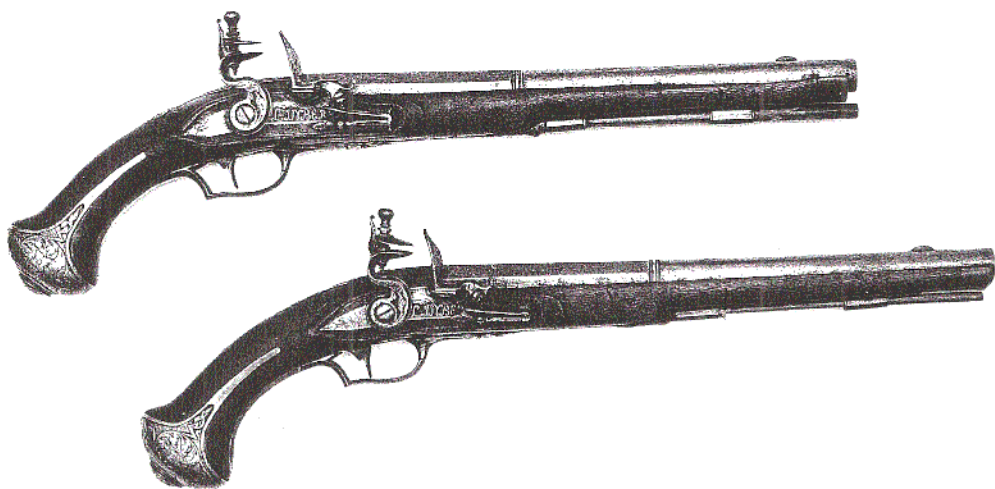
Lillia arbetade som pistolsmed vid faktoriet i Jönköping. Där blev han mästare år 1732. Ett enda alster har denne smed lämnat efter sig - men nog så intressant. Han har signerat vapnet med hela sitt namn och staden därunder och detta återfinns ju vanligtvis på de civila pistolerna. Men här rör det sig snarare om ett militärt vapen. Troligtvis är det någon form av försöksmodell som Lillia här har framställt. Man kan notera att vapnet helt saknar dekor och att alla beslag är alldeles släta, vilket är ytterst sällsynt då det gäller civila vapen. Militära vapen är mycket sällan signerade, men ibland kan man dock finna vapensmedens stämpel. Denna pistol är troligtvis tillverkad några år efter det att Lillia blivit mästare, alltså under mitten av 1730-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade E:LIND. Total längd 45 cm. Pipornas längd 29 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Livrustkammaren)

Erik Persson Lind (1692 - 1743) Jönköping

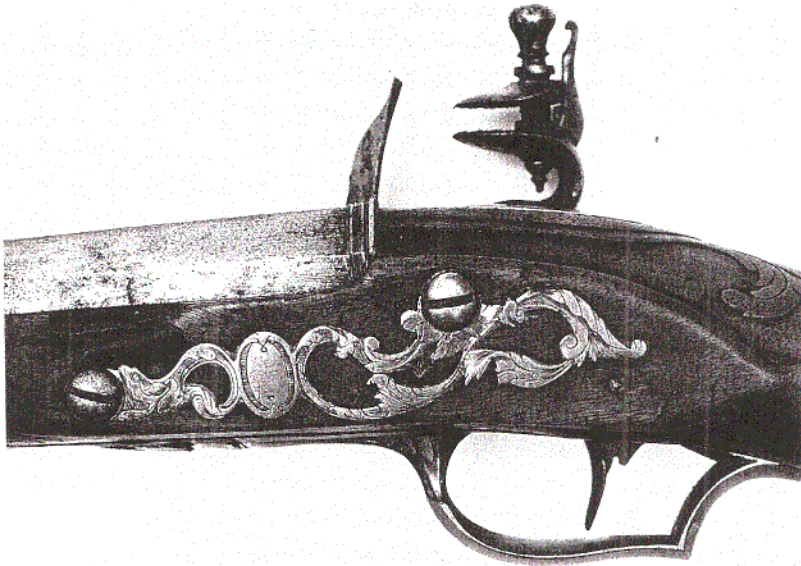
Lind sattes i lära hos fadern och blev sedan mästare vid Jönköpings fabriksverk år 1715. Om man tittar lite närmare på vissa detaljer på dessa pistolpar ser man att gravyren är ganska enkel, speciellt gäller detta arbetet på sidoblecken. Annars uppvisar vapnen det som man ofta finner på arbeten från Jönköping, nämligen att beslagen är av mässing, troféknippen av fanor, kanoner, spjut etc. på både låsbleck och hanar. Lite ovanligare är att detta motiv även återfinns på sidan av kolvkapporna. Mästaren Erik Lind avled 1743 och dessa pistolpar förfärdigades nog bara några år före hans död.

Ett par flintläspistoler, signerade LINBERG. Total längd 49,5 cm. Pipornas längd 32 cm, slätborrade. Förgyllda mässingsbeslag. Kaliber 15 mm. (Linköpings museum)

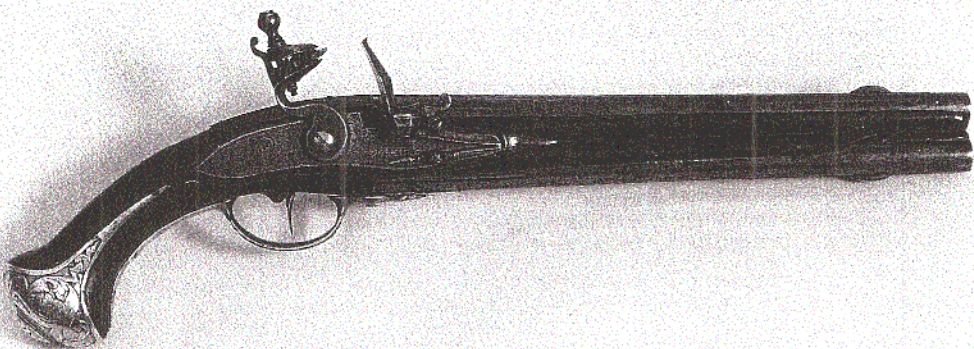
Anders Lindberg (omkring 1688 - 1754) Jönköping

Denne Lindberg arbetade som pistolsmed vid Jönköpings fabriks och där blev han mästare 1710. Detta pistolpar uppvisar ett flertal kännetecken som är typiska för de i Jönköping tillverkade pistolerna. Man ser den karaktäristiska formen på varbygeln, det trefasade låsblecket med signeringen mot svart punsad bakgrund samt form och utförande i övrigt. Något som däremot är ovanligt är kolvkappans dekor, men därtill finns en intressant förklaring. År 1734 kom en tysk smed vid namn Johan Ludvig Ljung och arbetade under några år vid Jönköpings fabriks. Han förfärdigade då ett par pistoler (se denne) med mycket snarlika kolvkappor. En annan smed i denna stad, Magnus Giöther d.ä. tillverkade ett par pistoler som nästan helt överensstämde med Ljungs par (numera en singelpistol). Då Lindberg

Detaljbild av pistolparets sidobleck

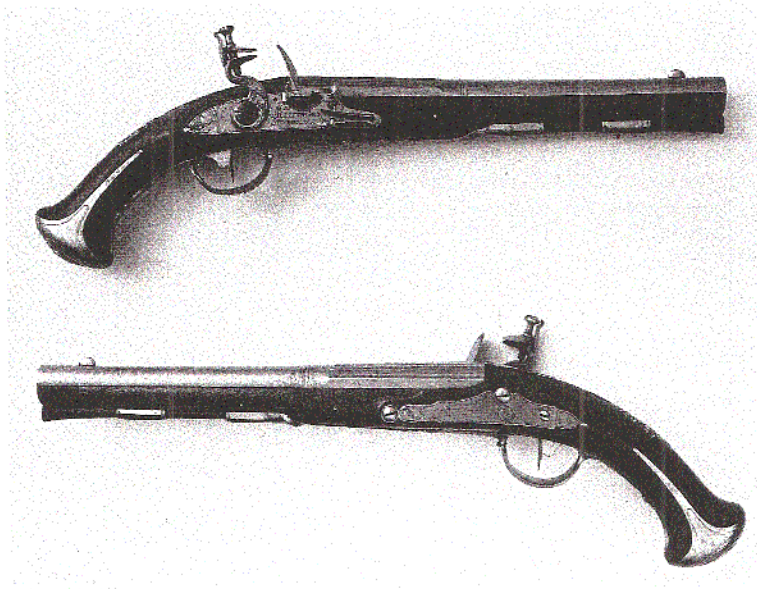
tillverkat detta par har han alltså helt säkert påverkats av Ljung eller senare av Giöther. Dessa pistoler är med största sannolikhet tillverkade någon gång under 1740-talet. Pistolparet är endast signerat med namnet LINBERG så möjligheten finns att andra vapensmeder kan komma ifråga; Abraham Lindberg, född 1723, mästare 1746 - Lars Lindberg, född 1687, mästare 1712 - Nils Lindberg, född 1684, mästare 1714 - Per Lindberg, född 1715, mästare 1739. Vad gäller namnet Linberg är det detsamma som Lindberg, då namnet omväxlat skrivs med eller utan d i husförhörslängder etc. vid den här tiden. Mäster Anders Lindberg avled den 9 maj 1754 av "håll och styng".

*Flintlåspistol, signerad LIÜNG. Total längd 49,5 cm. Pipornas längd 31 cm, slätborrade.
Beslag av mässing. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)*

Johan Ludvig Ljung (födelse- och dödsår okända) Jönköping

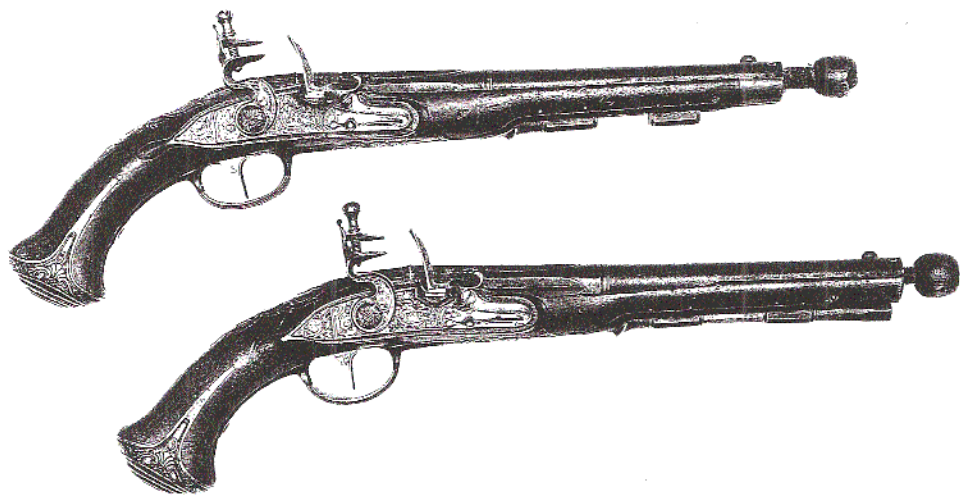
År 1734 kom denne smed från Tyskland och han började detta år arbeta vid Jönköpings fabriksverk. Men efter bara några år avskedades han därifrån för "osunt leverne". Han kom senare till Norrköping och arbetade där som pipsmed. Här finner vi alltså en tysk vapensmed som tillverkat en pistol i Jönköping som är mycket osvensk. Det tillverkades nämligen inte några dubbelpipiga pistoler, s.k. Bockpistoler i Sverige (se dock Magnus Giöther d.ä.) utan detta var en idé som Ljung medförde från sitt hemland. Man kan också notera kolvkappans ovanliga dekoration (se ånyo Giöther d.ä. men också Anders Lindberg). Hanen är av senare datum och originalet var troligtvis graverat med bladmotiv. Pistolen är tillverkad omkring år 1735.

Ett par flintläspistoler, signerade MEIDINGER STOCKHOLM. Total längd 43,5 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Livrustkammaren)

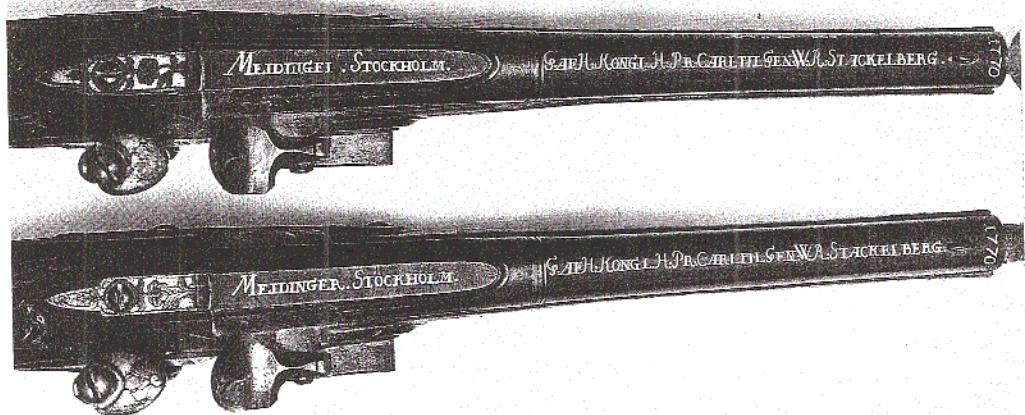
Johan Frantz Meidinger (1720 - 1769) Stockholm

Denne vapensmed föddes i Tyskland, men kom vid 24 års ålder till Stockholm. Där arbetade han som gesäll under sex år hos mästaren Moritz Friedrich Nussbaum. Meidinger blev mästare 1750 och nio år senare utnämndes han till Kungl. Maj:ts bössmed. Med de fyra par som Meidinger finns representerad med i denna bok uppvisar han stor variationsrikedom i sitt hantverksutövande. Något som dock alla paren har gemensamt är de förstklassigt damaskerade piporna. En speciell detalj som är värd att notera är att samtliga pistols sidobleck har en extra sidoblecksskruv. De två första paren skulle kunna betecknas som typiska "Stockholms-pistoler", men då det gäller det sista paret så har Meidinger låtit sig inspireras av Jönköping och denna stads vapenframställning - kolvens typiska

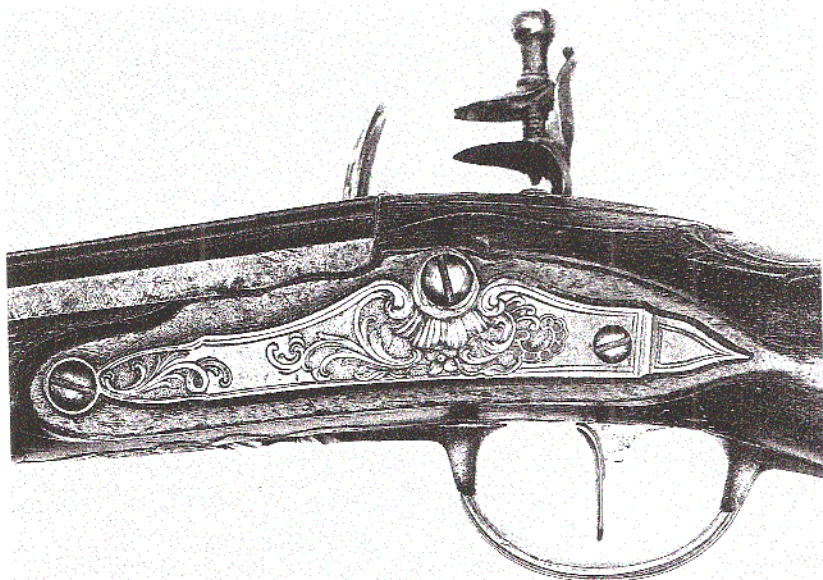

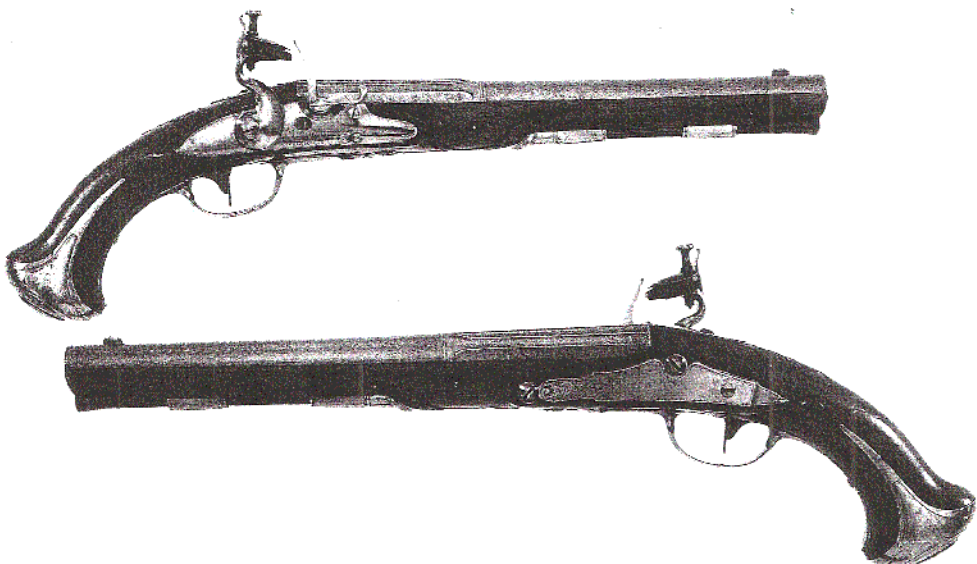
Ett par flintläspistoler, den ena signerad MEIDINGER och den andra STOCKHOLM. Total längd 39,5 cm. Pipornas längd 24,5 cm, slätborrade. Järmbeslag med guldpunsad botten. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

form, troféknippen på hanarna samt låsbleckens bakspetsar. Samtliga pistolpar är tillverkade under 1750- och 1760-tålen. År 1759 ansökte Meidinger i en skrivelse till krigskollegium att få efterträda mästaren David Bars som Kungl. bössmed: "Sedan jag i Tyskland lärt gevärsmakeriet så uti finare som courantare arbete, jämte stockmakeriet...". Resultatet lät inte vänta på sig länge och den 4 september 1759 utnämndes han till "Kungl. Maj:ts bössmed". Johan Frantz Meidinger avled i januari 1769 och begravdes på Klara kyrkogård.

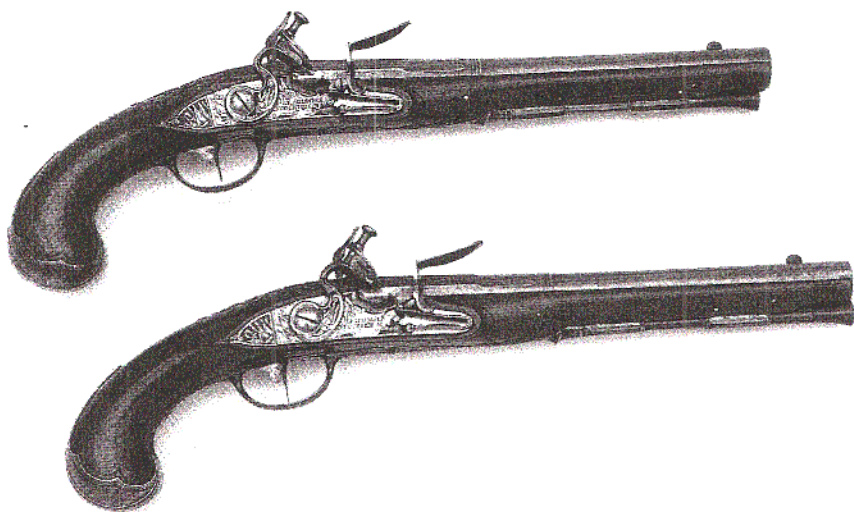

*Piporna med den intressanta inskriptionen
samt detaljbild av ena pistolens sidobleck*

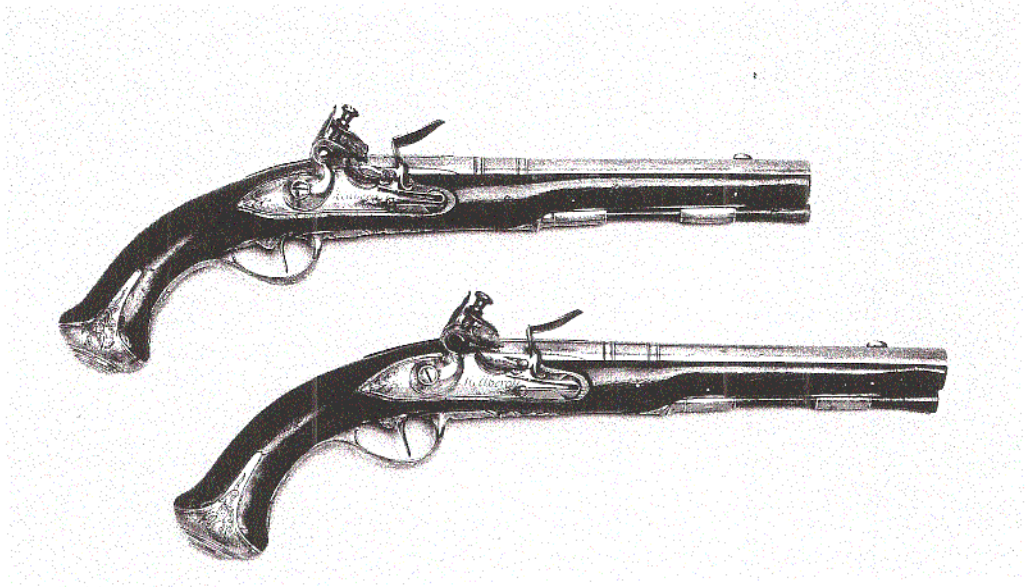

Ett par flintläspistoler, signerade MEIDINGER STOCKHOLM. Total längd 43 cm. Pipornas längd 27 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Livrustkammaren)

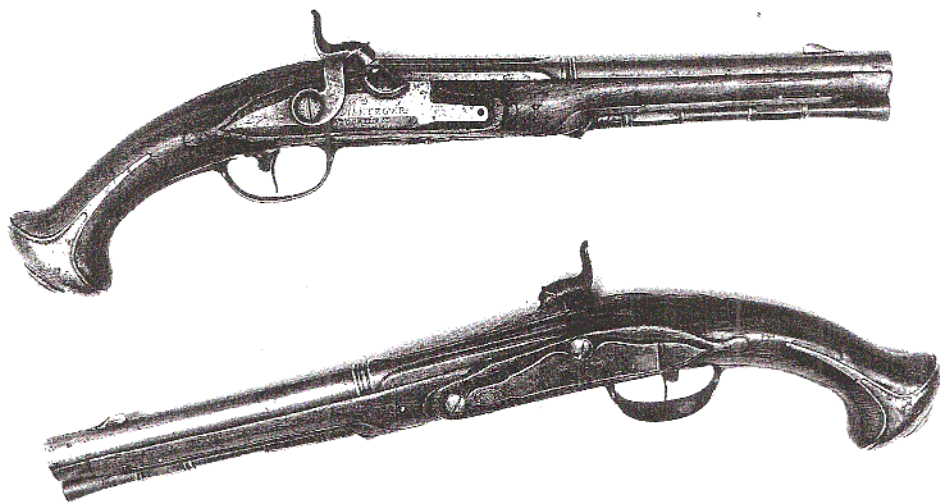
Ett par flintläspistoler, signerade MEIDINGER STOCKHOLM. Total längd 41 cm. Pipornas längd 26 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Ett par flintläspistoler, signerade MELLBERG. Total längd 39 cm. Pipornas längd 24 cm, släitborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Johan Mellberg (1770 - 1848) Jönköping

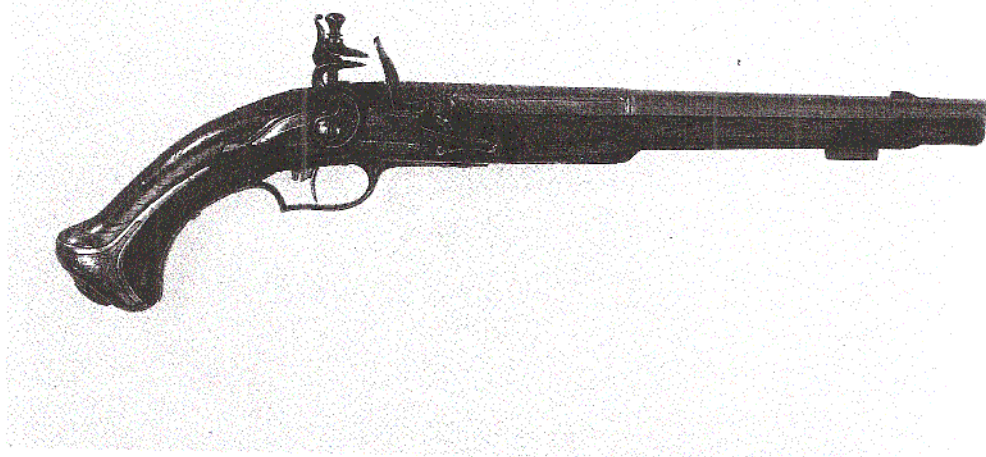
Mellberg föddes 1770 och är således en "sen" 1700-talssmed. Han framlade sitt mästarprov på hösten 1799 och det bestod av "en studsare, en lodbössa och en hagelbössa". Redan året därpå blev Mellberg utnämnd till rustmästare vid Jönköpings fabriksverk. Att detta kom så snart inpå det att han blivit mästare sammanhänger säkert med att han uppvisat stor hantverksskicklighet samt att han uppnått mogen ålder, eftersom Mellberg var ganska gammal då han blev mästare. Detta pistolpar som förfärdigats av Johan Mellberg såg nog dagens ljus väldigt nära år 1800. Rustmästare Mellberg kan nog räknas som den siste store Jönköpingssmeden från flintläsets epok. Han avled den 27 april 1848 av "ålderdomsbräcklighet".

Ett par slagläspistoler, ändrade från flintlås, signerade METZGER STOCKHOLM. Total längd 43 cm. Pipornas längd 26,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Johan Georg Metzger (1725 - 1790) Stockholm

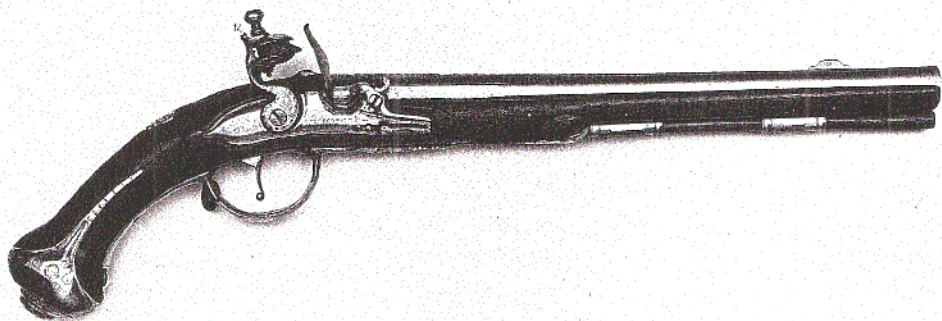
Det finns säkerligen ingen annan svensk vapensmed som kommit till så många orter och städer under sin gesällvandring som just denne Metzger. I en förteckning uppger han inte mindre än 57 orter som han alltså skulle ha besökt under de sju år som lärotiden varade. Återkommen till Stockholm blev han mästare år 1757. Detta pistolpar är relativt enkelt i sitt utförande. De trefasade låsblecken saknar nästan gravyr. Sidoblecken som inte är genombrutna är sparsamt graverade. De lite lätt tillplattade kolvarna är typiska för Stockholmsarbeten från denna tid. Pistolparet bör vara tillverkat någon gång under 1760-talet. Vapnen är enbart signerade med Metzger, varför eventuellt också Johan Georgs broder kan ha varit tillverkare; Gabriel Metzger (1736 - efter 1773).

Flintlåspistol, signerad MOBEK. Total längd 46 cm. Pipans längd 30 cm, slätborrad. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Livrustkammaren)

Jöns Mobeck (1718 - slutet av 1700-talet) Jönköping

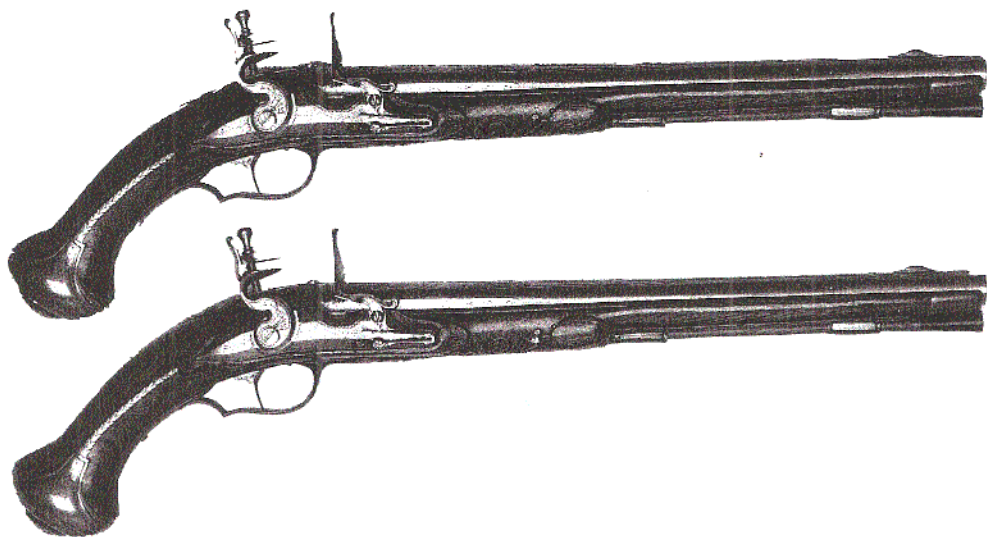
Mobeck arbetade som pistolsmed vid Jönköpings fabriksverk, där han blev mästare år 1746. Pistolen har några saker som kännetecknar arbeten från denna stad; den karaktäristiska formen på varbygeln, beslagen är av mässing samt det trefasade låsblecket med signaturen mot svart bakgrund. Men detta vapen uppvisar också utförande av det lite ovanligare slaget. Det gäller dekoren med bladdelen på pipans kammarstycke samt kolvkappans sidor som är graverade med fanor och pilar runt en rokokosköld. Dessa troféknippen återfinns normalt på låsblecken. Denna pistol är troligen tillverkad under 1750-talet.

Flintlåspistol, signerad A:MOBERG JÖNKIÖPING. Total längd 52,5 cm. Pipans längd 34 cm, slätborrad. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Anders Moberg (1685 / 89 - 1746) Jönköping

Moberg föddes antingen 1685 eller 1689. Han arbetade som pistolsmed vid Jönköpings fabriksverk, där han blev mästare samma år som Karl XII avled. Detta vapen har mässingsbeslag vilket är ofta förekommande för pistoler från denna stad. Det gäller också det trefasade låsblecket, med i detta fall ganska enkel gravyr. Det genombrutna sidoblecket avslutas i båda ändar med ett drakhuvud. En liten, men dock lustig detalj som är värd att notera är kornet, vilket har en något egendomlig utformning. Detsamma gäller maskaronen på kolvkappan, vilken framhävs i hög grad. Vapnet är antagligen tillverkat under 1730-talet. Anders Moberg avled den 8 november 1746.

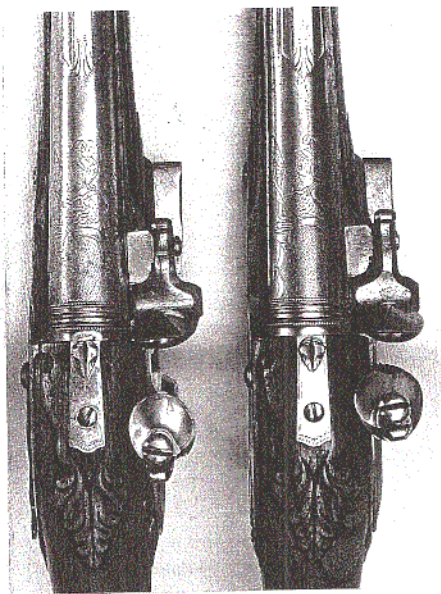

Ett par flintlåspistoler, signerade B:MÅRD. Total längd 53 cm. Pipornas längd 35,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

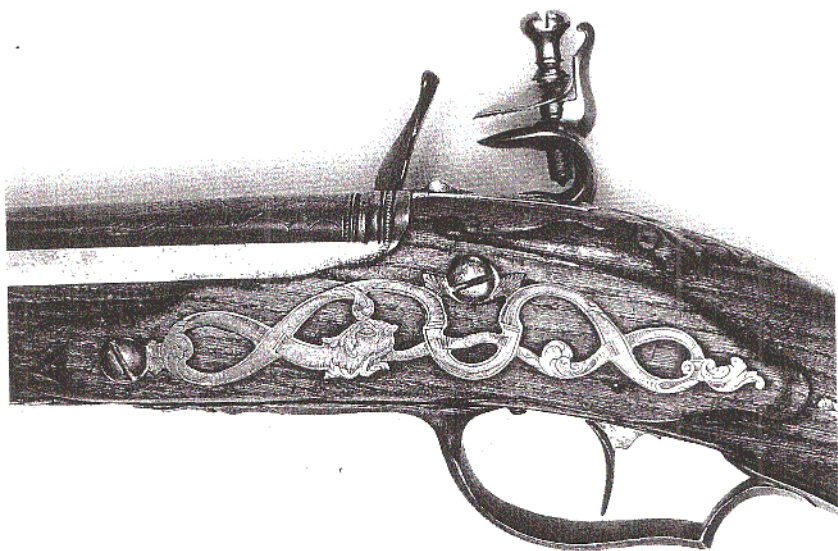
Bengt Mård (1685 - 1743) Jönköping

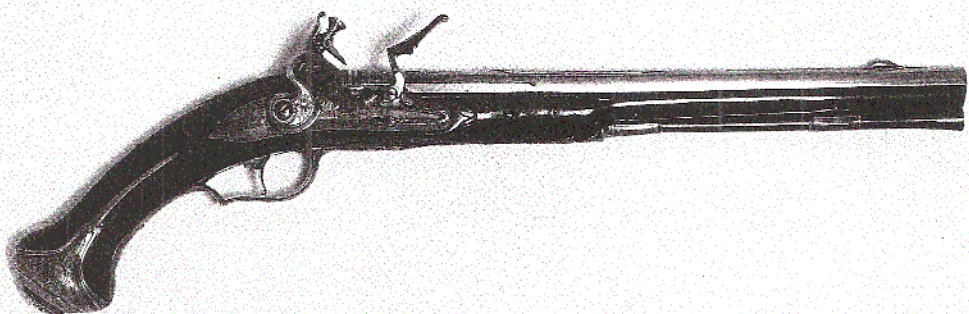
Många skickliga vapensmeder var knutna till Jönköpings fabriker under 1700-talet. En av de absolut främsta var Bengt Mård. Han sattes i lära vid ungefär 15 års ålder hos mästaren Johan Flodig. Fem år senare blev han gesäll och sin mästarvärdighet erhöll han år 1712. Denne vapensmed har framställt en lång rad av pistoler och gevär, vilka nästan genomgående uppvisar hög kvalitet. Han arbetade i en mycket "egen" och speciell stil, varför det ofta är lätt att se att det är just Mård som är tillverkare av ett vapen. Nästan alltid finner man trofégrupper på både lås och hanar, men också på kolvkapporna. Väldigt ofta har han också låtit gravera vapnens kammarstycken och där upptäcker man en krigare iförd hjälm, inte sällan omgiven av fanor, pilar, trummor etc. Därtill har han också

många drag som skall förknippas med de övriga Jönköpingssmederna; den typiska formen på varbygel, det trefasade låsblecket, det genombrutna sidoblecket i form av en drake/orm samt att beslagen är av mässing. Alla dessa attribut finner vi på de två första exemplen i denna bok, medan slaglåsparet inte är att betrakta som ett typiskt Mård-arbete med dess kolvar och former i övrigt. År 1730 valdes Mård till ålderman, vilket han var fram till sin död tretton år senare.

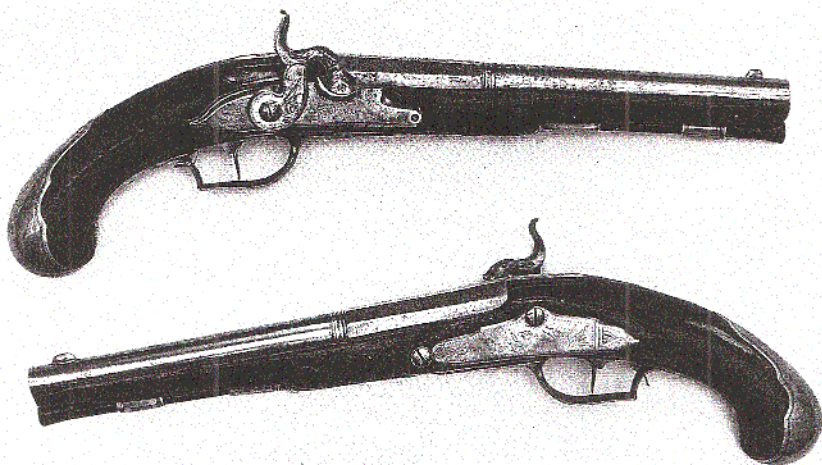

Detaljbilder av pistolparet från föregående sida

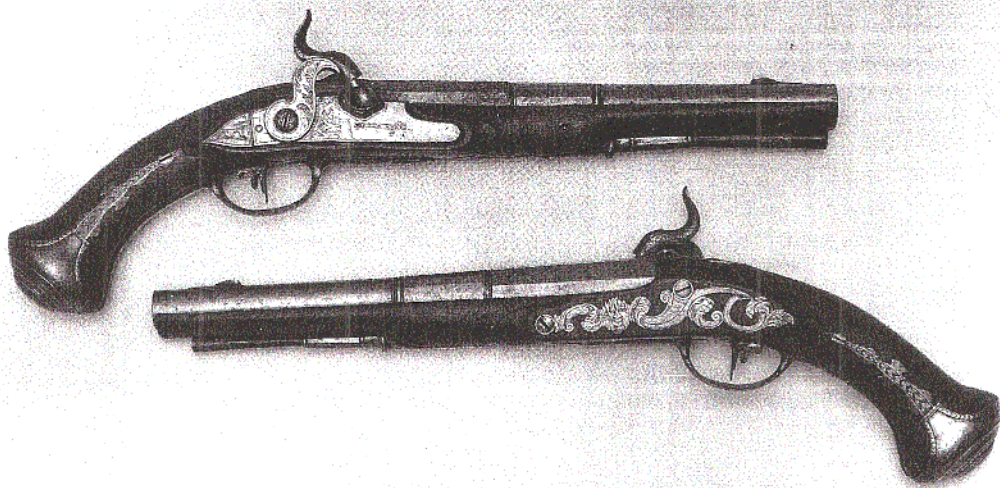

Flintlåspistol, signerad B:MÅRD. Total längd 53 cm. Pipans längd 35 cm, slätborrad. Den bär inskriptionen: JÖNKIÖPING. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Ett par slaglåspistoler, ändrade från flintlås, signerade B:MÅRD. Total längd 36 cm. Pipornas längd 22,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 13mm. (Privat ägo)

En par slaglåspistoler, ändrade från flintlås, signerade PETTER MÅRD. Total längd 44 cm. Pipornas längd 31 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

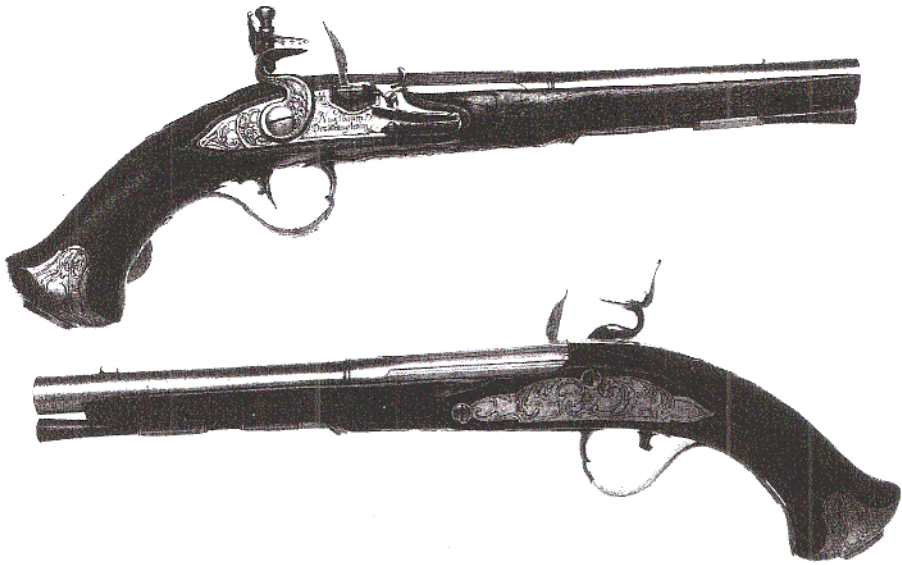
Petter Mård (1719 - 1752) Jönköping

Petter Mård kom att utgöra tredje generationen av en vapensmedsfamilj vid Jönköpings fabri. Där blev han gesäll år 1737 vid 18 års ålder. Året därpå kom han till Stockholm för att ytterligare förkovra sig, men återvände till Jönköping efter några år och blev mästare där 1744. När man studerar detta enda kända par pistoler av Petter Mård lägger man märke till att han på intet sätt tagit efter sin fars, Bengt Mårds karaktäristiska stil, utan snarare utvecklat en egen sådan, vilket man exempelvis ser på sidbleckens lite ovanliga utförande. Men han har tagit starka intryck av Stockholmsmederna. Först kan man notera de mycket speciella flikarna på kolvkapporna (se David Bars, sid 19 i Svenska Pistolsmeder samt slaglåspistolerna av Maritz Friedrich Nussbaum och David Bars i denna bok).

*Petter Mårds gesällskytt
daterad "30 Maj 1737".*

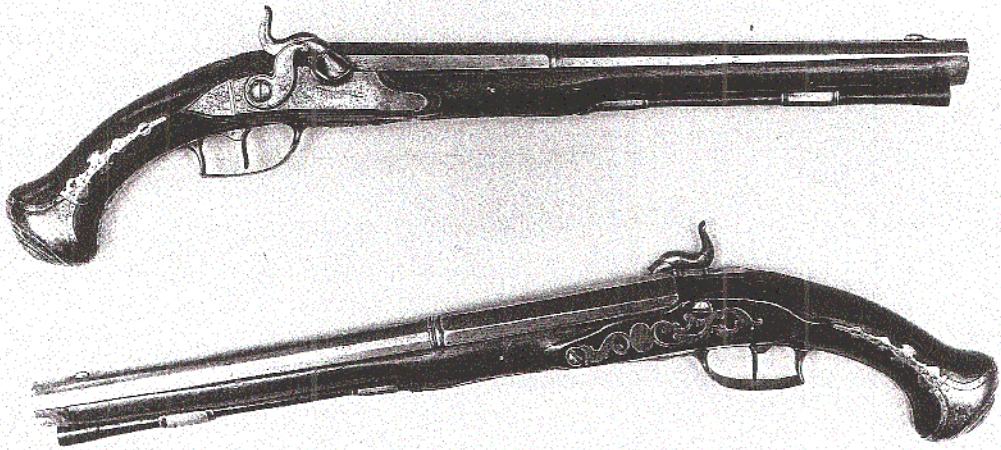
Vidare kan man göra en jämförelse mellan sistnämnda pistolpars låsbleck och Petter Mårds - en jaktgudinna som håller i ett band, där man låtit gravera in signaturen. Detta pistolpar har från början varit cirka 5 cm längre och är tillverkat omkring 1750. Beslagen är av järn, vilket innebär att Mård här inte låtit sig inspireras av sin far, eftersom denne nästan alltid tillverkade sina gevär och pistoler med mässingsbeslag. Petter Mård avled den 19 mars 1752, endast 33 år gammal och det blev en svår förlust för faktoriet "där det finaste arbetet genom hans död lidit ett allvarsamt avbräck".

Ett par flintlåspistoler, signerade Nussbaum Drottningholm. Total längd 37 cm. Pipornas längd 22 cm, slätborrade. Järnbeslag mot guldpunsad botten. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

Jacob Nussbaum (1731 - 1802) Stockholm

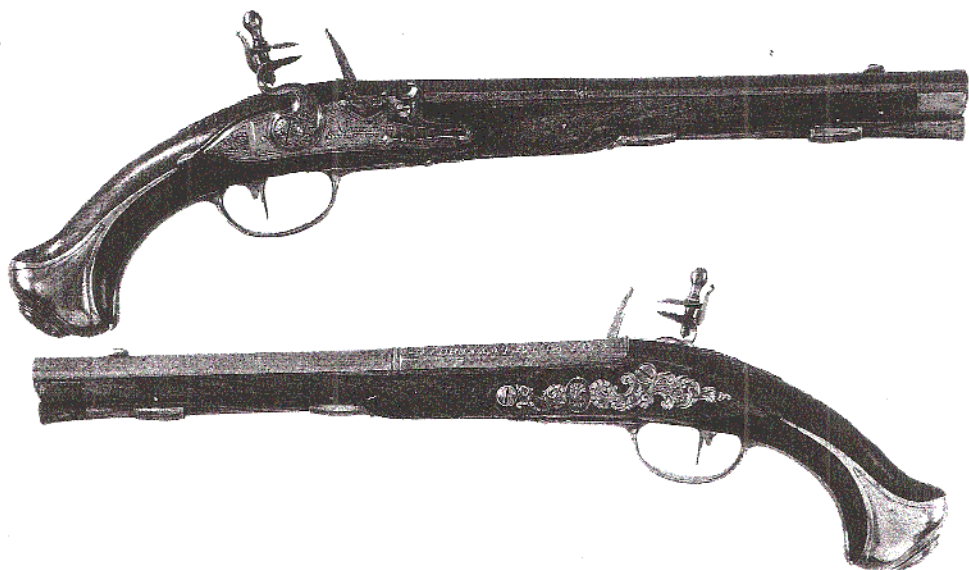
Nussbaum arbetade som gesäll hos mästaren David Bars i Stockholm. Därefter följde ett par års gesällvandring runtom i Europa. Han återvände sedan till Stockholm och framlade sitt mästarstycke år 1756, "ett par med guld inlagde och välarbetade pistoler". Fem år senare, alltså år 1761, utnämndes Nussbaum till hovpistolsmed och blev då också ombedd av konung Adolf Fredrik att flytta ut till Kanton på Drottningholm, vilket Nussbaum naturligtvis gjorde, efter en "kunglig begäran"! Han har lämnat efter sig ett flertal jaktgevär som är signerade "Nussbaum Drottningholm", men pistoler med samma signatur är ovanliga. Samtliga hans alster kännetecknas kanske främst av det fina graveringsarbetet. Detta pistolpar är troligtvis tillverkat under slutet av 1760-talet.

Ett par slagläspistoler, ändrade från flintlås, signerade NUSBAUM STOCKHOLM. Total längd 53 cm. Pipornas längd 36 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

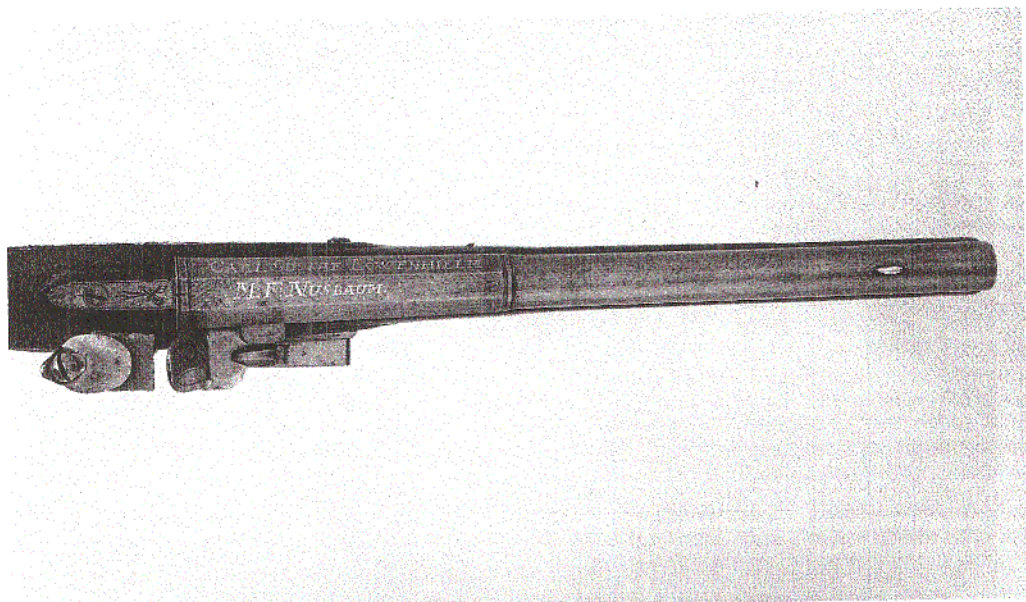
Moritz Friedrich Nussbaum (omkring 1698 - 1749) Stockholm

Denne vapensmed började som gesäll hos Stockholmsmästaren David Bars vid ungefär 22 års ålder. Där blev Nussbaum kvar i nio år - detta säkerligen mycket lärrika gesällår, med tanke på vad denne gesäll senare skulle producera. Nussbaum blev mästare år 1731 och kort tid därefter utnämndes han av Fredrik I till hovpistolsmed. En lång rad av gevär och pistoler har denne smed lämnat efter sig, där merparten visar ett högt konstnärligt kunnande inom vapensmidet. Studerar man Nussbaums pistoler i denna bok skulle de kunna benämnas som "traditionella Stockholmsarbeten". Ett par skiljer sig dock på ett markant sätt från de övriga och det är pistolparet som ändrats till slagläs. Här märks tydligt att Nussbaum påverkats och tagit intryck av sin läromästare Bars (se Svenska Pistolsmeder, sid

Ett par flintlåspistoler, signerade NUSBAUM STOCKHOLM. Total längd 47 cm. Pipornas längd 30 cm, slätborrade. De bär ägarnamnet CARL GUSTAF LÖWENHIELM samt M:F:NUSBAUM i guld. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Livrustkammaren)

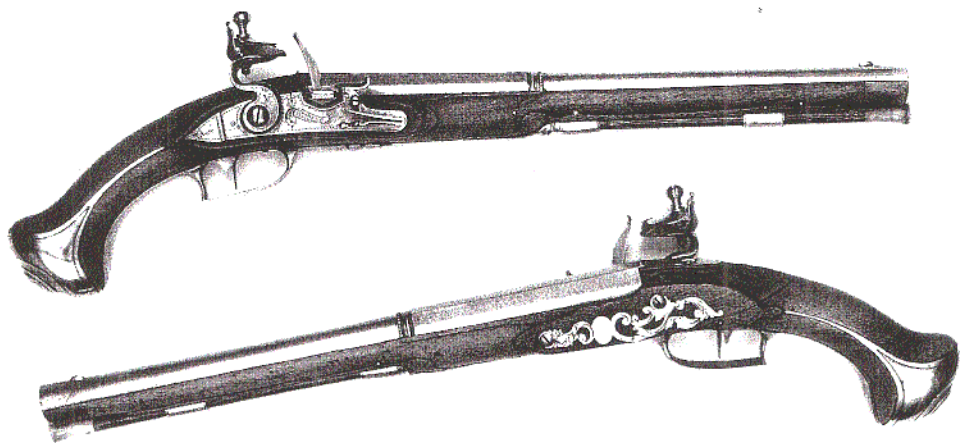
19). Man finner då stora likheter vad gäller varbyglar, sidobleck och kolvkappans ovanliga flikar. Dessa kolvkappor återfinns också hos Jönköpingsmeden Petter Mård (1719-52), vilken också arbetade som gesäll hos David Bars. Intressant är dessutom att konstatera likheten mellan Mårds pistolpar som finns med i denna bok och Nussbaums slaglåspar vad gäller signaturen. I båda fallen ser vi en jaktgudinna som håller ett band på vilken signaturen återfinns. Detta är ovanligt för de svenska vapensmederna. Nussbaum avled 1749. De pistolpar som tagits med i denna bok är alla tillverkade under 1730- och 1740-talen.

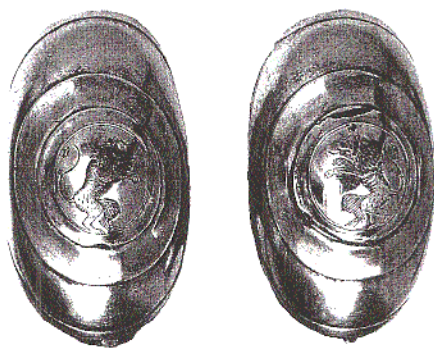
Den vackert damaskerade pipan med ägarnamnet i guld

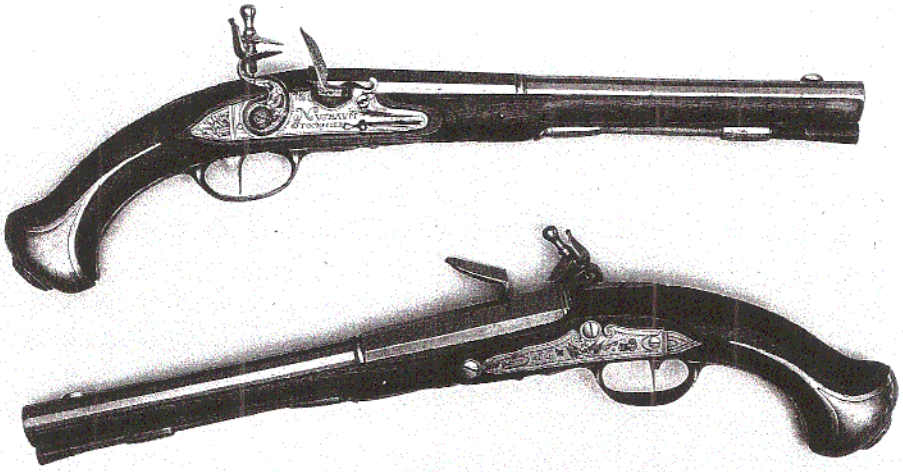
*Carl Gustaf Löwenhielm
(1701 - 1768)*

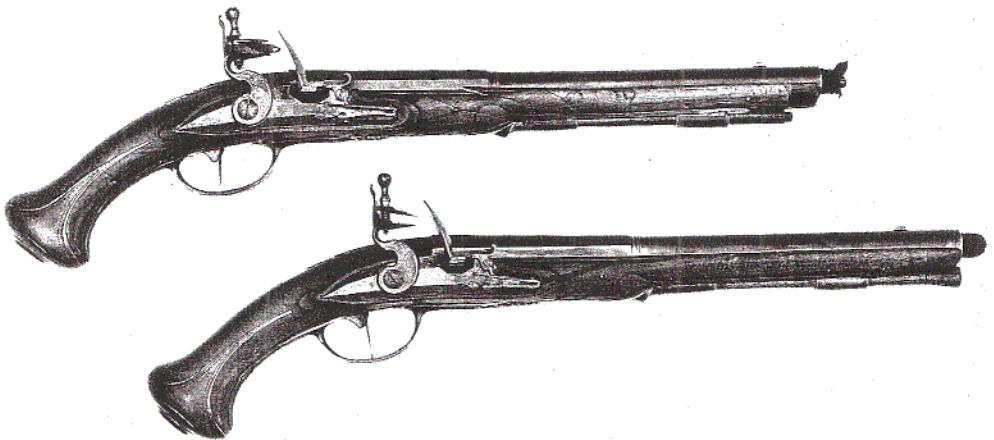
Ett par flintlåspistoler, signerade NUSBAUM STOCKHOLM. Total längd 50,5 cm. Pipornas längd 34 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

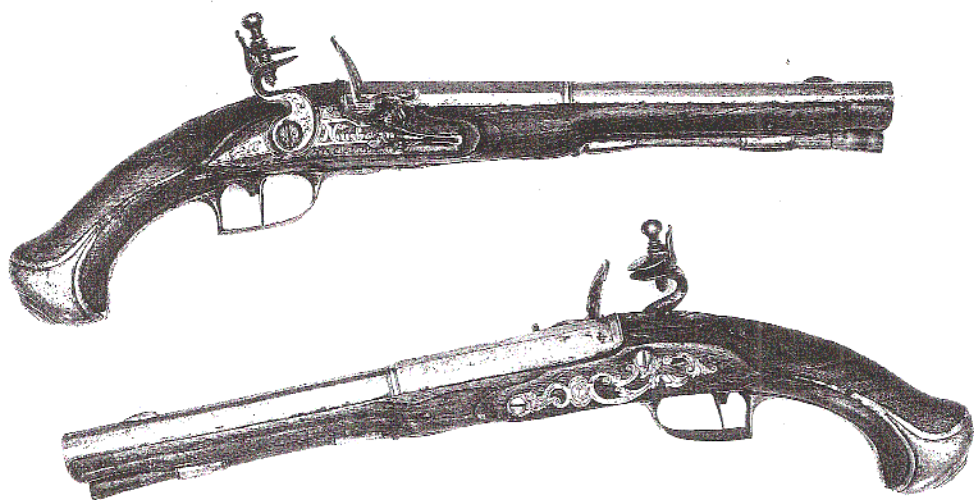
Ovanstående pistolpar har ovanliga kolvkappor, där man på dess undersida finner graverade lejon stående mot varandra. Liknande arbete har utförts av Jönköpingsmeden Jöns Ruberg.

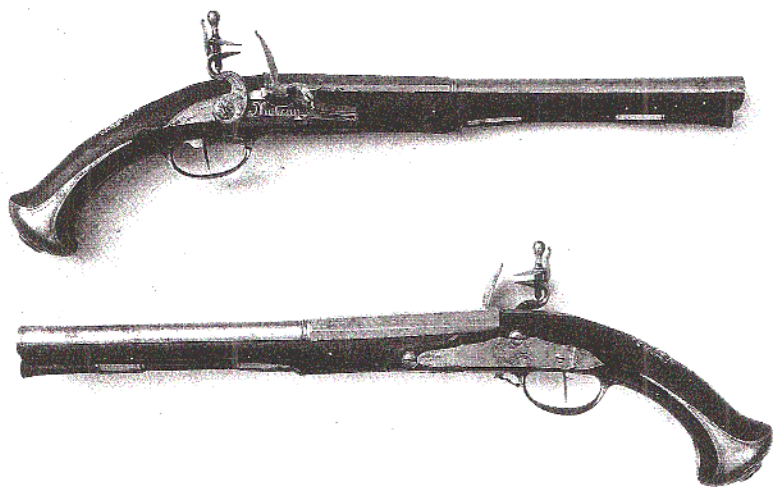
Ett par flintlåspistoler, signerade NUSBAUM STOCKHOLM. Total längd 48 cm. Pipornas längd 31 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

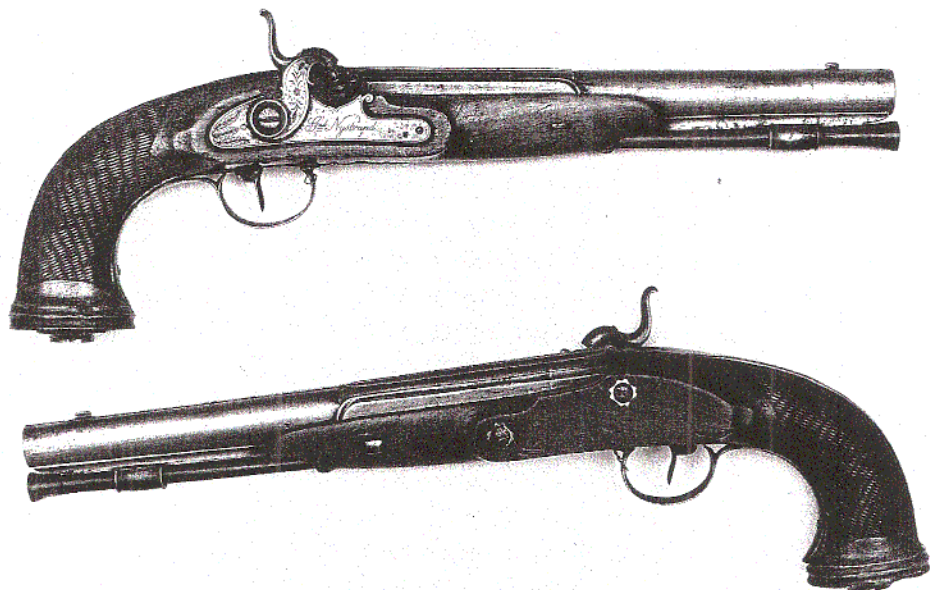
Ett par flintlåspistoler, signerade NUSBAUM STOCKHOLM. Total längd 48 cm. Pipornas längd 31,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Ett par flintlåspistoler, signerade Nusbaum STOCKHOLM. Total längd 42,5 cm. Pipornas längd 26,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

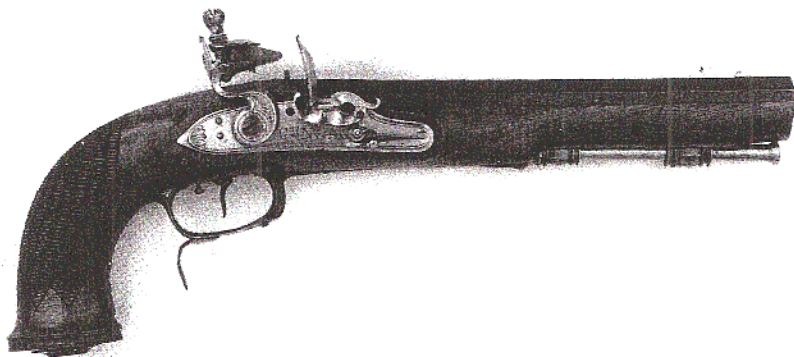
Ett par flintlåspistoler, signerade Nusbaum STOCKHOLM. Total längd 48,5 cm. Pipornas längd 31 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Livrustkammaren)

Ett par slaglåspistoler, signerade Gnd Nystrand. Total längd 38,5 cm. Pipornas längd 26 cm, räfflade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

Gudmund Nystrand (1786 - 1863) Eskilstuna

Nystrand föddes i Jönköping och om hans tidiga levnadsår känner man inte till något om. Året 1810 fanns han dock som gesäll hos mästare Theodor Sandström i Stockholm. Därefter kom Nystrand till faktoriet i Söderhamn och då detta lades ned flyttade han till Eskilstuna år 1814. När han blev mästare vet man inte, men omkring 1820 utnämndes han till besiktningsrustmästare. Egentligen skulle ju inte Gudmund Nystrand finnas med i denna bok, eftersom han helt och hållet är en 1800-talssmed. Jag har dock valt att ta med honom av den anledningen att han tillverkat såväl flintlås- som slaglås vapen, vilket han nog är relativt ensam om i Sverige. Hans verksamma period inföll ju under den tid då man övergick från flintlås till slaglås. Studerar man här hans parpistoler och singelpistolen ser man

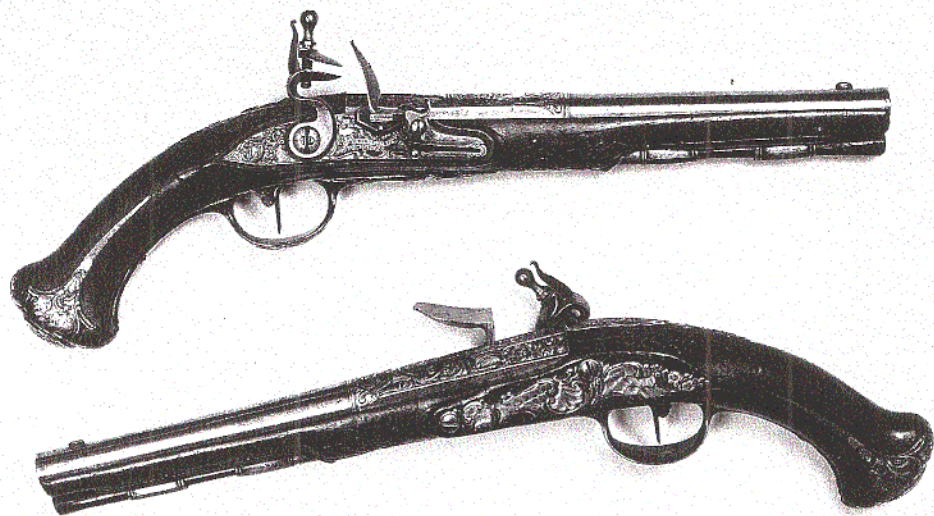
*Flintlåspistol, signerad Gnd NYSTRAND. Total längd 36 cm. Pipans längd 22,5 cm, räfflad.
Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Väpentekniska museet)*

Eskilstuna

Gevärfabrikiet

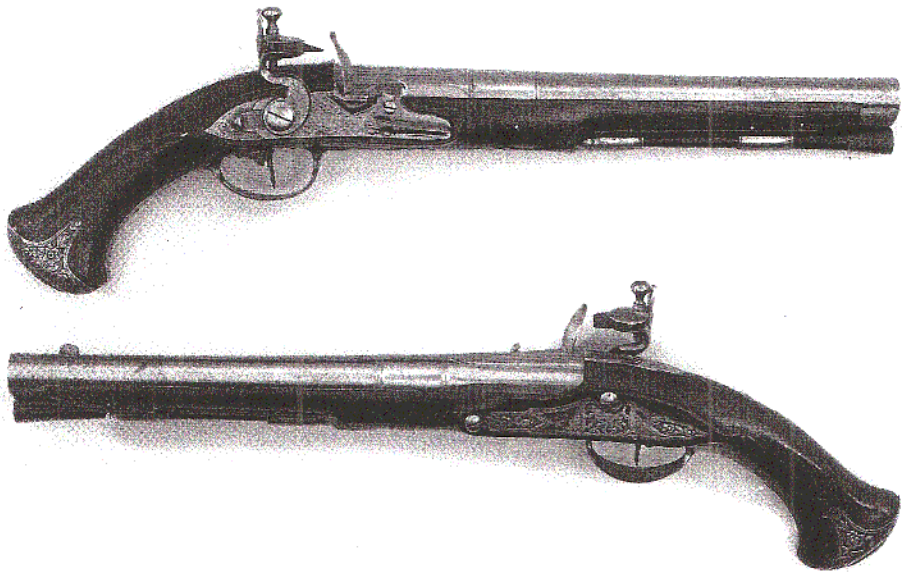
direkt på formen att man kommit in i en ny tidsepok. Här finner man inte den utdragna, eleganta kolven utan ganska kraftigt vinklad kolv med nätskärmning. Låsen, av engelsk form är ganska små och mycket enkelt graverade. Parpistolorna är halvstockade, vilket blev vanligt under 1800-talet. Flintlåspistolen bör vara tillverkad omkring 1820 under det att slaglåspistolerna förfärdigats drygt ett tiotal år senare.

Ett par flintläspistoler, signerade REICHARDT STOCKHOLM. Total längd 42 cm. Pipornas längd 25,5 cm, slätborrade. Järnbeslag med guldpunsad botten. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

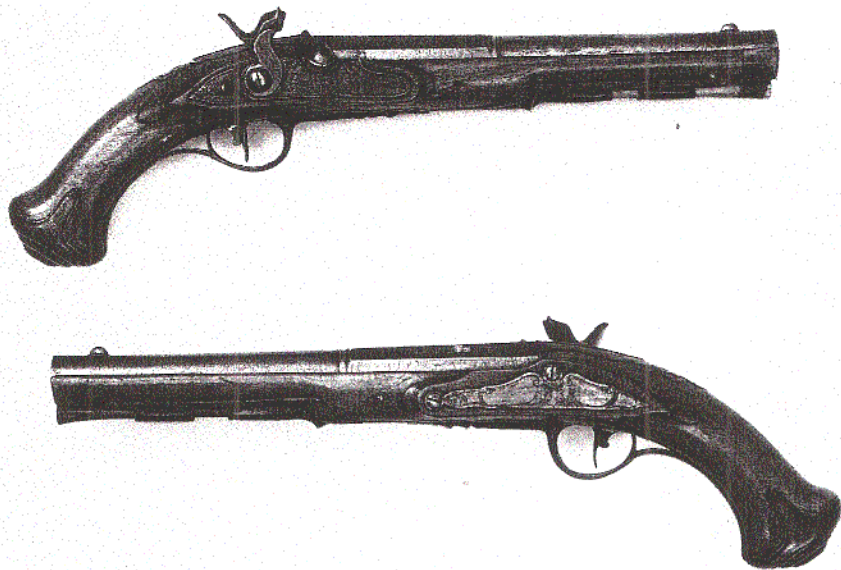
Johan Reichardt (omkring 1730 - 1806) Stockholm

Omkring 1753 kom Reichardt till Stockholm och började arbeta som gesäll hos mästaren Johan Casper Heijm. Han bytte sedan verkstad och kom då under ledning av den skicklige Johan Joachim Grecke. Reichardt blev sedan mästare år 1767. Han har lämnat efter sig en lång rad av bössor, men när det gäller pistoler finns det däremot inte så många alster. I denna bok finns han dock representeras med tre fina pistolpar. Det första paret har vackra rokokoomament mot guldpunsad botten. Hanarna är dock av senare datum. De övriga två paren, det ena flintlås och det andra slaglås, har båda låsbleck med en säkring bakom hanarna. Där finner vi också kortare flikar på kolvkapporna. Ett av dessa par har den ovanliga signaturen med smedsnamnet på den ena pistolen och tillverkningsorten på den

Ett par flintläspistoler, signerade REICHARDT å den ena och STOCKHOLM å den andra. Total längd 41 cm. Pipornas längd 26 cm, slätborrade. Ena pipan med STOCKHOLM i guld och den andra med REICHARDT. Järmbeslag med guldpunsad botten. Kaliber 15 mm. (Livrustkammaren)

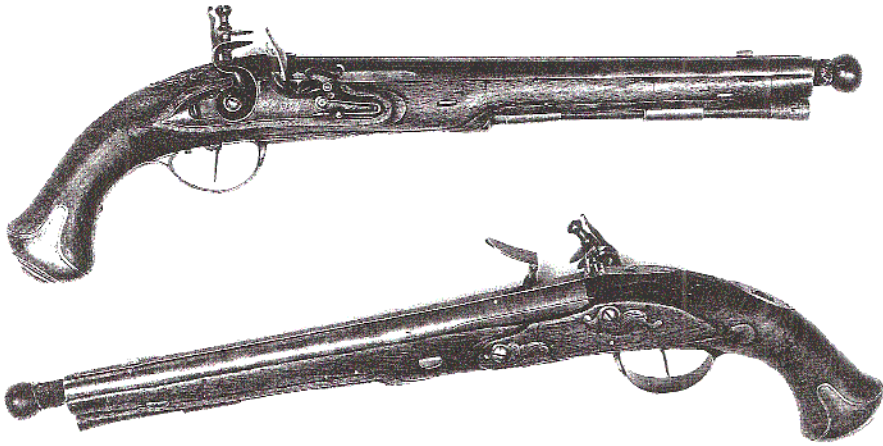
andra. Få svenska pistolsmeder använde sig av detta förfaringssätt. En svensk vapensmed som ofta gjorde på detta sätt var Jönköpingssmeden Peter Rundberg. Det förstnämnda pistolparet torde vara tillverkat på 1770-talet under det att de två senare bör dateras till ett tiotal år senare. Johan Reichardt avled den 24 april 1806.

Ett par slaglås-pistoler, ändrade från flintlås, signerade REICHARDT STOCKHOLM. Total längd 39 cm. Pipornas längd 24,5 cm, slätborrade. De har ägarnamnen A:N:STENBOCK samt J:G:SACK i guld. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Livrustkammaren)

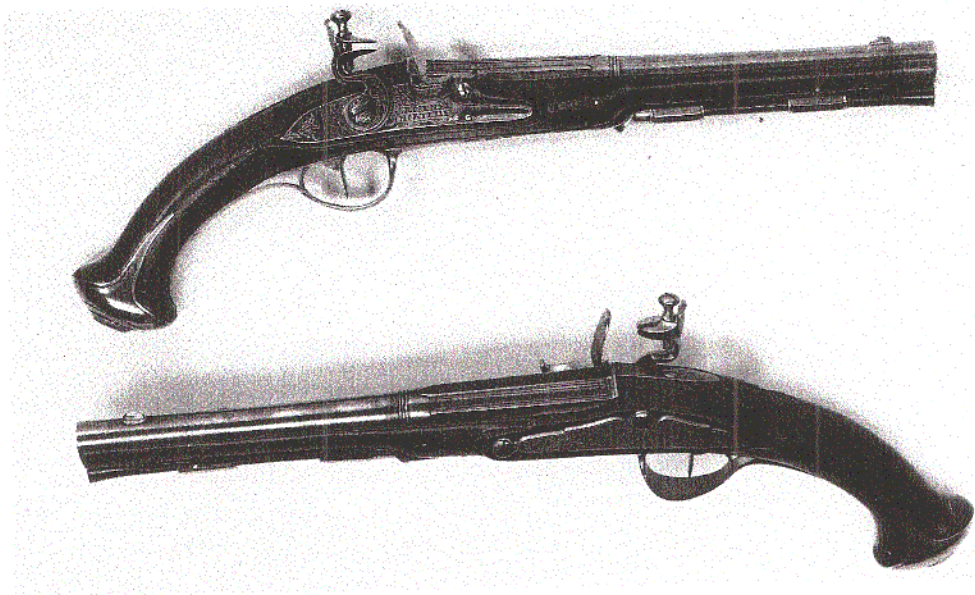
Omgångstavla där mästarerna finns uppförda i den ordning som de mottog arbetssökande gesäller.

Ett par flintläspistoler, signerade J:Rosenhell Norrtälge. Total längd 39,5 cm. Pipornas längd 26,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Roslagsmuseet)

Jacob Rosenhell (1775 - 1809) Norrtälje

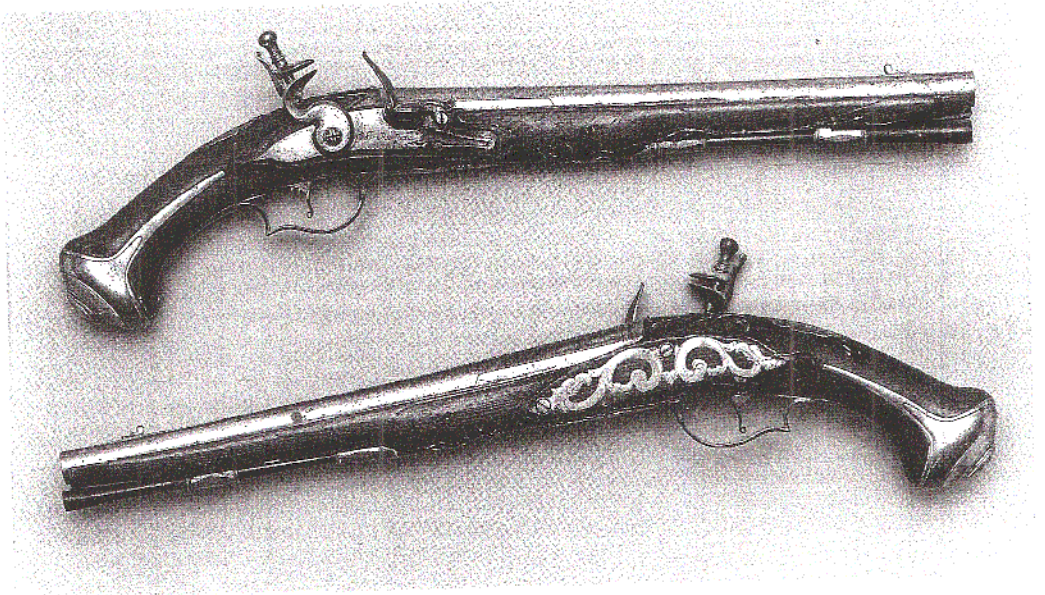
Rosenhell sattes i unga år i lära hos fadern och arbetade därefter under några år i Stockholm hos mästare Johan Reichardt. Omkring 1800 blev Rosenhell mästare. Han blev senare också rustmästare och ålderman. På dessa pistoler ska man studera låsen lite närmare. Då finner man först att de är utrustade med en säkringsregel, vilken kan låsa hanen i halvspänn. Vidare kan man notera att eldstålsfjädrarna har s.k. friktionsrullar. Dessa blev vanliga under början av 1800-talet, varför detta pistolpar bör dateras till tidigt 1800-tal. År 1807 fastställdes såväl räfflade som släta pistoler för det svenska kavalleriet. De var försedda med en löskolv, varför det är sannolikt att detta pistolpar tillverkats år 1807 eller strax därefter.

Ett par flintlåspistoler, signerade J:ROSENEL NORTELIE. Total längd 38 cm. Pipornas längd 23 cm, slätborrade. Beslag i järn. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

Joakim Rosenhell (1729 - 1807) Norrtälje

Rosenhell började som lärogosse hos mästare Jonas Tellberg i Norrtälje. Efter det att han blivit gesäll år 1754 arbetade han under några år också på Lorens Björkmans verkstad. Han kom sedan till Stockholm där han blev kvar ett antal år. Under mitten av 1750-talet återvände Rosenhell till Norrtälje och blev mästare där, troligtvis i början av 1760-talet. Då man betraktar ovanstående pistolpar kan man konstatera, att då han tillverkat dessa alster så har han tagit intryck av Stockholmssmederna; de kannelerade kammarstyckena, de lite lätt tillplattade kolvarna samt sidobleckens form och dekor. Denne smed signerade också ofta sina vapen med bara initialerna J.R. samt Nortelie. Äldermannen Joakim Rosenhell avled den 7 april 1807 av "andtäppa".

Ett par flintlåspistoler, signerade J:RUBERG. Total längd 50 cm. Pipornas längd 32 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Jöns Ruberg (1701 / 1709 - efter 1750)

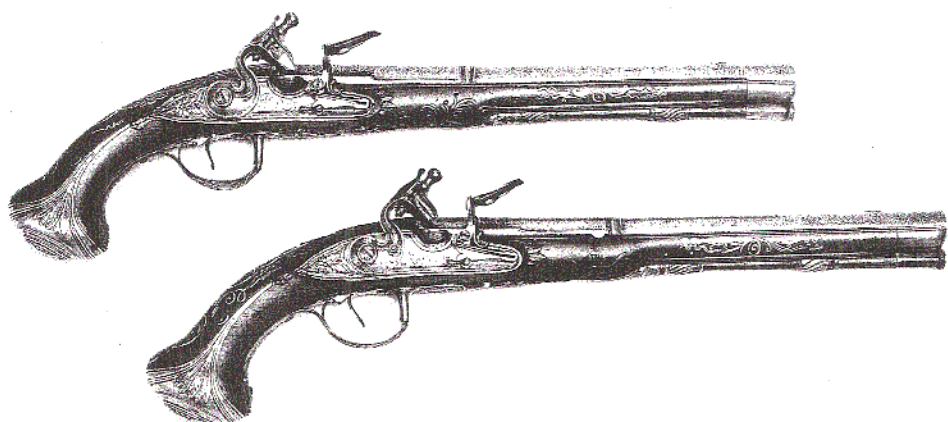
Ruberg föddes antingen 1701 eller 1709. Under alla omständigheter blev han gesäll vid Jönköpings fabriksverk år 1731 efter att ha arbetat några år hos mästare Sven Berg. Ruberg blev så mästare år 1736. Pistolparet har den för Jönköping typiska formen på varbygel. Runt hela de plana låsblecken löper en sicksacklinje. Vackert arbetade är också sidblecken som avslutas med två drakhuvuden i vardera ändan. En ovanlig detalj finner man på kolvkapporna där Ruberg låtit graverat ett huvud istället för den vanligare maskaronen i relief. Sällsynt är också utformningen av kornen på piporna. Pistolparet är troligtvis tillverkat någon gång på 1740-talet. Detta är det enda arbete som denne vapensmed lämnat efter sig.

Ett par flintlåspistoler, signerade LES RUNDBERG SUEDOIS. Total längd 17 cm. Pipornas längd 8,5 cm, slätborrade. Beslag av järn med inläggningar av guld. Kaliber 10 mm. (Livrustkammaren)

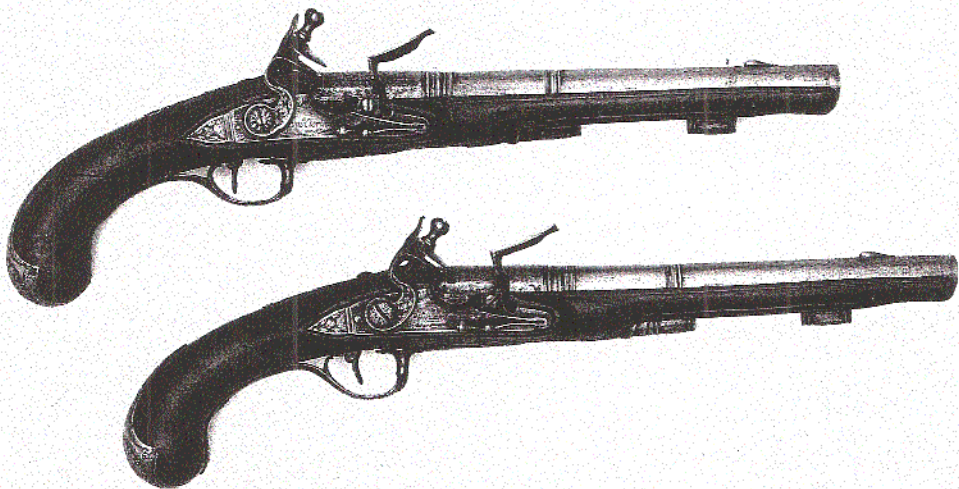
Peter Rundberg (1718 - 1780) Jönköping

Denne vapensmed sattes inte i lära förrän vid 21 års ålder och det var säkert inte många som då kunde ana att han skulle bli en av Jönköpings absolut främste vapensmeder. Rundberg blev sedan gesäll vid stadens faktori 1743. Ett år senare kom han till Stockholm och arbetade där under ledning av mästarna David Bars och Jonas Schertiger d.y. Därefter påbörjade Rundberg en längre gesällvandring runtom i Europa med slutdestinationen Paris. Med på denna resa fanns också hans två år yngre bror Gustaf. I Paris blev bröderna kvar i drygt fyra år och i ett brev till krigskollegium från svenske ministern Carl Fredrik Scheffer står bl.a. följande att läsa: "De uppöva sig ännu beständigt hos de mest berömda gevärsmeder både här i Paris och Versailles, och jag kan i sanning betyga deras flit och

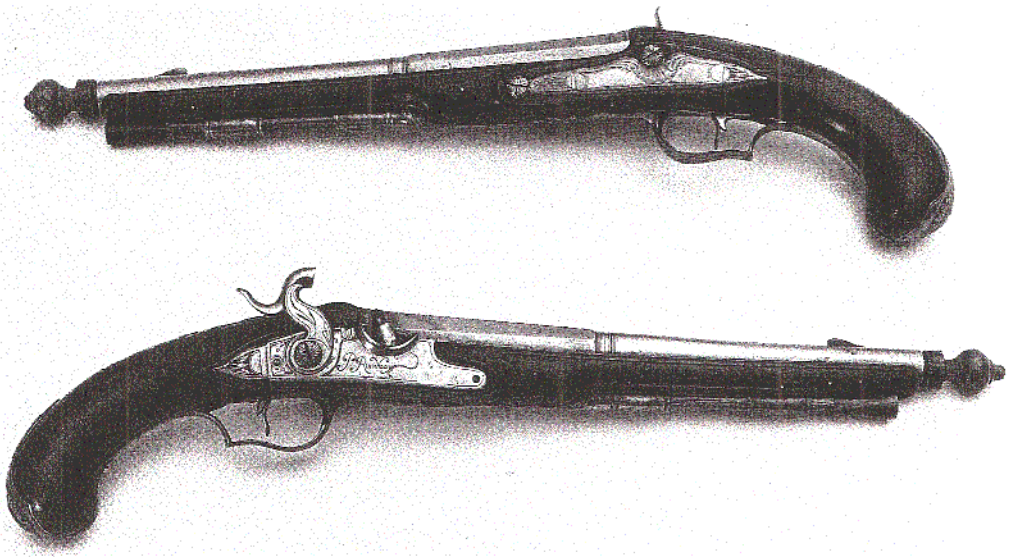
Ett par flintläspistoler, den ena signerad P. Rundberg och den andra A Jönköping. Total längd 48 cm. Pipornas längd 32 cm, räfflade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

skicklighet". År 1751 lämnade bröderna Rundberg Paris, men under ett uppehåll i Zweibrücken på hemvägen, insjuknade Gustaf och avled. Peter själv kom till Stockholm, men efter en tid där flyttade han till Jönköping och i maj 1752 anmälde han sig till "mästerskaps vinnande". Det är mycket glädjande att här kunna presentera ett helt unikt pistolpar och det är av två orsaker. Det första är att pistolparet är tillverkat och signerat av två vapensmeder, nämligen bröderna "LES RUNDBERG SUEDOIS" och det andra är att dessa bevarade "franska" vapen har förfärdigats av svenska vapenhantverkare. Fickpistolerna är således tillverkade i Paris omkring år 1750 och bröderna Rundberg har här helt och hållet låtit sig inspireras och påverkas av franskt vapensmede. Rundberg har sedan troligtvis kort efter det att han kom hem till Sverige och Jönköping tillverkat ett utsökt och synnerligen väl arbetat pistolpar - med fortsatt fransk påverkan. Här kan man lägga märke till de vackert utskurna stockarna med silverinläggningar och även

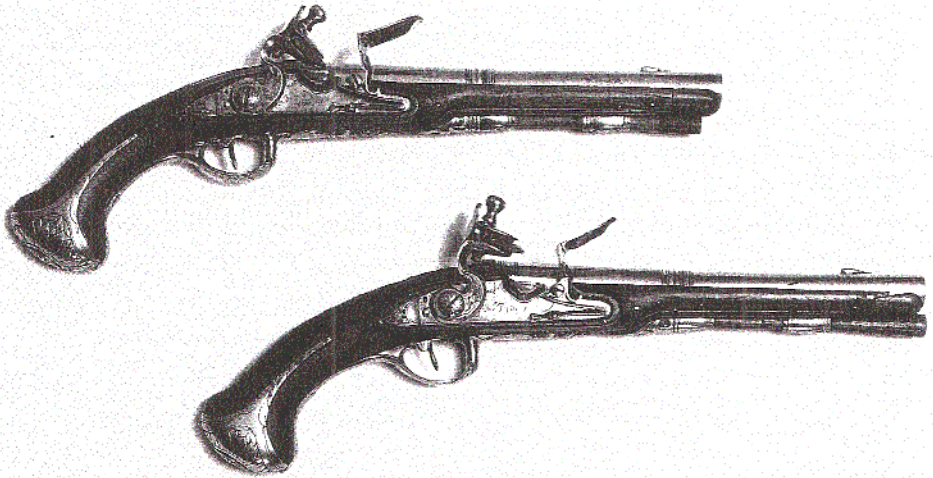

Ett par flintlåspistoler, den ena signerad P Rundberg och den andra JönKiöping. Total längd 42 cm. Pipornas längd 26 cm, slätborrade. De har initialerna PRB i guld. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

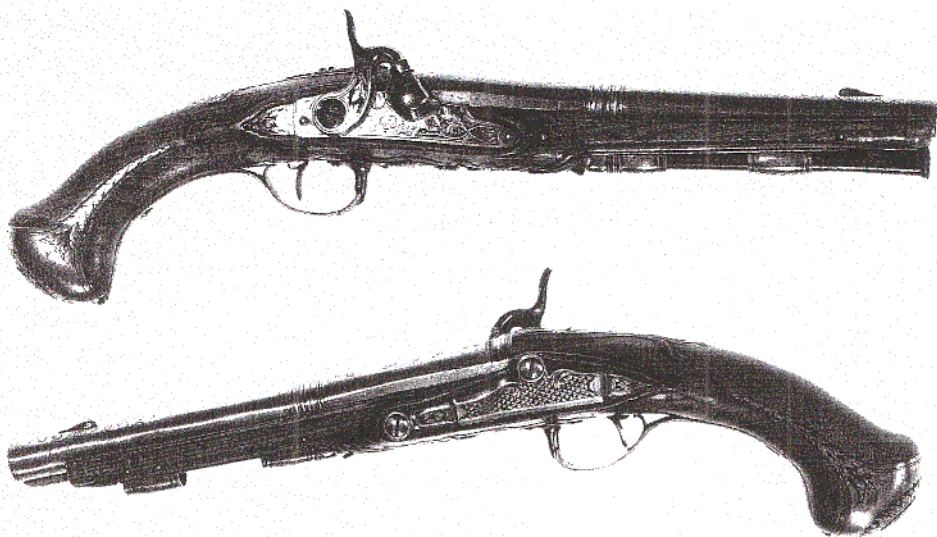
de synnerligen fint damaskerade piporna, vilka är räfflade. Därpå följer sedan två par pistoler vilka visar att Rundberg blivit "helt svensk". Dessa par är dessutom typiska för just arbeten från Jönköping; låsbleckens gravering med det svarta fältet i bakre kanten och de typiska varbyglarna, på ett av paren dessutom dekorerade med det bland Jönköpingssmederna så omtyckta snäckmotivet. Dessutom kan man lägga märke till kolvkappans form och gravering. Slutligen ser vi två par, både kortare och enklare utförda, men av samme mästare. Alla paren är signerade på ett sätt som var typiskt för just denne vapensmed; den ena pistolen "P:Rundberg" och den andra "JönKiöping". Ibland finner man också piporna med initialerna P.R.B och betydligt mer sällsynt är stockmakarsignaturen P.R.B. Över- och besiktningsrustmästaren Peter Rundberg avled 1780 i "hetsig sjukdom", 62 år gammal.

Ett par slaglåspistoler, ändrade från flintlås, den ena signerad P:Rundberg och den andra JönKiöping. Total längd 39 cm. Pipornas längd 25 cm, slätborrade. De har ägarinitialerna MGL. Beslag av mässing . Kaliber 13 mm. (Gävle länsmuseum)

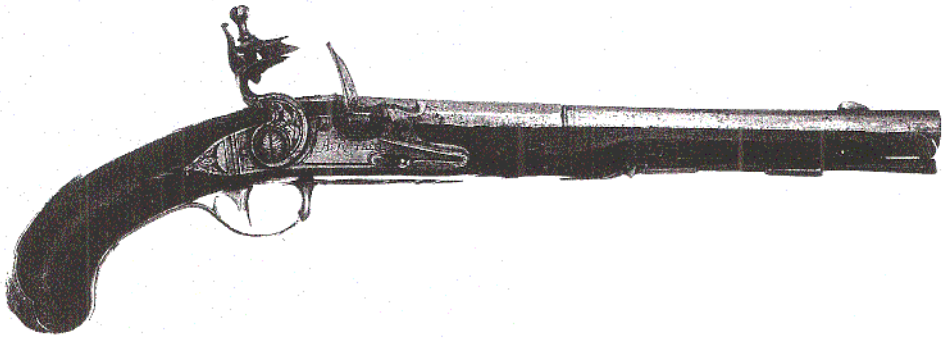
Ett par flintlåspistoler, den ena signerad P:Rundberg och den andra JönKiöping. Total längd 35 cm. Pipornas längd 21 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

Ett par slaglåspistoler, ändrade från flintlås, den ena signerad P:Rundberg och den andra JönKiöping. Total längd 35 cm. Pipornas längd 20 cm, slätborrade. Kaliber 14 mm. (Smålands museum)

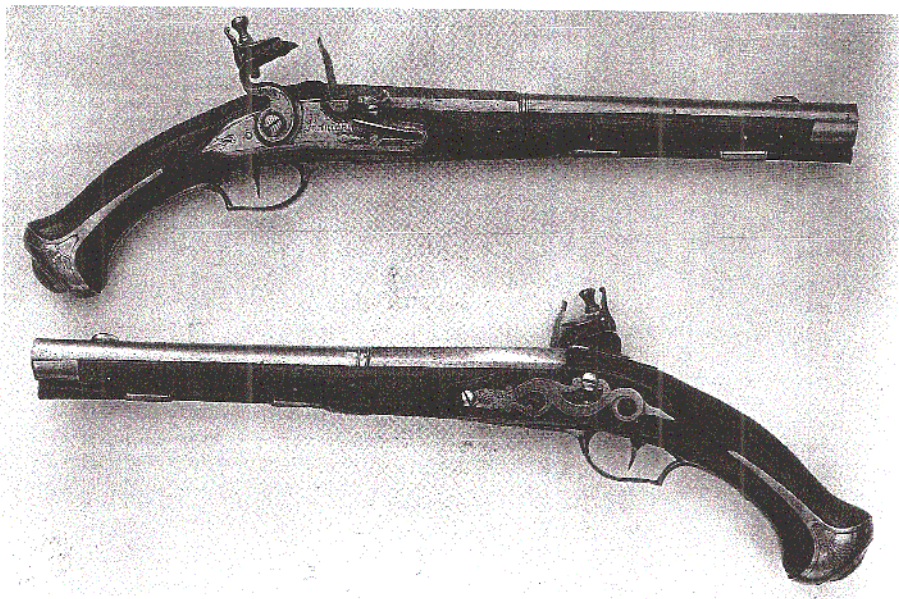
Pistolmakaregesällernas ölkanna anno 1739.

Flintlåspistol, signerad A:RyTHEN. Total längd 43 cm. Pipans längd 27,5 cm, slätborrad. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Anders Rythen (1723 - slutet av 1700-talet) Jönköping

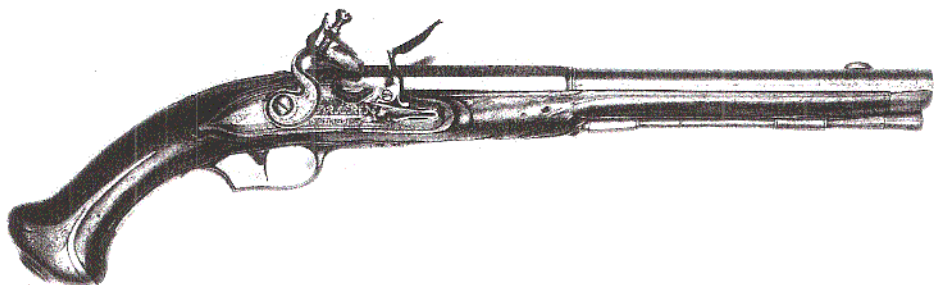
Rythen var verksam som pistolsmed vid Jönköpings fabriksverk och där blev han mästare år 1750. Som framgår av den ovan avbildade pistolen arbetade han på utpräglat Jönköpingsmanér. Här återfinns den typiska kolvformen och kolvkappans gravering. Vidare låsbleckets bakre spets med dess gravering mot svart grund. I samma utförande har Rythen även gjort hanen och dessutom är hanskraven graverad, vilket ofta förekommer på vapen som är tillverkade i Jönköping. Denna pistol är troligtvis förfärdigad på 1760-talet.

Ett par flintläspistoler, signerade JÖNKIÖPING samt stämpel AR. Total längd 46,5 cm. Pipornas längd 30 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Livrustkammaren)

Anders Rågren (1689 - 1758) Jönköping

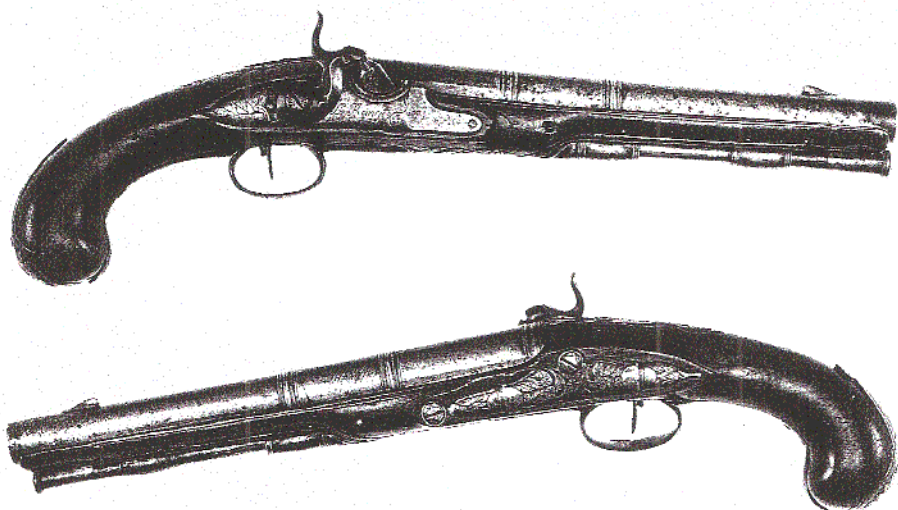
Dessa pistoler är lite ovanliga, såtillvida att de inte är signerade med något smedsnamn utan enbart Jönköping. Låsblecket har intill eldstålsfjädern stämpeln AR, vilket alltså står för pistolsmeden Anders Rågren och skall således tillskrivas denne smed. Pistolparet uppvisar några kännetecken som är typiska för ett Jönköpingsarbete; samtliga beslag är tillverkade i mässing, varbygelns karaktäristiska form samt sidobleckets drakmotiv. Man kan också lägga märke till den relativt enkla gravyren. Pistolparet är tillverkat någon gång under början av 1750-talet. Anders Rågren avled den 17 juni 1758. Dessa pistoler är de enda kända alster han lämnat efter sig.

Flintlåspistol, signerad J:RÅGREN JÖNKIÖPING. Total längd 49 cm. Pipans längd 32 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Johan Rågren (omkring 1715 - 1778) Jönköping

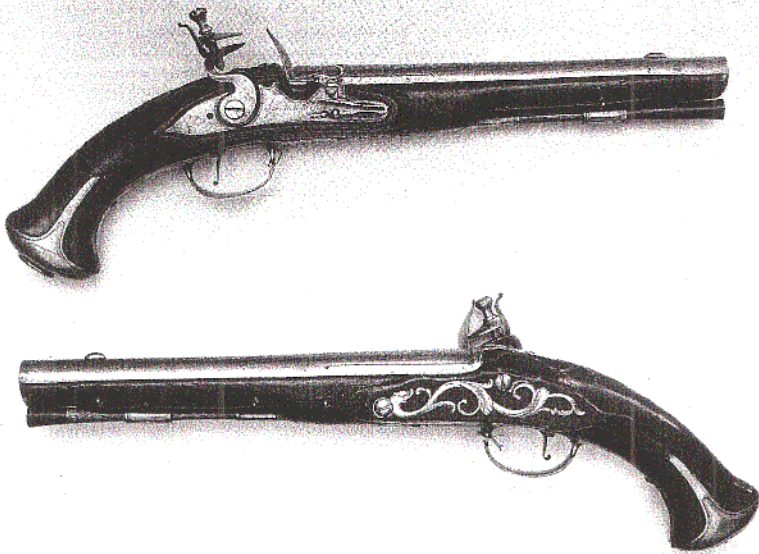
Rågren var verksam som pistolmakare vid Jönköpings faktori. När han blev mästare är inte känt, men han gifte sig år 1749. Ofta sammanföll giftermålen ungefärligen med mästarvärdigheten, vilket i så fall skulle innebära att Rågren blev mästare omkring 1750. Denna pistol bör vara tillverkad ett tiotal år senare. Några typiska Jönköpingsdrag kan man här notera; lite enklare blomstermotiv på den graverade kolvkappan samt varbygelns utformning. Vidare det trefasade låsblecket med signeringen mot den svarta punsade bakgrunden. Endast ett fåtal vapen finns bevarade av denne mästare. Johan Rågren avled den 6 februari 1778.

Ett par slaglås-pistoler, ändrade från flintlås, signerade L:Rånge. Total längd 38,5 cm. Pipornas längd 24 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Lars Rånge d.ä. (1707 - 1771) Jönköping

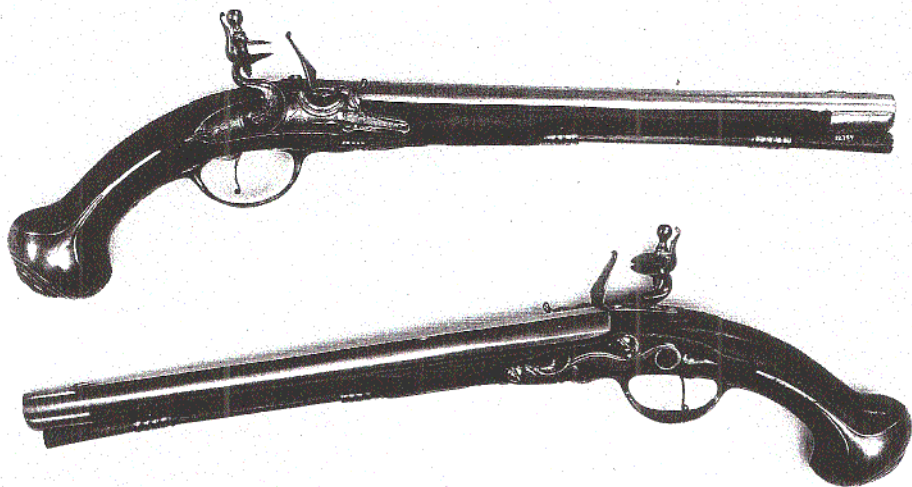
Rånge arbetade som gesäll hos Jönköpingsmästaren Sven Åberg, men har inte tagit intryck av denne, då Åberg arbetade i en helt egen stil. Det fanns ett flertal smeder i Jönköping som gjorde pistolpar i liknande utförande som det här ovan illustrerade paret. Vem som var den förste är svårt att avgöra men Rånge var förvisso äldst och blev mästare långt före exempelvis Magnus Giöther d.y., Israel Sjöström, Peter Rundberg och Peter Falk. Det kan således ha varit Rånge som var den förste att göra pistoler i detta utförande, med dessa mycket karaktäristiska kolvar som mot slutet böjer av inåt och vilkas kolvkappor är försedda med en ävenledes typisk gravyr. Lite ovanligare är de här ovan kullriga lås- och sidoblecken. Detta pistolpar är troligtvis tillverkat på 1750-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade JOHANN SCHIEL. Total längd 40 cm. Pipornas längd 24,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Johan Schiel (1708 - 1756) Norrtälje

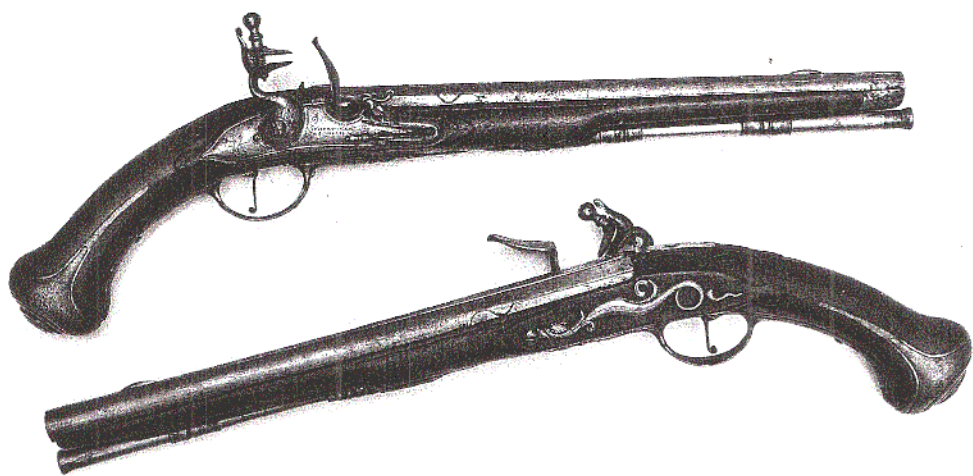
Denne Norrtäljesmed blev mästare vid stadens faktori år 1740. I en rulla från 1751 står om honom: "Gör mest privat arbete, som är i gott renommé och berömt i orten". Dessa pistoler av Schiel skulle mycket väl kunna benämnas som "ett typiskt svenskt pistolpar från 1700-talets mitt". Plant, signerat låsbleck med sparsam gravyr, kolven lite lätt tillplattad och med ett genombrutet, drakformat sidobleck. Beslagen är tillverkade i mässing, vilket dock inte var så vanligt för vapensmederna i Norrtälje. Schiel avled år 1756 och detta pistolpar tillverkades nog bara några år före hans död.

Ett par flintlåspistoler, signerade SCHERTIGER STOKHOLM. Total längd 53,5 cm. Pipornas längd 36 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Skokloster)

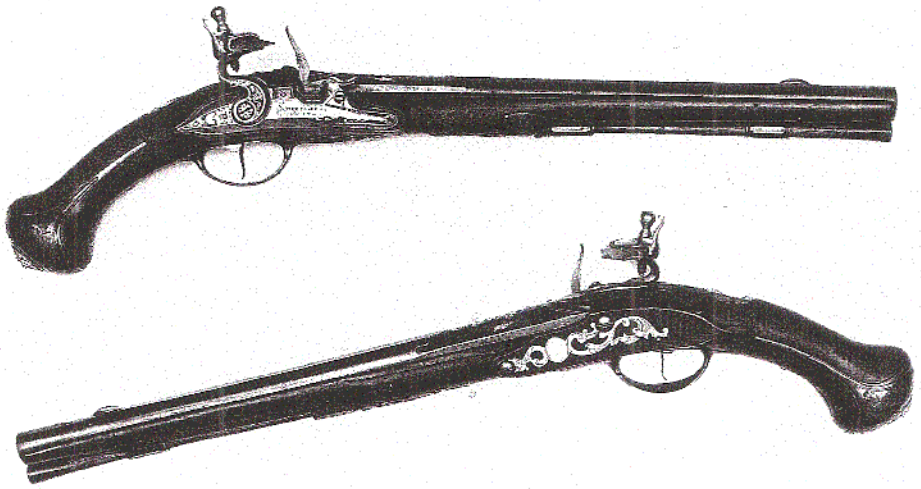
Jonas Schertiger d.y. (1696 - 1748) Stockholm

Schertiger sattes i unga år i lära på faderns verkstad och då fadern avled år 1715 ingav modern en supplik till Kollegiet att hennes son "måtte bli antagen till Bösse scheftare under Kongl. Artollerie Staten". Den 23 juni 1715 utfärdades fullmakten för den då endast nittonårige mästaren. Stockholmsmästaren Schertiger efterlämnade en omfattande produktion av pistoler och gevär. I Skoklosters samlingar finns ett stort antal jaktgevär som förfärdigats av Schertiger. I denna bok får vi ta del av tre par ryttarpistoler, vilka samtliga uppvisar prov på stor kompetens. De två första paren är mycket snarlika med välva låsbleck som är graverade med trofégrupper. Detsamma gäller sidoblecken som är utformade som en drake. Det tredje paret är kanske mer att betrakta som lyxpistoler med trefasat

Ett par flintlåspistoler, signerade SCHERTIGER STOCKHOLM. Total längd 50,5 cm. Pipornas längd 33,5 cm, slätborrade. De bär texten LAZARINO COMIAZZO. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

låsbleck med inläggningar i silver, vilket också återfinns på piporna. Även tumplåten och sidoblecket är av silver. De två första pistolparen är troligtvis tillverkade omkring 1720 under det att det sistnämnda paret såg dagens ljus ett tiotal år senare. Jonas Schertiger d.y. avled den 17 maj 1748. När man senare detta år ”oprättade Inventarium öfver egendomen effter afledne Ståckmakar och Gewähr Skåftaren Kånstärfarne Jonas Schertiger” konstaterades att han efterlämnade en ovanligt stor verkstad.

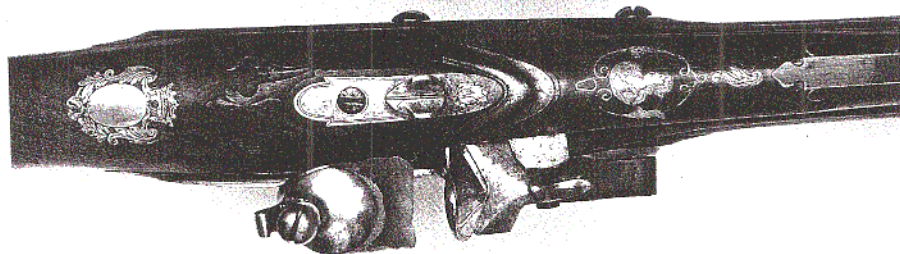
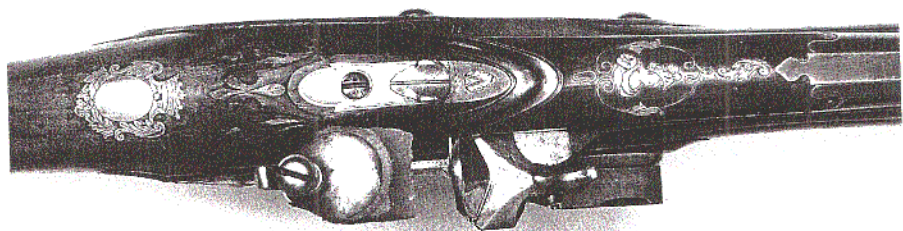

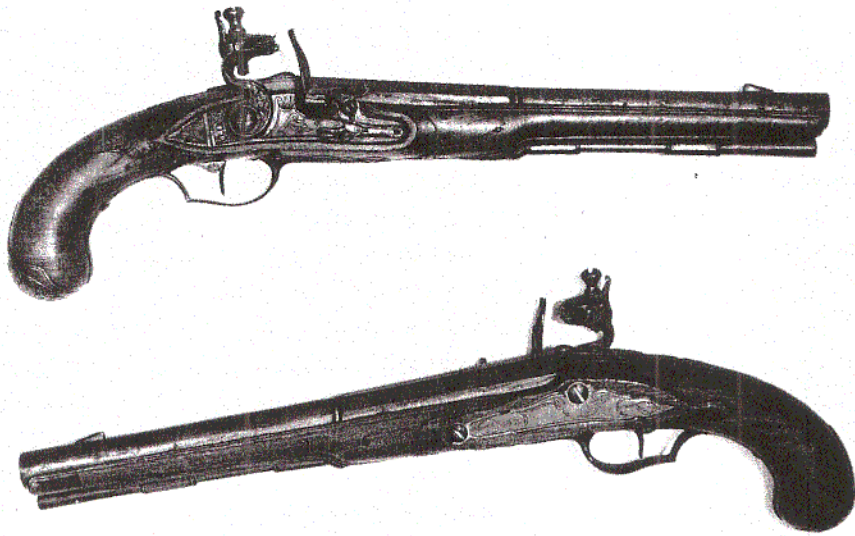
Ett par flintläspistoler, signerade SCHERTIGER STOCKHOLM. Total längd 53 cm. Pipornas längd 36 cm, slätborrade. De har silverinläggningar. Beslag av järn och silver. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

*Det vackra låsblecket med inläggningar av silver
samt
pistolparets kammarstycken och tumplåtar*

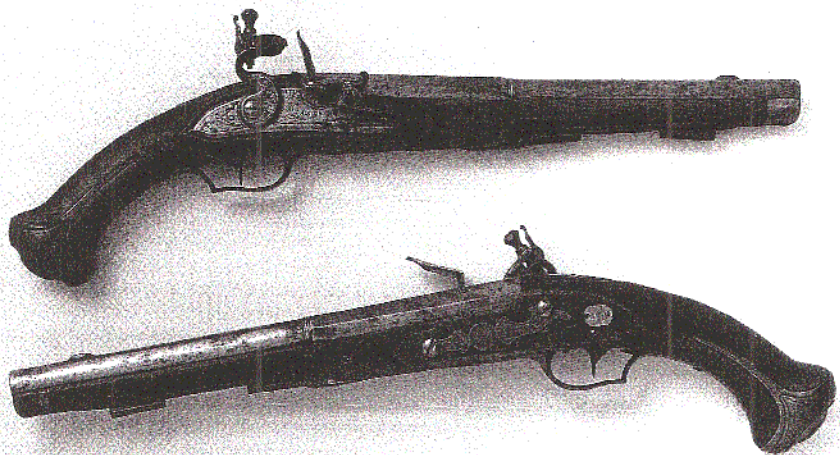

Ett par flintläspistoler, med stämpel PSG. Total längd 41 cm. Pipornas längd 26,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Petter Sellergren (1717 - 1783) Jönköping

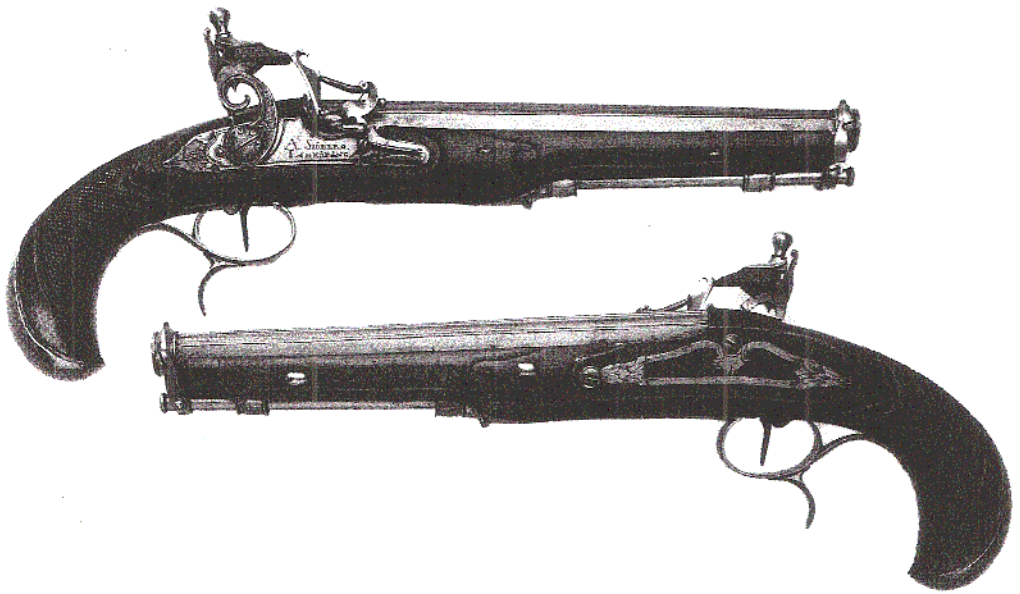
Det var mycket få vapensmeder förunnat att få lära sig hantverket i utlandet, men Sellergren tillhörde denna lyckliga skara. Han arbetade också som gesäll i Linköping och Norrköping samt i Stockholm och där under den stora mästaren David Bars' ledning. Sellergren kom sedan till Jönköping där han blev mästare och senare också ålderman. Dessa pistolpar är allt igenom ett Jönköpingsarbete med den typiska kolvformen, kolvkappan och dess gravyr, varbygelsns karaktäristiska form samt låsbleckets dekor. Ovanlig är signeringen av dessa pistolpar, som inte var något namn utan bara en stämpel med initialerna PSG, vilket alltså står för Petter Sellergren. Pistolerna är troligtvis tillverkade under 1760-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade A:SIÖBERG. Total längd 46 cm. Pipornas längd 29,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Anders Sjöberg (1716 - 1763) Jönköping

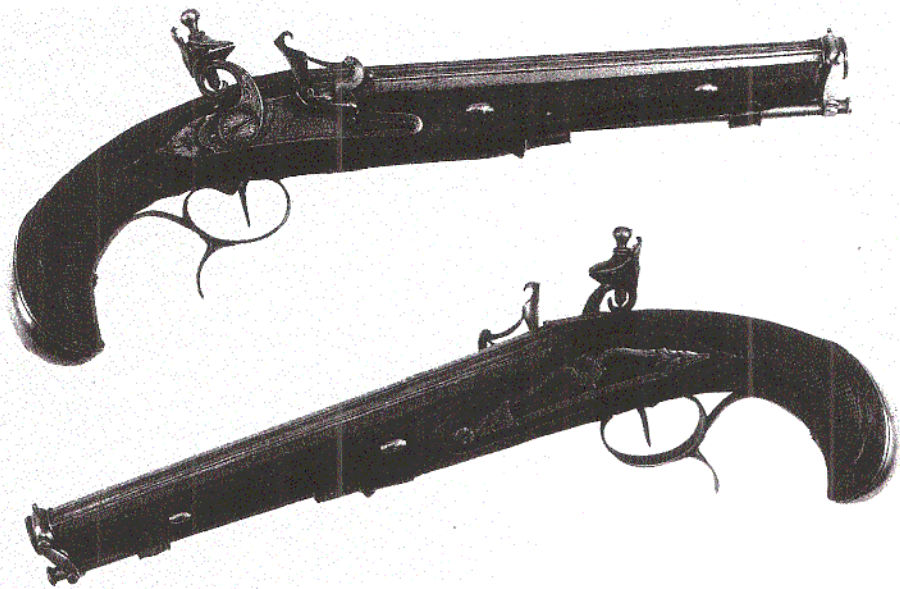
Sjöberg var verksam som pistolsmed vid faktoriet i Jönköping och där blev han mästare 1745. Då man betraktar dessa pistolpar finner man ett typiskt sidobleck från Jönköping vid denna tid - både i form och med dess relativt enkla gravyr. Vidare återfinns också varbygelns kåraktäristiska form. Även låsblecket är graverat med blad, dock relativt enkelt i sitt utförande. Sjöberg avled 1763 och dessa pistoler är troligtvis tillverkade någon gång på 1750-talet. Det fanns även två andra smeder med samma namn verksamma i Jönköping under 1700-talet; Anders Sjöberg d.ä., född omkring 1745 och hans son Anders Sjöberg d.y., född 1771.

Ett par flintlåspistoler, signerade A SJÖBERG LINKÖPING. Total längd 34 cm. Pipornas längd 22 cm, räfflade. De bär guldinskriftionen: CARL 13. SVERIGES KONUNG. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Livrustkammaren)

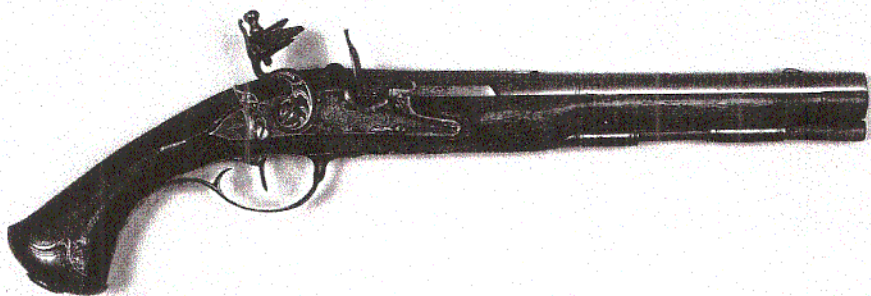
Anders Sjöberg d.y. (1771 - 1818) Linköping

Samma år som Gustav III tillträdde som svensk regent föddes Anders Sjöberg i Jönköping. Han sattes i lära på faderns verkstad och arbetade under dennes ledning i ett flertal år. När Sjöberg blev mästare är inte känt men detta torde ha skett under slutet av 1790-talet. År 1800 bröt han upp från Jönköping och flyttade tillsammans med sin familj till Linköping. Där var han sedan verksam fram till sin död och under denna tid producerade han en lång rad av gevär och pistoler. Vad han framför allt kanske skall bli ihågkommen för, är den stora variationsrikedomen i sin vapenframställning. Stora förändringar inträffade under den epok som Sjöberg var verksam och detta visas med all önskvärd tydlighet med de pistoler som han är representerad med i denna bok. Som ende svenske vapensmed har han i sin

Ett par flintlåspistoler, signerade A.. SIÖBERG LINKÖPING. Total längd 34,5 cm. Pipornas längd 22,5 cm, räfflade. De har guldinskriftion på latin. Beslag av järn. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

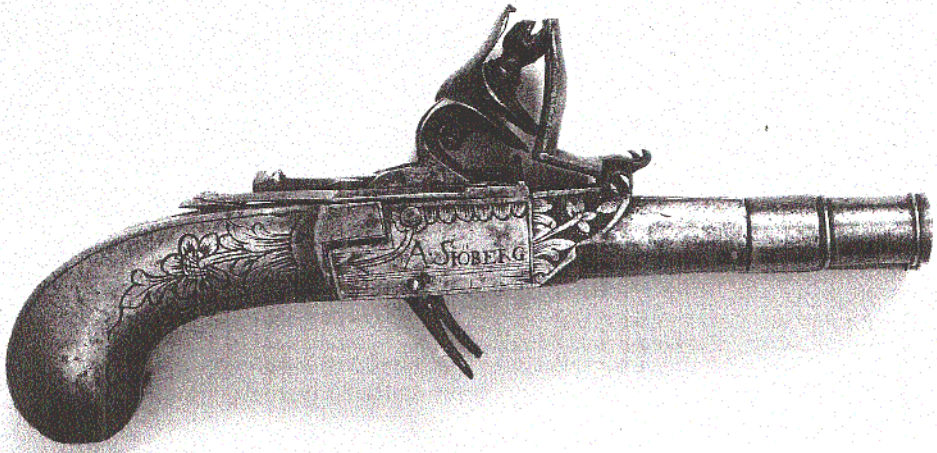
rika produktion förfärdigat även ett par slaglåspistoler och en dubbelpipig flintlåspistol - helt i stål. Detta var mycket ovanligt också runtom i Europa. År 1818 avled Anders Sjöberg d.y. och därmed försvann den i särklass skickligaste vapensmeden som varit verksam i Linköping.

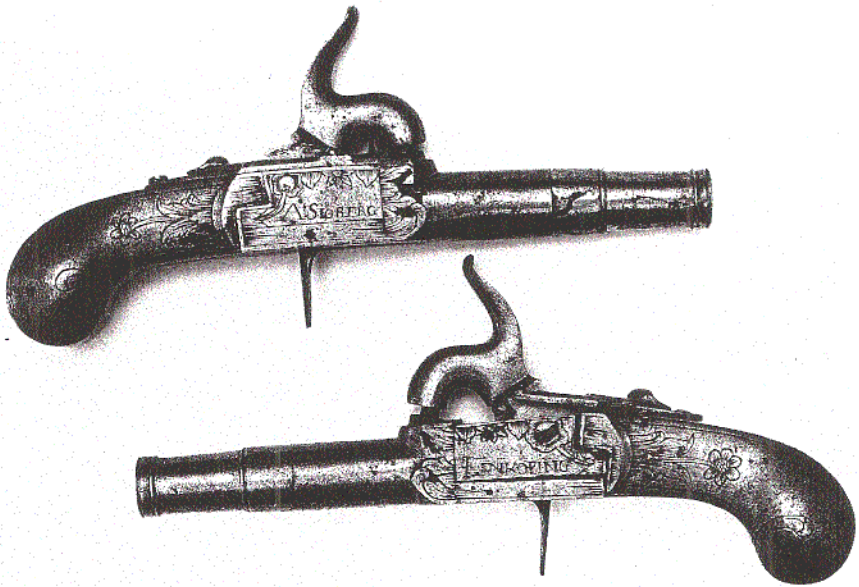
*Flintlåspistol, signerad A SIÖBERG. Total längd 37 cm. Pipans längd 27,5 cm, slätborrad.
Beslag av järn. Kaliber 12 mm. (Privat ägo)*

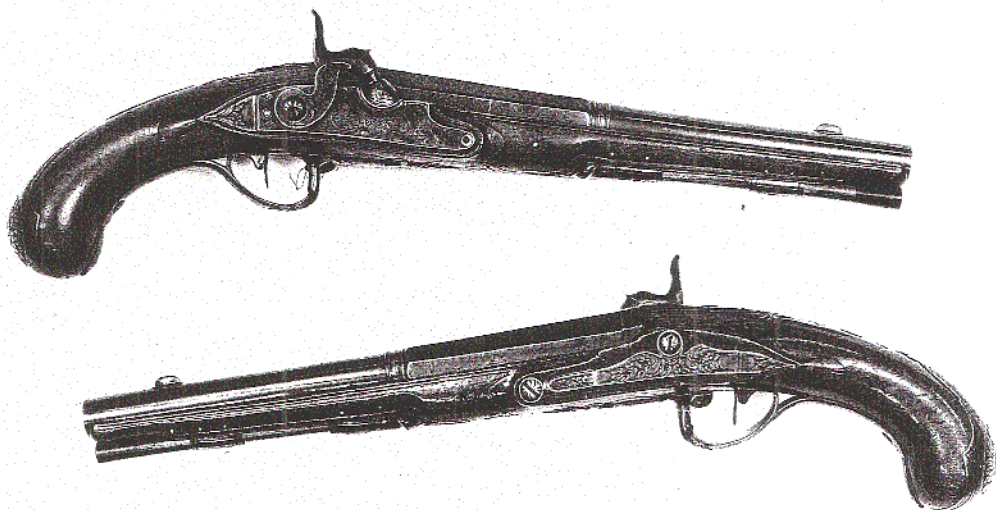
*Ett par flintlåspistoler, signerade A:SIÖBERG LINKÖPING. Total längd 19 cm. Pipornas
längd 7 cm, räfflade. Beslag av järn. Kaliber 11 mm. (Privat ägo)*

Dubbelpipig flintlåspistol, signerad A. SIÖBERG LINKÖPING. Total längd 14 cm. Vapnet tillverkat helt i stål. Kaliber 11 mm. (Kulturen)

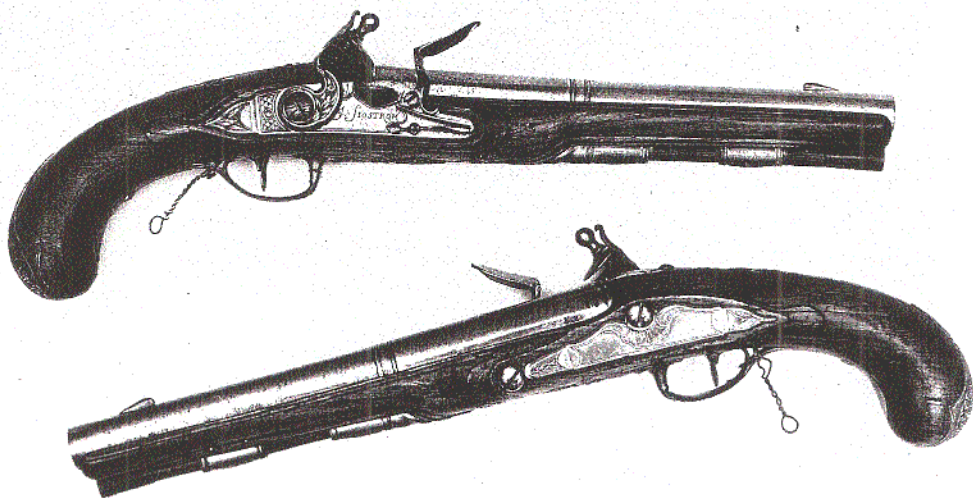
Ett par slaglåspistoler, ändrade från flintlås, signerade A:SIÖBERG LINKÖPING. Total längd 15 cm. Vapnen är tillverkade helt i stål. Kaliber 12 mm. (Privat ägo)

Ett par slaglås-pistoler, ändrade från flintlås, signerade O:SIÖLANDER. Total längd 40 cm. Pipornas längd 24,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Olof Sjölander (1735 - slutet av 1700-talet) Jönköping

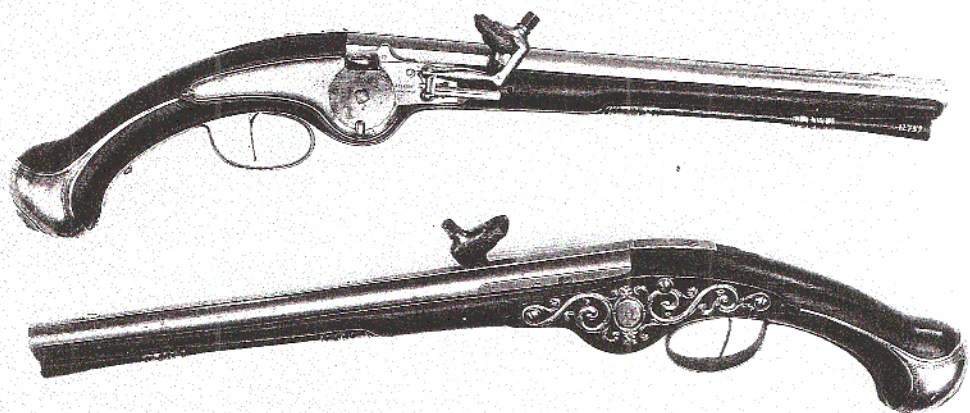
Sjölander blev mästare vid Jönköpings fabriks år 1758. Som gesäll hade han jobbat hos den mycket skicklige Jönköpingsmästaren Peter Rundberg. I detta pistolpar finner vi ett lysande exempel på hur eleven tagit efter sin läromästare. Det enda som skiljer dessa pistoler från att vara ett "Rundberg-arbete" är signaturen - skulle man lite enkelt kunna uttrycka det! Här kan man lägga märke till kolvens form med dess kolvkappa, låsblecken med deras gravyr samt sidobleckens utförande. Varbygelns pryds av ett snäckmönster som man också finner hos Peter Rundberg. Man känner enbart till ett fåtal vapen som är tillverkade av Olof Sjölander.

Ett par flintlåspistoler, signerade J:SIÖSTRÖM. Total längd 40,5 cm. Pipornas längd 25 cm, släiborrade. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Israel Sjöström (1718 - 1798) Jönköping

Sjöström blev mästare vid Jönköpings fabriker år 1746. Dessförinnan hade han arbetat som gesäll hos mästare Magnus Giöther d.ä. och denne blev också senare Sjöströms svärfar. Intressant är sedan att konstatera hur den kommande svågern Magnus Giöther d.y. och Sjöström kom att arbeta i samma stil. De har båda efterlämnat vapen som kan benämnas som typiska Jönköpingspistoler, som det här ovan illustrerade paret. Kolvformen och kolvkappan och dess gravyr, låsblecket med spetsen baktill som har blad mot mörk botten och hanarnas utformning på samma sätt. På varbygelns undersida på fotet kan man också upptäcka en liten snäcka. Detta pistolpar är troligtvis tillverkat någon gång under 1760-talet. Israel Sjöström blev också älderman vid 72 års ålder.

Ett par hjullåspistoler, signerade STARBUS STOKHOLM. Total längd 54 cm. Pipornas längd 35 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Skokloster)

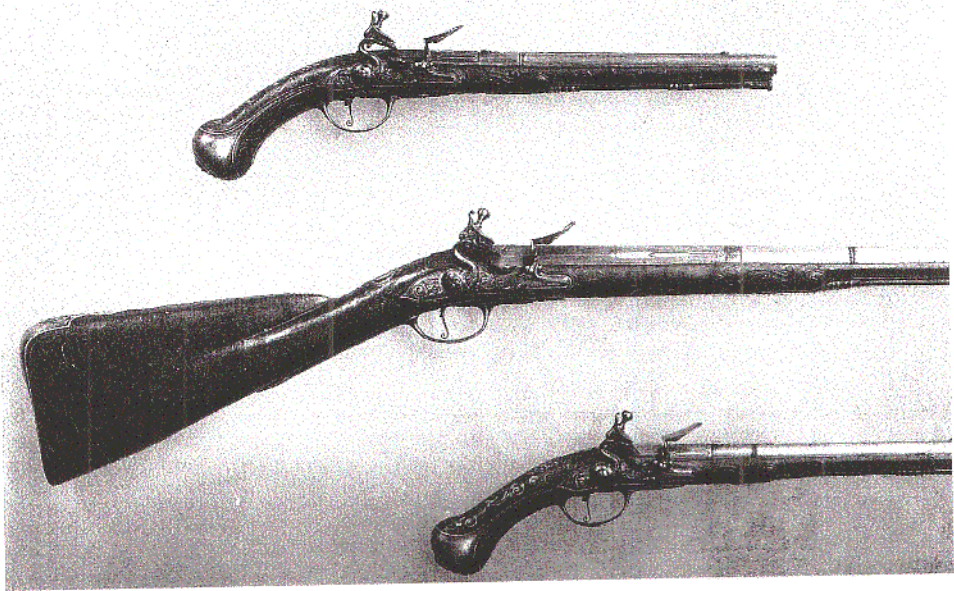
Pieter Starbus d.ä. (1648 - 1718) Stockholm

Denne eminente vapensmed föddes den 18 januari 1648 - Westfaliska fredens år - i staden Stolp i Pommern. Starbus utvandrade senare till Amsterdam och där blev han mästare år 1684. Han var gift med Maria Coster, dotter till den berömda bössmeden Cornelius Coster i Utrecht. Ryktet att Pieter Starbus var en skicklig vapensmed hade spritt sig till vårt land och det var på Karl XI:s eget initiativ som han inkallades till Sverige. Starbus anlände till Stockholm i början av juni 1687. Det upprättades ett kontrakt med Krigskollegium senare detta år. Enligt detta blev Starbus uppgift att undervisa svenska elever i vapensmede och för fabriksverks räkning tillverka modellexemplar av de nya fastställda armévapnen. Men han hann även med att göra privata arbeten och här har vi nu möjlighet att

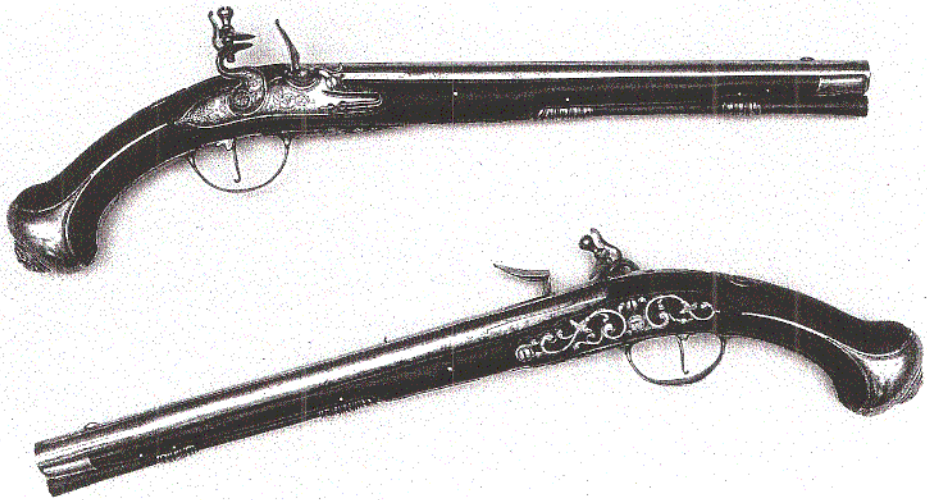

Det vackra sidoblecket med C i spegelmonogram

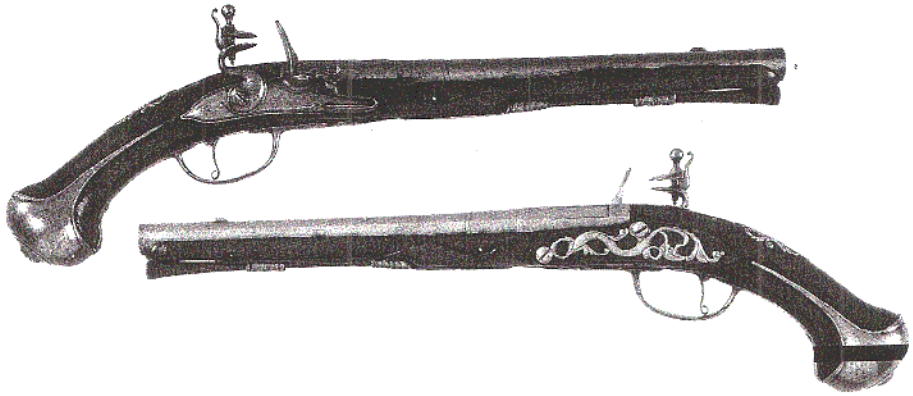
studera ett flertal av dessa. Av alla de pistolsmeder som finns med i denna bok är Starbus den ende som kan uppvisa ett par pistoler som är tillverkade med hjullås. Det är ett särdeles vackert och väl balanserat pistolpar och att denne smed invandrat från Holland och påverkats därifrån märks här tydligt. Enligt dokument i Livrustkammaren skall dessa hjullåspistoler en gång i tiden ha tillhört Karl XI. Starbus kan sedan uppvisa något som också är synnerligen ovanligt för svenskt vapensmide och det är ett garnityr, vilket består av ett par pistoler och ett gevär i samma utförande. Dessa praktvapen finns på Töjhuset i Köpenhamn. Slutligen kan man betrakta fem par pistoler där flertalet av dessa visar att det hos Starbus fanns en enastående yrkesskicklighet, trots att många av vapnens beslag är att betrakta som relativt enkla. Pieter Starbus d.ä. avled år 1718. Trots krigsår och sjukdom visade det sig att han var en förmögen man då han avled.

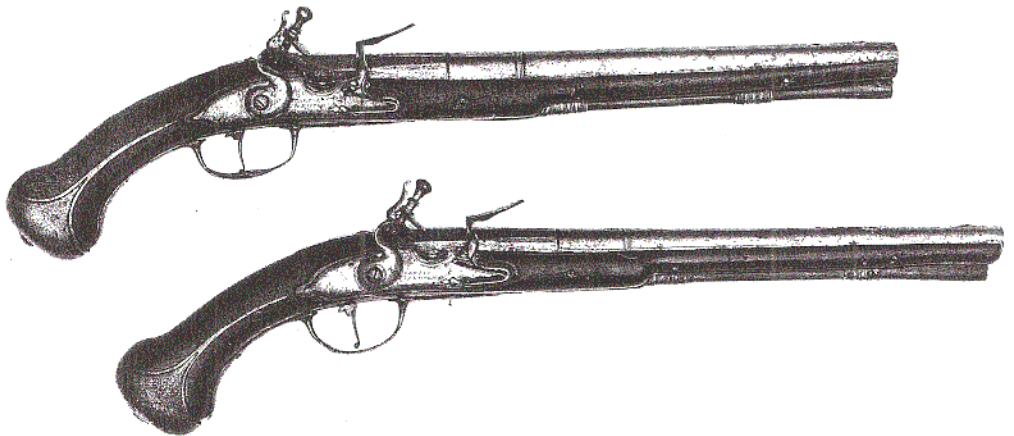
Ett garnityr - ett par flintlåspistoler samt ett flintlåsgevär, signerade på såväl pipa, lås, stock som beslag. (Tøjhuset, Köpenhamn)

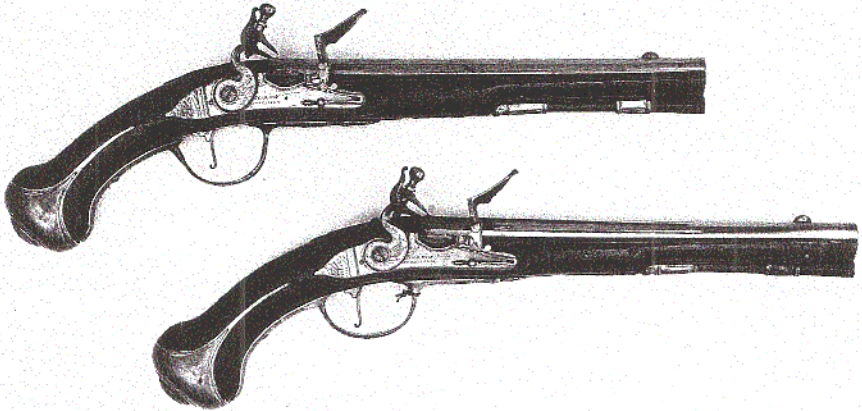
Ett par flintlåspistoler, signerade STARBUS STOKHOLM. Total längd 52 cm. Pipornas längd 35,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

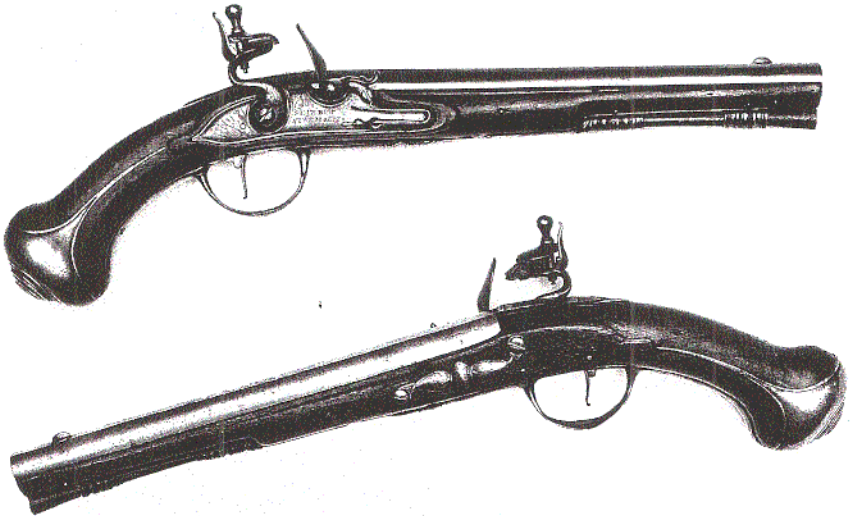
Ett par flintlåspistoler, signerade STARBUS STOKHOLM. Total längd 50,5 cm. Pipornas längd 32,5 cm, slätborrade. De har initialerna G.M.A. (Gustav Mauritz Armfelt). Beslag av järn. Kaliber 19 mm. (Livrustkammaren)

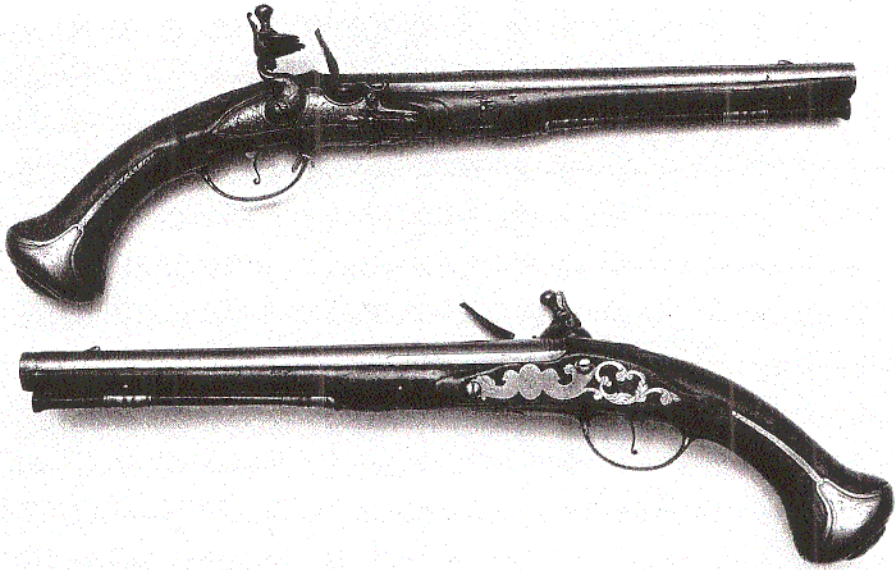
Ett par flintlåspistoler, signerade STARBUS STOKHOLM. Total längd 53 cm. Pipornas längd 36 cm, slätborrade. De har ägarnamnet Stierneld. Beslag av järn. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

Ett par flintläspistoler, signerade STARBUS STOKHOLM. Total längd 45 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

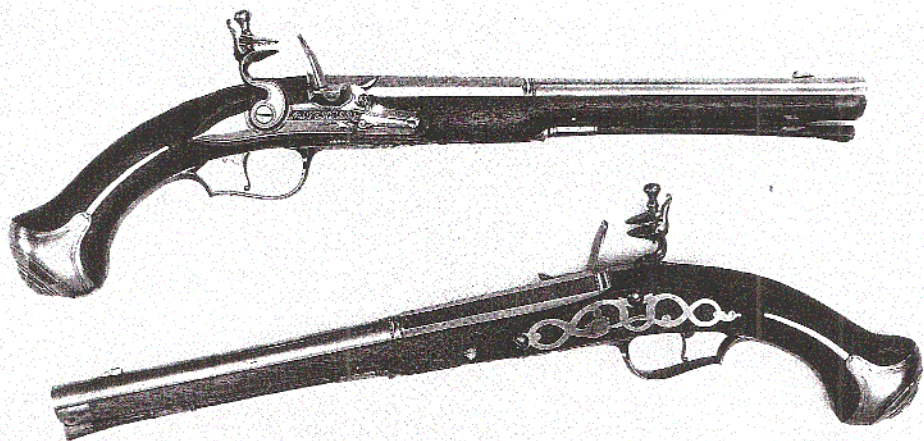
Ett par flintläspistoler, signerade STARBUS STOKHOLM. Total längd 45 cm. Pipornas längd 27,5 cm - en slätborrad, en räfflad. Beslag av järn. Kaliber 16 mm resp. 17 mm. (Privat ägo)

Ett par flintlåspistoler, signerade A:STENBERG. Total längd 46 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Tøjhuset, Köpenhamn)

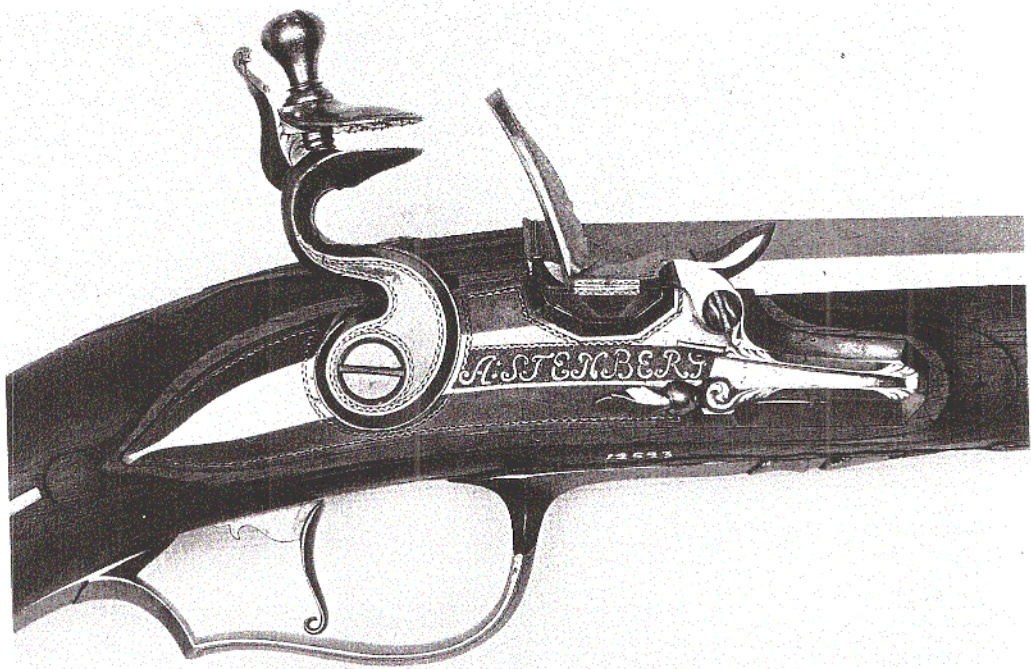
Anders Månsson Stenberg (1712 - 1749) Jönköping

Stenberg sattes inte i lära förrän vid 20 års ålder. Han blev därefter mästare 1742 och avled bara sju år senare. Men under denna tid kunde han visa att han tillhörde Jönköpings absoluta elit i vapensmidet - detta framgår inte minst med de tre pistolpar som han är representerad med i denna bok. Ett av paren har kullrigt låsbleck med typisk gravyr från Jönköping med troféknippen av kanoner, fanor, spjut etc. Liknande gravyr återfinns även på hanarna. Sidobleckens utformning är av det ovanligare slaget. De två övriga paren uppvisar en rad likheter, såsom den typiska formen på varbygeln, det trefasade låsblecket med signaturen mot svart botten och sick-sacklinjen som löper runt hela låsblecket. Dessa två par har också likadana sidobleck, där det ena dock saknar gravyr. Om den har blivit

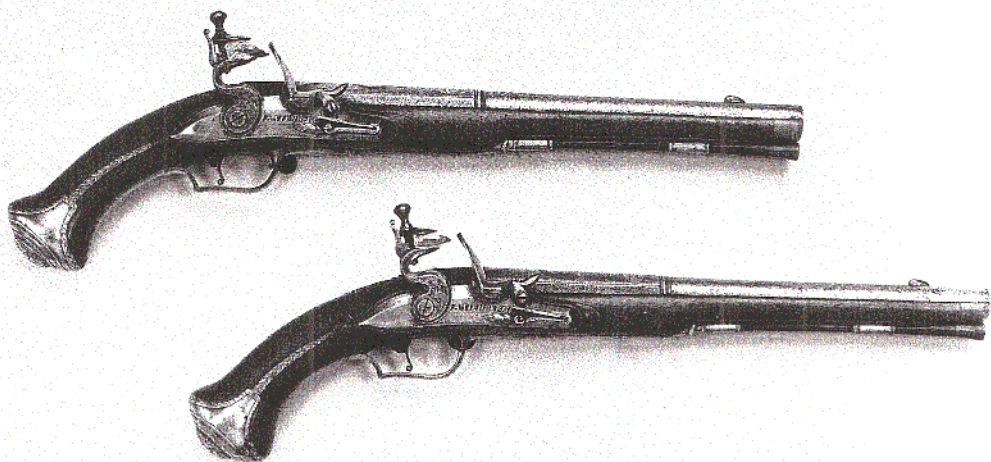
Ett par flintlåspistoler, signerade A:STENBERG. Total längd 49,5 cm. Pipornas längd 32 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Skokloster)

bortslipad någon gång eller aldrig kommit att bli graverad innan pistolerna lämnade Stenbergs verkstad är naturligtvis svårt att avgöra. Att denne smed hade en alldeles speciell formkänsla tycker jag dessa tre pistolpar verkligen visar. Anders Stenberg avled vid bara 37 års ålder men de efterlämnade alstren utmärker sig alla för den höga och fina kvaliteten.

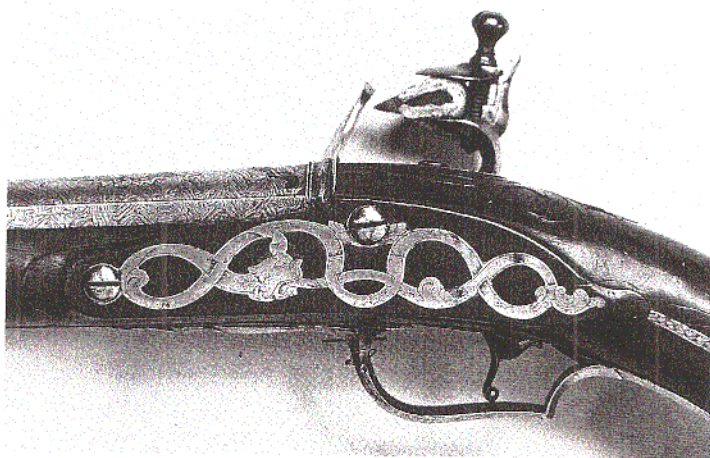

*Detaljbilder av låsbleck och maskaron
av pistolparet från föregående sida*

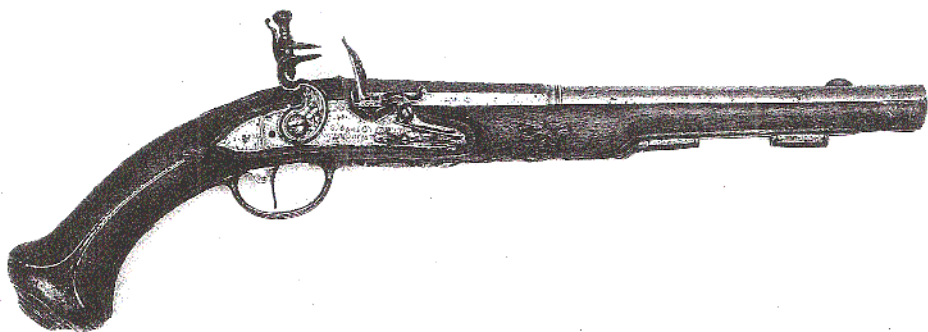

Ett par flintläspistoler, signerade A:STENBERG. Total längd 48 cm. Pipornas längd 31 cm, släuborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

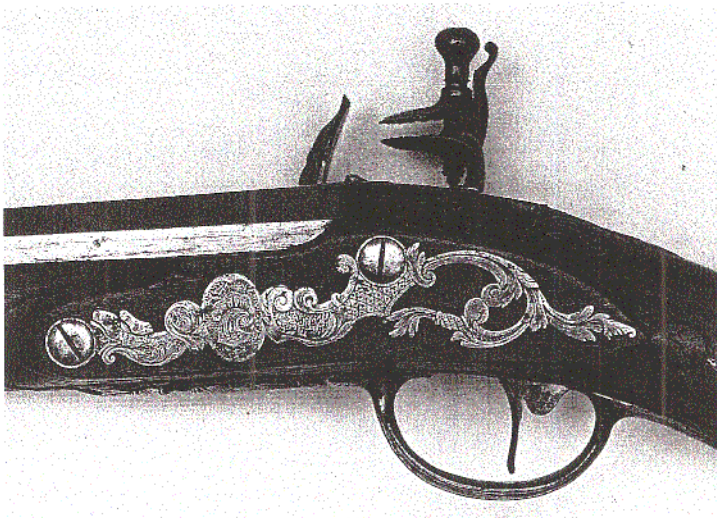
Detalj av sidoblecket

Flintläspistol, signerad JONAS STENBERG NORRKÖPING. Total längd 49 cm. Pipans längd 31 cm, slätborrad. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

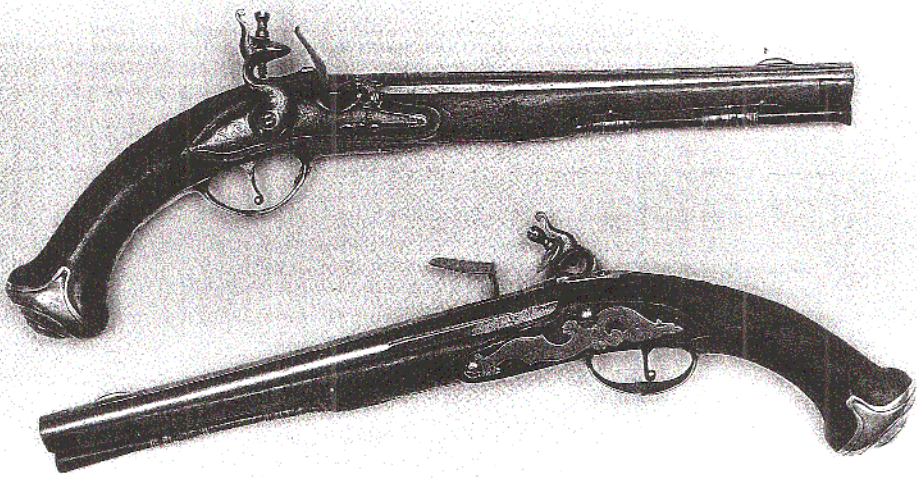
Jonas Stenberg (början av 1700-talet - 1755) Norrköping

Stenberg började som lärogosse vid Norrköpings faktori och arbetade senare som gesäll under ledning av den skicklige mästaren Peter Utterberg. Under hösten 1746 eller under året 1747 blev Stenberg mästare. I slutet av sistnämnda år flyttade han till Linköping, varför vi med säkerhet kan datera tillverkningsåret av denna pistol till 1746 eller 1747. Då man studerar detta eleganta vapen slås man av hur Stenberg påverkats av sin lärofader Utterberg. Därom vittnar låsbleckets utformning med dess sicksack-kant runtom och även hanens form. Vidare kan man lägga märke till kolvkappornas flikar och deras dekor som vi också finner på Utterbergs pistoler av längre format, de s.k. ryttarpistolerna. En annan mycket intressant detalj är det vackert utförda sidblecket. Ett exakt likadant finner vi på

en vänsterskäftad bössa av Utterberg (se Svenska Gevärssmeder sid 159). Denna pistol, som från början varit en av ett par, har troligtvis givits i avskedsgåva till karolinen Hugo Johan Hamilton (1668- 1748) då denne begärde avsked från armén 1747. Stenberg har då låtit gravera ägarens initialer HJH under friherrlig krona på kolvkappan. Jonas Stenberg avled den 2 juni 1755 i "hetsig feber" och står då omtalad som "Regementspistolmakare".

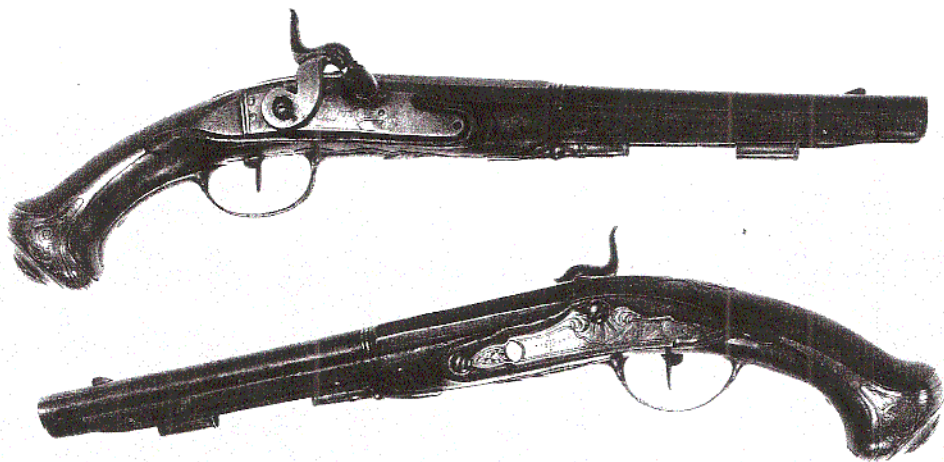

Ett par slagläspistoler, ändrade från flintlås, signerade J:STRÖM. Total längd 39,5 cm. Pipornas längd 24,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 14 mm. (Smålands museum)

Jean Ström (1734 - okänt) Jönköping

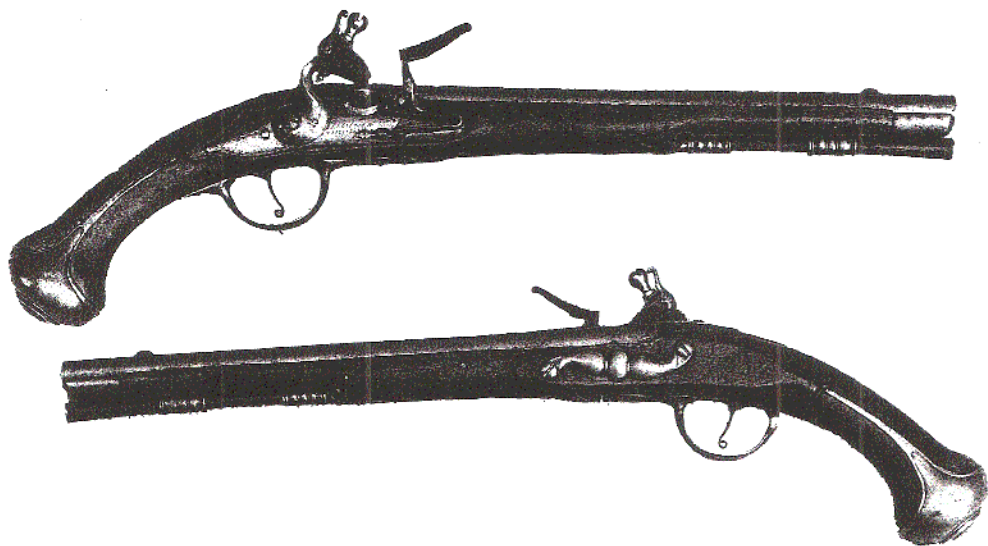
Initialen före efternamnet är svårtydd, men ser ut att vara J, vilket i så fall gör att vapnen skall tillskrivas Jean Ström som blev mästare vid Jönköpings fabriker år 1756. Pistolerna är troligtvis tillverkade under 1760-talet. Låsen torde ha sett betydligt bättre ut innan de ändrades till slaglås. Det kan man ana då man studerar de relativt vackert graverade kolvkapporna och sidoblecken. Även varbyglarna har enklare graving. Detta är det enda kända pistolpar av Jönköpingsmästaren Jean Ström.

Ett par flintlåspistoler, signerade S: SVAENBERG. Total längd 48,5 cm. Pipornas längd 30 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

Simon Svanberg (1695 - mitten av 1700-talet) Jönköping

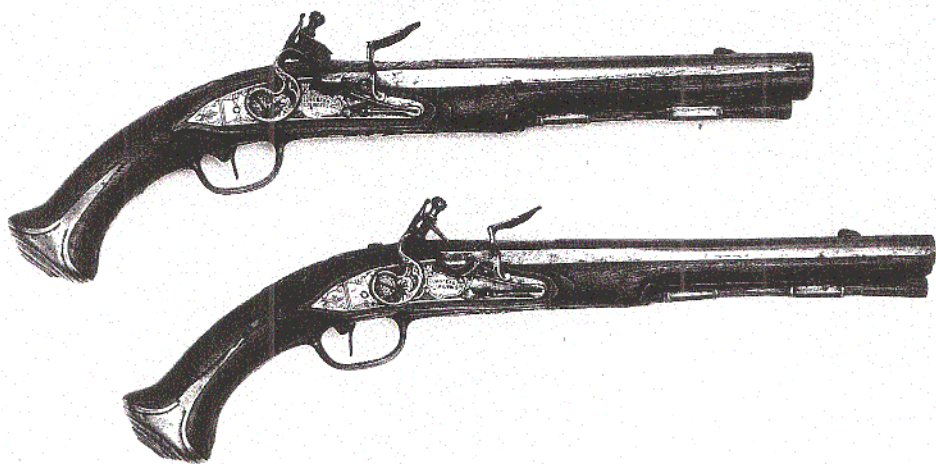
Svanberg arbetade som pistolmakare vid Jönköpings fabriksverk, där han blev mästare år 1726. Pistolparet har beslag av mässing vilket förekommer ofta på vapen som är tillverkade i Jönköping. Sidblecken är ovanliga, så tillvida att de är väldigt breda och kanske inte så formköna. Normalt brukar kolvkapporna ha flikar som går upp i stocken, men här saknas dessa. Mycket troligt är att Svanberg har sneplat lite på den militära produktionen då han tillverkat dessa pistoler, vilka bör ha sett dagens ljus någon gång under 1760-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade TESCHNER STOKHOLM. Total längd 45,5 cm. Pipornas längd 31 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Friedrich Wilhelm Teschner (okänt - 1738) Stockholm

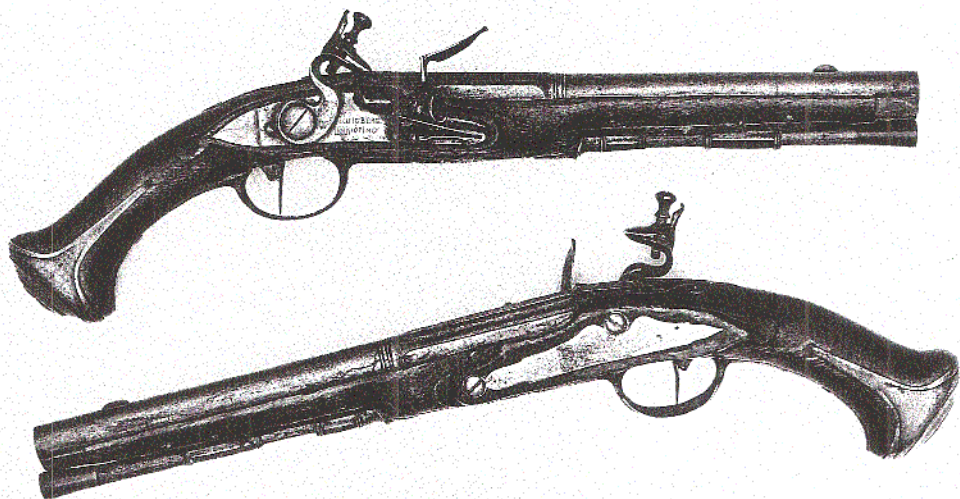
Teschner var troligtvis född i Königsberg. När han kom till Stockholm är inte känt, men han arbetade som gesäll hos mästare Daniel Roloff i början av år 1703. Senare detta år blev Teschner mästare och han inrättade då en egen verkstad. Man kan inte påstå att denne vapensmed arbetade i någon speciell stil då detta pistolpar är det enda kända arbete av honom. Det är ett par pistoler som är relativt enkla i sitt utförande, men samtidigt uppvisar de en viss elegans, både i form och balans. Säkerligen har Teschner tagit intryck av den militära svenska vapentillverkningen då han låtit förfärdiga dessa pistoler, som bör ha varit tillverkade omkring år 1720. Han avled den 19 juli 1738.

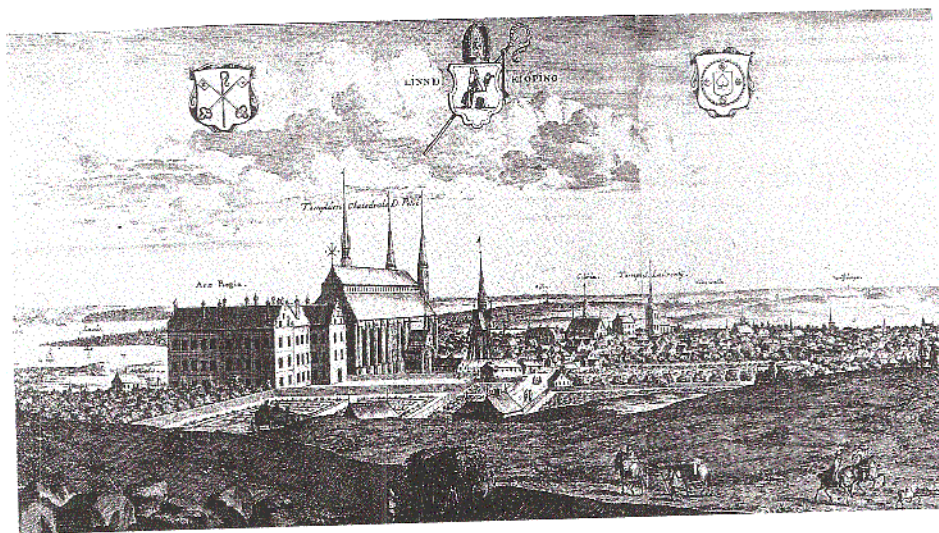
Ett par flintlåspistoler, signerade UNGBERG LINKÖPING. Total längd 44,5 cm. Pipornas längd 27,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 14 mm. (Östergötlands länsmuseum)

Per Johan Ungberg (1729 - 1778) Linköping

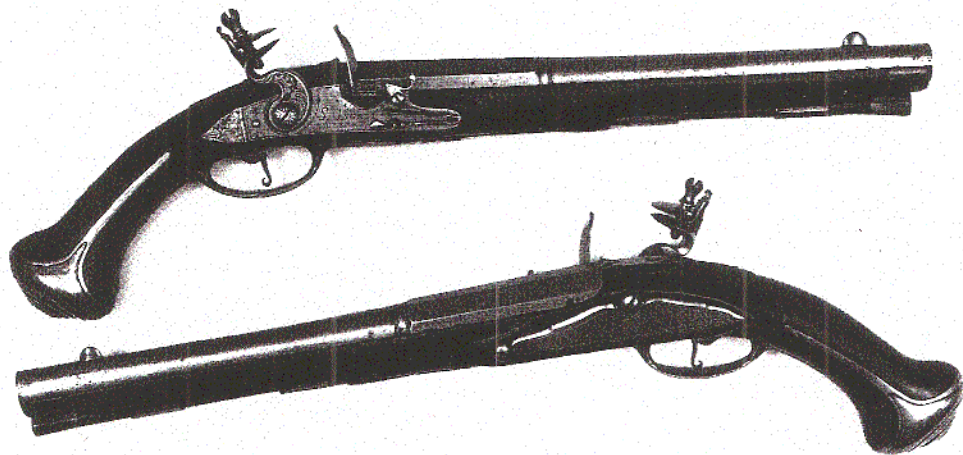
Ungberg var verksam som pistolsmed i Linköping. När han blev mästare är inte känt. Från vilka vapensmeder Ungberg påverkats är svårt att säga. I Linköping fanns endast en handfull vapentillverkare, men det troliga är att han hämtat sin inspiration från smederna som verkade i Örebro och Stockholm. De två paren som finns i denna bok skiljer sig främst åt därigenom att det ena paret är betydligt mera välarbetat, med vackert graverade låsbleck och hanar. En ovanlig detalj är blomman som är placerad alldeles ovanför signaturen. De båda pistolparen torde vara tillverkade någon gång under 1760-talet. "Kavalleri Pistolsmeden" Per Johan Ungberg avled år 1778 av "långsam rötfeber".

Ett par flintlåspistoler, signerade UNGBERG LINKÖPING. Total längd 42,5 cm. Pipornas längd 25,5 cm, slätborrade. Kaliber 13 mm. (Privat ägo)

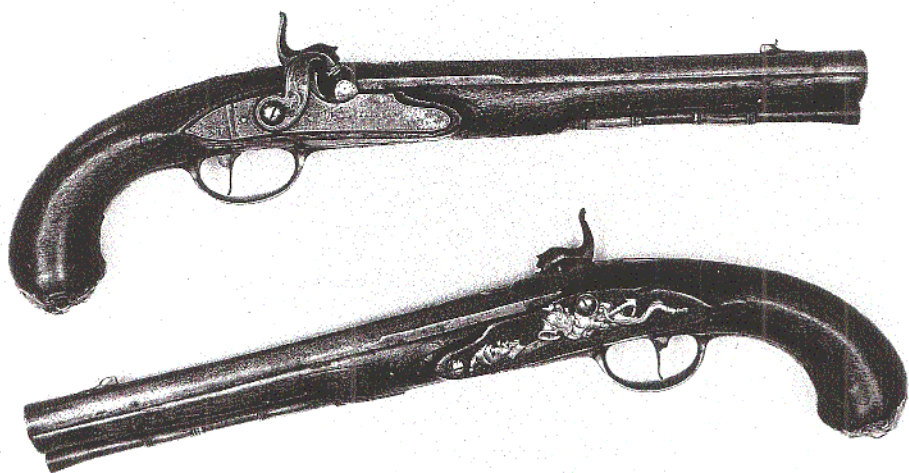
Linköping - där Ungberg var verksam under många år.

Ett par flintlåspistoler, signerade S. UNGROT ÖREBRO. Total längd 44 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Sven Ungrot (1719 - 1795) Örebro

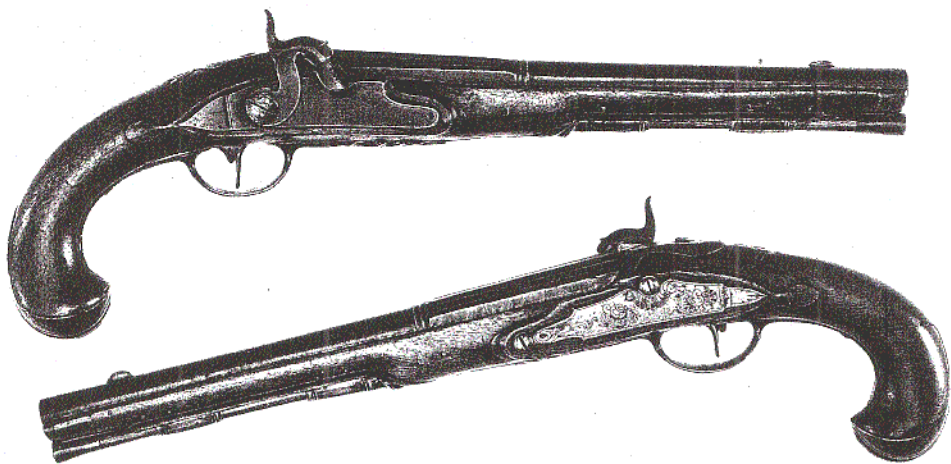
Ungrot var verksam vid Örebro fabriks och där blev han mästare år 1742. Det finns mycket få alster bevarade av denne smed till eftervärlden. Dessa pistoler uppvisar ingenting som man skulle kunna säga vara ett typiskt Örebro-arbete, utan man kan snarare benämna dessa pistoler som "ett traditionellt svenskt flintlåspar från 1700-talets mitt". Pistolparet med de fint graverade hanarna är troligtvis tillverkade någon gång under 1760-talet. Sven Ungrot avled den 21 februari 1795, vid 76 års ålder. Hans produktion av civila vapen synes inte varit speciellt stor.

Ett par slagläspistoler, ändrade från flintlås, signerade UTTERBERG. Total längd 41 cm. Pipornas längd 25,5 cm, slätborrade. De bär initialerna LEG samt Norrköping i guld. Beslag i silver. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

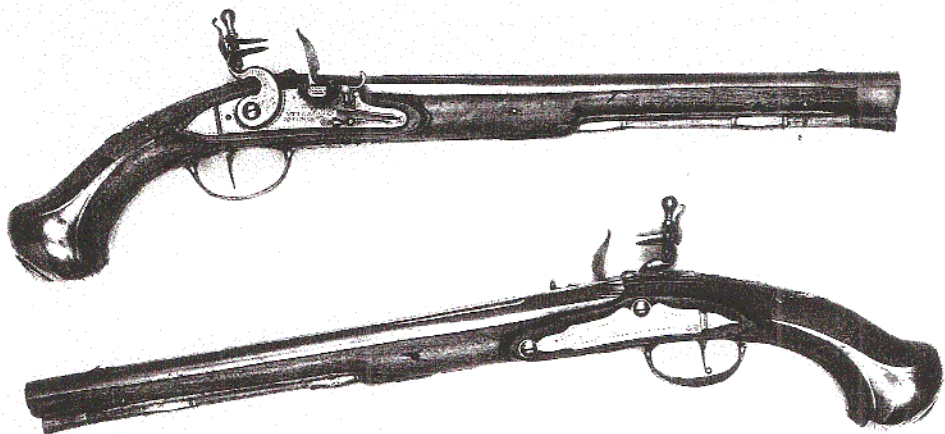
Peter Utterberg (1703 - 1800) Norrköping

Många skickliga vapensmeder har varit verksamma vid Norrköpings faktori under 1700-talet. Ett namn måste dock sättas före de övriga, nämligen böss- och pistolsmeden Peter Utterberg. Han föddes i Uppland år 1703 och sedan är det tyst om honom tills han återfinns som gesäll hos Stockholmsmästaren David Bars år 1725. Sex år senare begav sig Utterberg ut på gesällvandring runt om i Europa. Han återvände därefter till Bars' verkstad och år 1738 blev han mästare. Senare detta år fick han en förfrågan om att bli rustmästare i Norrköping, vilket han accepterade. Utterberg hade sedan ett stort antal gesäller och lärogossar under sin ledning de kommande åren. Här har vi nu möjlighet att studera fem par pistoler signerade Utterberg. Det första paret är intressant såtillvida att han låtit sig

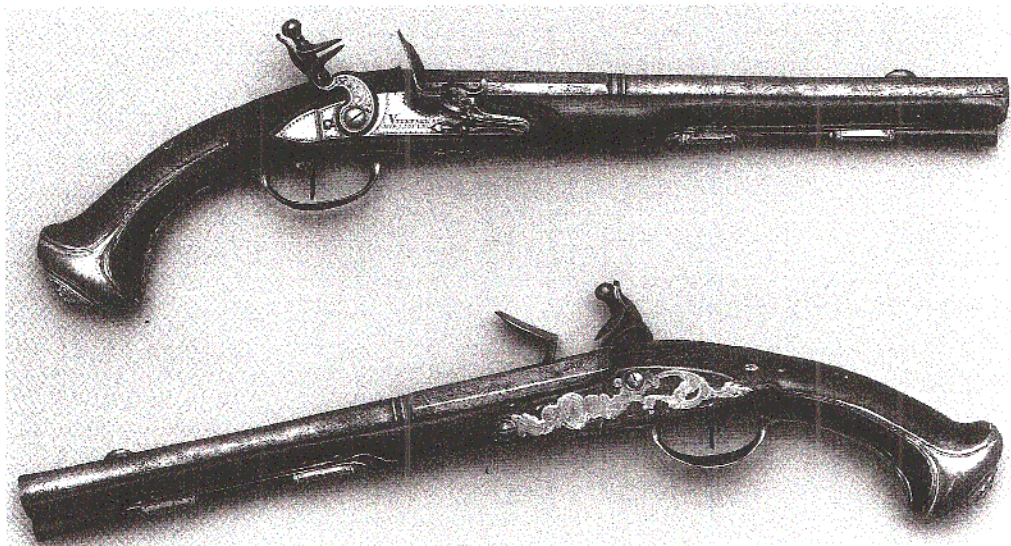

*Ett par slagläspistoler, ändrade från flintlås, signerade UTTERBERG NORRKÖPING.
Total längd 41,5 cm. Pipornas längd 29 cm, slätborrade. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)*

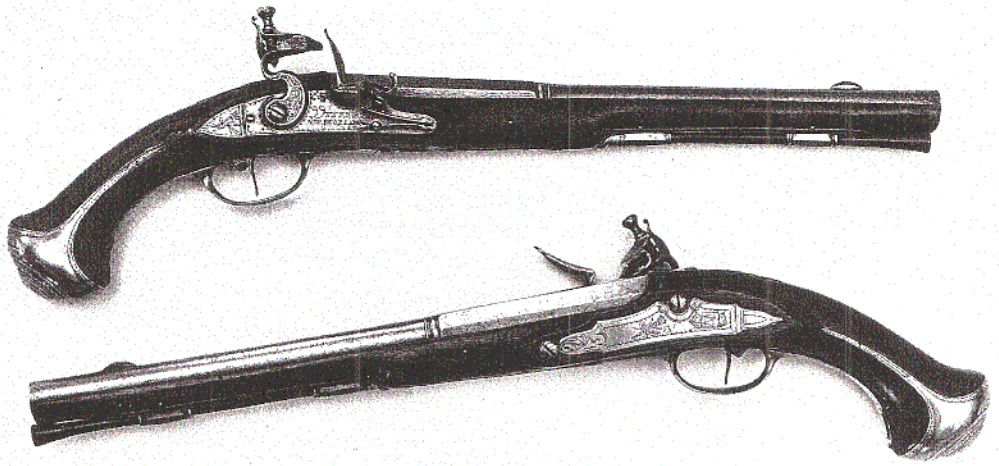
inspireras av engelskt vapensmide och de s.k. Queen Anne-pistolerna. Man noterar här kolvens form, kolvkappan med den speciellt utformade groteska masken samt sidoblecken. Därefter kommer ett par med kraftigt inåtböjda kolvar. Slutligen kan man vila ögonen på tre par fina ryttarpistoler; det första med pipor av Felix Meier och de två sista paren med vackert damaskerade pipor och beslagen i förgylld mässing. Trots att Utterberg var den förnämste av Norrköpings alla vapensmeder dog han i stor fattigdom. Det sista som står att läsa om honom är ett fattigbevis, utfärdat den 22 december 1800 och där står inledningsvis: "Pistol Smeden Petter Utterberg, som med döden avled den 10 dennes, befanns uti den usla beläghet att dess lilla och ringa Qvarlåtenskap ej kunde sträcka sig till Begravningskostnaden".

Ett par flintlåspistoler, signerade UTTERBERG NORKIÖPING. Total längd 54 cm. Pipornas längd 36 cm, slätborrade. De är signerade FELIX MEIER IN WIENN. Beslag i järn. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

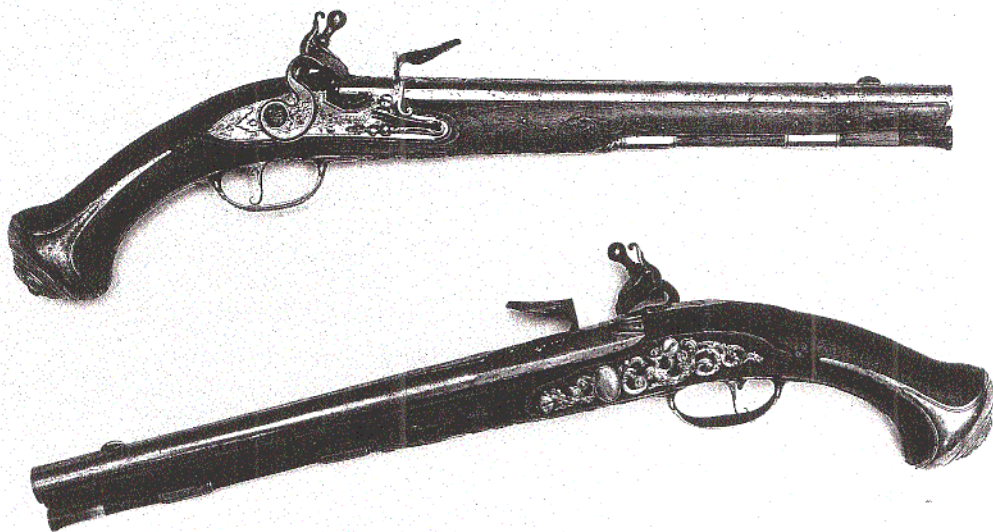
Ett par flintlåspistoler, signerade UTTERBERG NORKIÖPING. Total längd 49 cm. Pipornas längd 30,5 cm, slätborrade. Ägarnamnet i guld: GREFVE:PONTUS:DE LA GARDIE. Beslag av förgylld mässing. Kaliber 14 mm. (Privat ägo)

Ett par flintlåspistoler, signerade UTTERBERG NORKIÖPING. Total längd 52,5 cm. Pipornas längd 34,5 cm, slätborrade. Beslag av förgylld mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

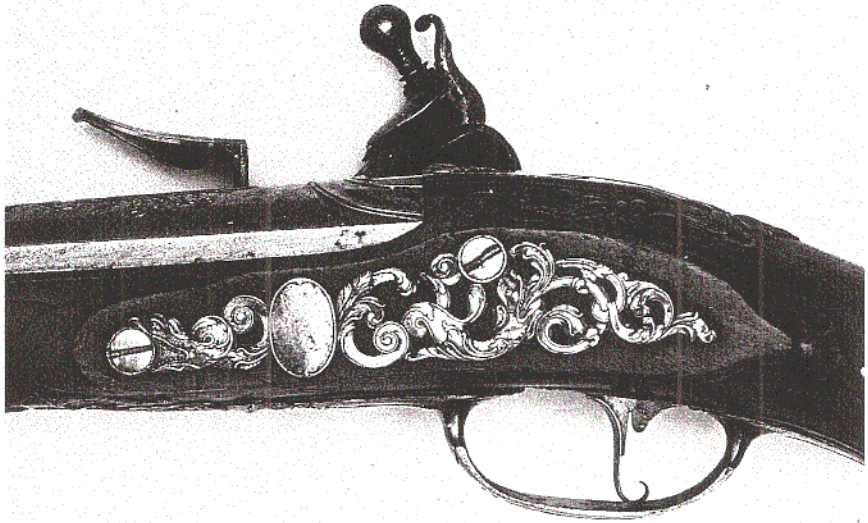
Vy av Norrköping från Utterbergs tid

Ett par flintläspistoler, signerade E:WESSMAN STOCKHOLM. Total längd 48 cm. Pipornas längd 32 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

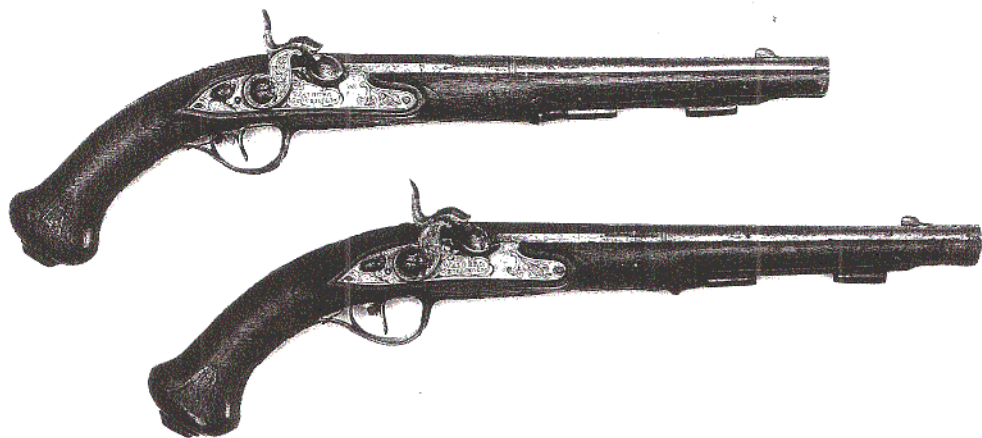
Erik Wessman (okänt - 1747) Stockholm

Denne vapensmed föddes i Norrtälje men kom i unga år till Stockholm och sattes i lära på faderns verkstad. Han blev gesäll år 1733 och mästare cirka fyra år senare. Detta pistolpar visar med all önskvärd tydlighet att Wessman var en skicklig pistolsmed. På det fint graverade låsblecket kan man se en krigare med en pistol i handen, vilket hör till ovanligheterna. Man kan vidare lägga märke till den försänkta bakspetsen, vilken i detta utförande är mycket sällsynt. Ett snarlikt arbete finner man på en praktbössa (Svenska Gevärssmeder, sid 65) av Stockholmsmästaren Adam Anthon Gerhardt. De arbetade i samma stad, var jämnåriga och blev mästare samtidigt, så någon har säkert påverkats av den andre. En annan sak som är värd att notera är kolvkappornas maskaroner, vilka är synnerligen vackert

utförda. Även sidblecken är av samma höga kvalitet och där har Wessman placerat in en ograverad oval sköld, avsedd för ägarens initialer eller adelsvapen. Detta pistolpar är troligtvis tillverkat i början av 1740-talet. Endast en handfull vapen är kända efter denne skicklige mästare. Böss- och pistolsmeden Erik Wessman avled den 16 maj 1747. Några år före sin död hade han också utsetts till borgare.

Ett par slaglåspistoler, ändrade från flintlås, signerade WÅLBERG STOCKHOLM. Total längd 42 cm. Pipornas längd 27 cm, räfflade. De har guldstämpeln AW. Beslag i järn. Kaliber 12 mm. (Privat ägo)

Anders Wåhlberg (omkring 1720-1793) Stockholm

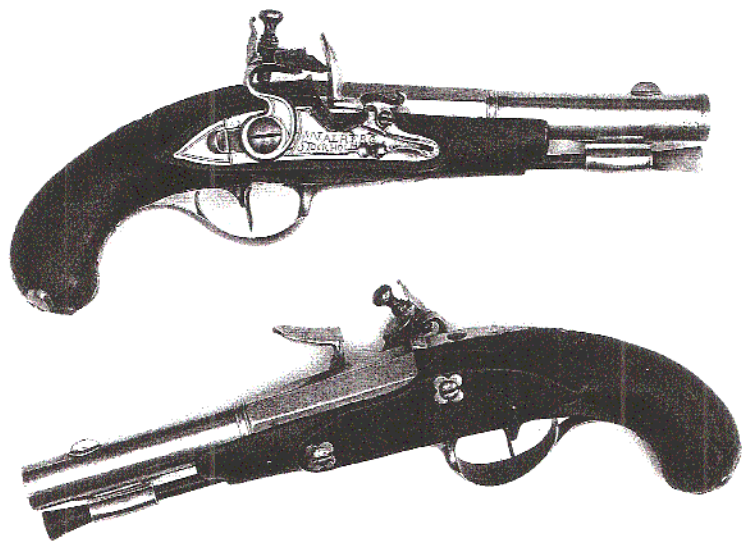
Den historiskt ryktbare vapensmeden Anders Wåhlberg föddes omkring 1720. Han började som lärogosse hos mästaren Erik Wessman i Stockholm och där blev han gesäll år 1742. Efter att därefter ha arbetat under ledning av den skicklige Stockholmsmästaren David Bars under nio år erhöll Wåhlberg sin mästarvärdighet år 1763. Kort tid därefter utnämndes han också till arvprinsarnas - Gustav, Carl och Fredrik Adolf - pistolsmed. Runtom i landet, på museer och i privata samlingar finns många bevarade pistoler och gevär som är tillverkade av Wåhlberg. Flertalet av dessa alster är av hög kvalitet och vittnar om stort yrkeskunnande. Att han var duktig vad det gällde ciselering visar inte minst de fem par pistoler som han är representerad med i denna bok. Först ser vi ett par relativt enkla pistoler, men

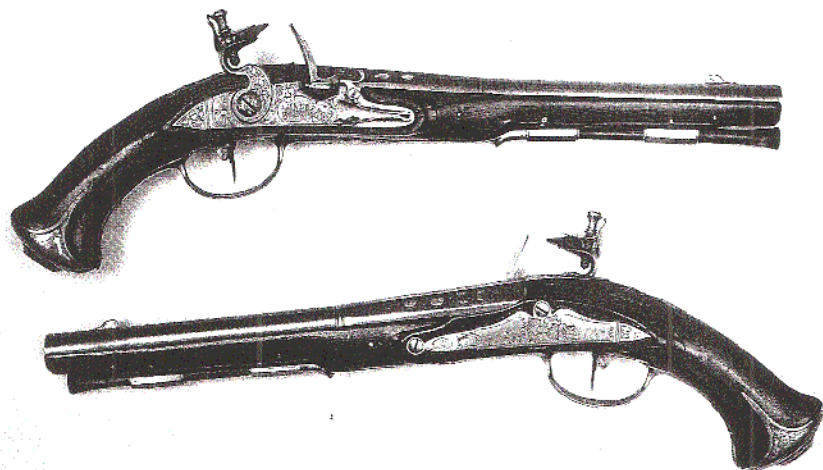
*Anders Wählbergs
guldstämpel*

med vackra lås som också har pipor som bär mästarens stämpel A och W i guld med krona över. Det var bara en handfull Stockholmsmästare som hade en egen guldstämpel. Så kommer ett par små, enkla halvstockade pistoler. Därpå följer ett par där samtliga beslag har guldinläggningar och detta gäller även de fint damaskerade piporna. Så kan man vila ögonen på ett par mycket ovanliga pistoler - för att vara tillverkade av en svensk vapensmed. Piporna har snidade kammarstycken med figurmotiv. På den ena, Mars stående med draget svärd i trofégrupp, på det andra, Minerva stående med lans och sköld likaledes i trofégrupp, båda utgående från en bas av akantusblad. De ovanliga kolvkapporna är av mörkt exotiskt träslag och begränsade av en inlagd bård av förgyllt silver med graverad ornering i form av en tuktad lagerkrans. De ovala plattorna på undersidan är av förgyllt silver, belagda med lagerkransade huvuden i stålsnitt. Slutligen kommer så det pistolpar som historiskt sett tilldragit sig det största intresset bland svenska pistoler, eftersom det var detta par som användes vid attentatet mot Gustav III på Operan i Stockholm den 16 mars 1792. De anspråkslösa pistolerna är endast drygt 30 cm långa, varför de med lätthet kunde gömmas i kungamördaren Jacob Johan Anckarströms kapp.

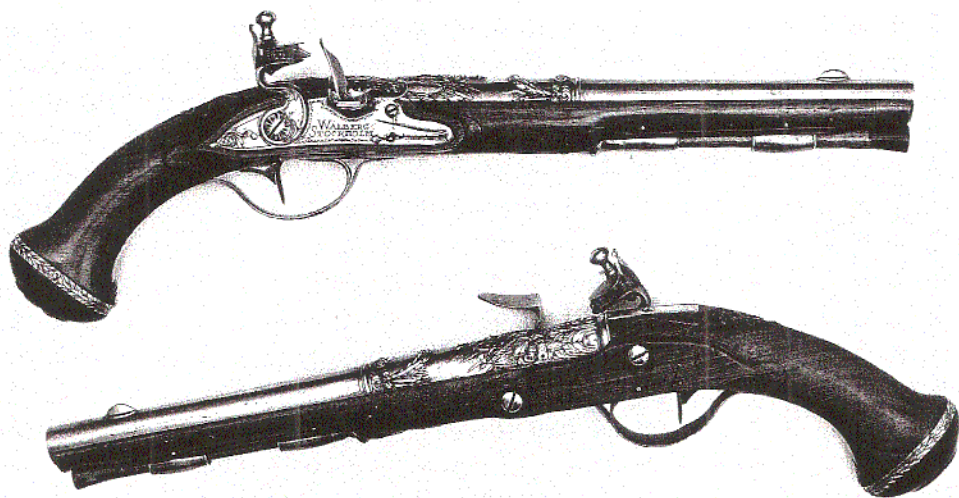
Arvprinsarnas pistolsmed, Anders Wählberg, avled i Stockholm den 5 juli 1793. Senare konstaterades att skulderna var större än tillgångarna. Detta var vanligt bland vapensmederna i Sverige under 1700-talet och inte ens den skicklige Wählberg undgick att drabbas av detta öde.

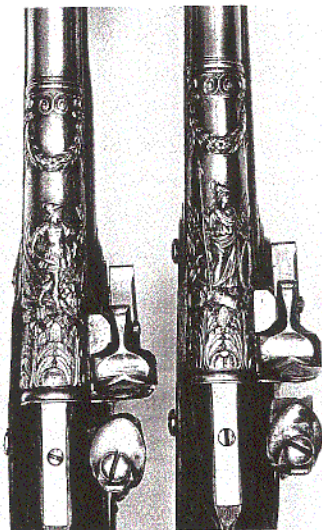
Ett par flintlåspistoler, signerade WÅLBERG STOCKHOLM. Total längd 25 cm. Pipornas längd 14 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 12 mm. (Privat ägo)

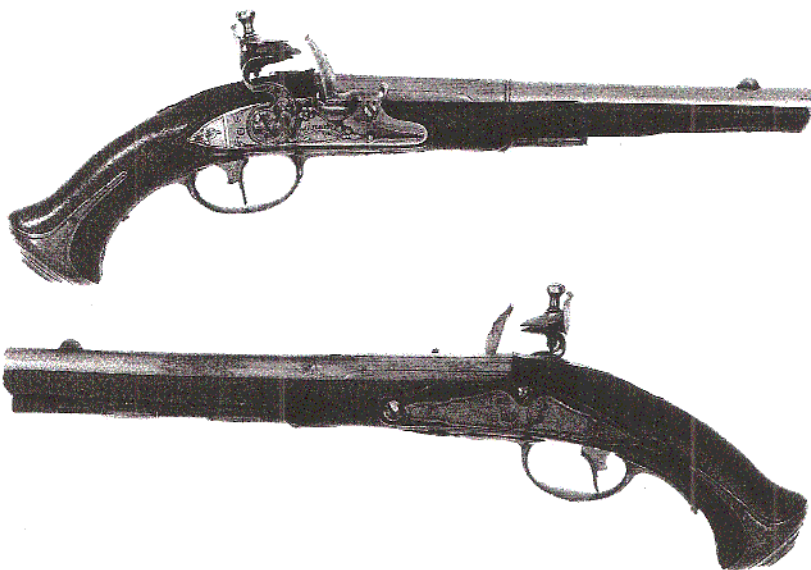

Ett par flintlåspistoler, signerade WÅLBERG STOCKHOLM. Total längd 40 cm. Pipornas längd 25 cm, slätborrade. De har inläggningar av guld. Järnbeslag med guldpunsad botten. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Ett par flintlåspistoler, signerade WÅLBERG STOCKHOLM. Total längd 41 cm. Pipornas längd 26,5 cm, slätborrade. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

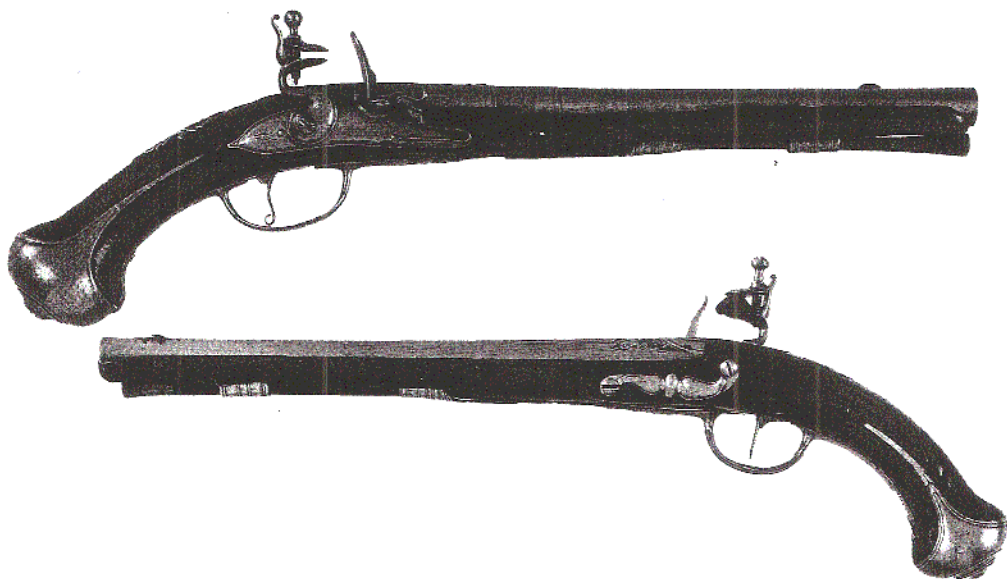

Ett par flintlåspistoler, signerade WÅHLBERG STOCKHOLM. Total längd 31,5 cm. Pipornas längd 19,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 11 mm. (Livrustkammaren)

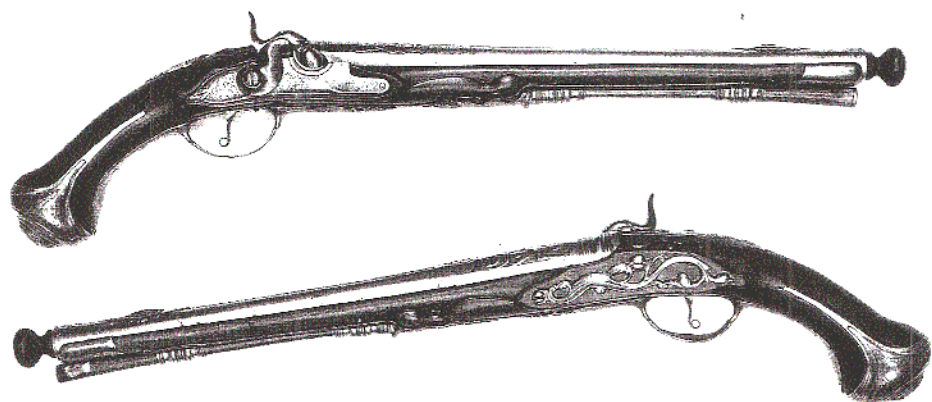
*Det ödesdigra skottet på
Operan den 16 mars 1792*

Ett par flintlåspistoler, signerade GOTTFRIED ZERR STOCKHOLM. Total längd 52,5 cm, slätborrade. Pipornas längd 34,5 cm, slätborrade. Kaliber 16 mm. (Livrustkammaren)

Gottfried Zerr (födelse- och dödsår okända) Stockholm

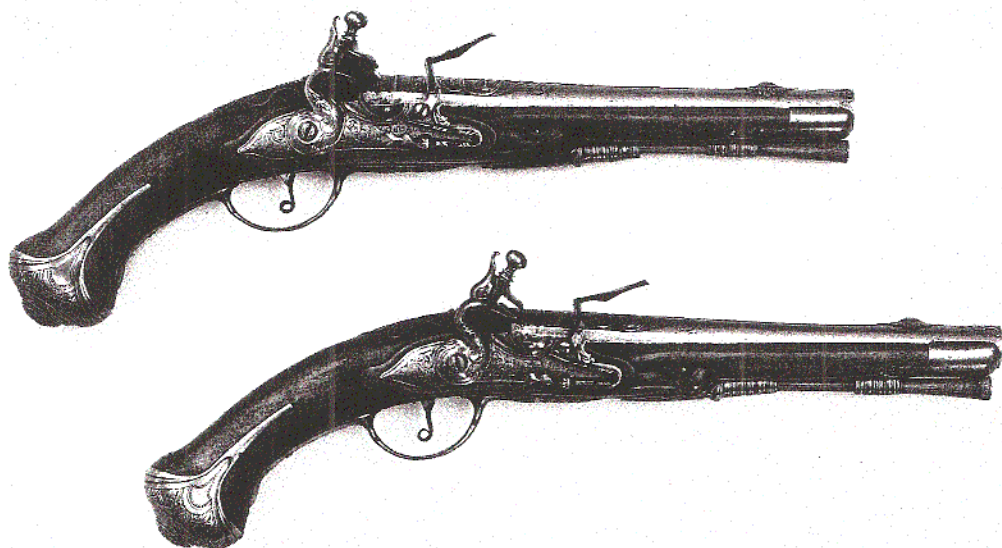
Detta är en vapensmed som man inte känner till särskilt mycket om. Man vet dock att han kom till Stockholm omkring år 1718 och då antagligen från Tyskland. Vilket år han blev mästare är heller icke känt. Troligtvis arbetade han i Stockholm bara under ett antal år och återvände därefter till Tyskland. Det enda som han lämnade efter sig var detta pistolpar samt ett flintlåsgewär, båda med tillverkningsorten Stockholm. Dessa långa ryttarpistoler bör vara tillverkade någon gång i början av 1720-talet. Piporna bär initialerna och texten: "J.G.Z.A. STOCKHOLM" (Johann Gottfried Zerr à Stockholm) samt kunglig krona.

Ett par slagläspistoler, ändrade från flintlås, signerade S:ÅBERG. Total längd 53 cm. Pipornas längd 35,5 cm, slätborrade. Beslag av mässing . Kaliber 13 mm.(Privat ägo)

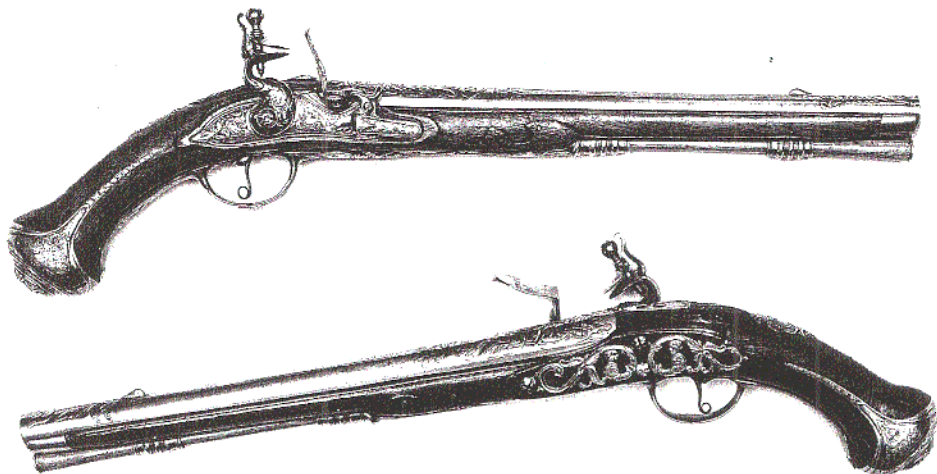
Sven Åberg (1690 - 1749) Jönköping

Vid 14 års ålder sattes Åberg i lära hos mästare Tore Löfgren och efter fem år blev han gesäll vid faktoriet i Jönköping. Åtta år senare erhöll Åberg sin mästarvärdighet och kunde alltså från år 1717 titulera sig som "mästare Sven Åberg". De vapen som denne smed lämnat efter sig visar alla på stor hantverksskicklighet och han var dessutom begåvad med fin formkänsla. Han arbetade i en mycket speciell och egen stil, varför man nästan omgående kan konstatera att det är ett arbete av just Åberg. De fyra pistolpar som här medtagits uppvisar en rad likheter i sin utformning. Först kan man lägga märke till hans typiska ciseleringsarbete som främst syns på kammarstyckena, men också runtom kornen. Samtliga beslag är av mässing, likaledes de välvda låsblecken samt framstockarnas avslutning. Vidare

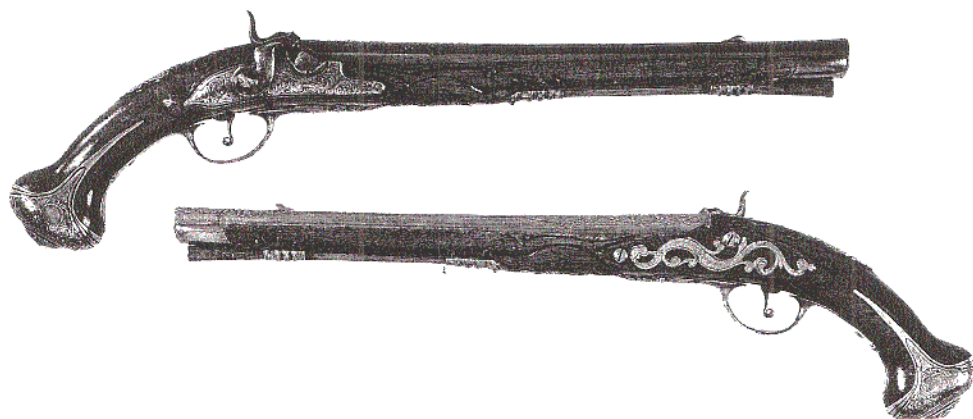

Ett par flintlåspistoler, signerade S:ÅBERG. Total längd 37 cm. Pipornas längd 22 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

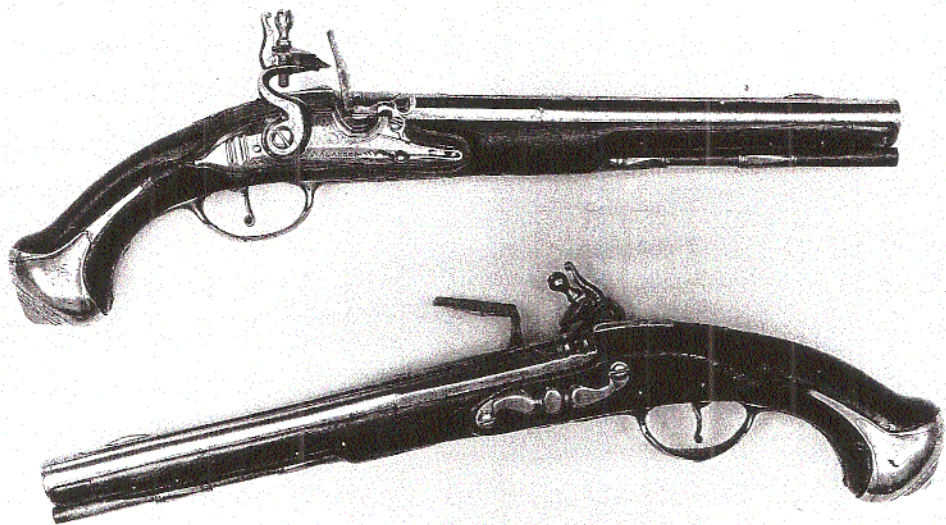
har alla paren profilerade rörkor. Ett lustigt drag är också de genomgående slarvigt graverade signaturerna samt avtryckarna med de upprullade ändarna. De två sista paren har låsbleck med röd lackbakgrund och på dessa pistoler ser man också att hanskruvshuvudena är i form av groteska masker. Sven Åberg, som självfallet skall räknas till en av Jönköpings absolut mest framstående pistolsmeder, slutade sina dagar på årets näst sista dag år 1749.

Ett par flintläspistoler, signerade S:ÅBERG. Total längd 53,5 cm. Pipornas längd 36 cm, slätborrade. De har inskriften JÖNKIÖPING. Beslag av förgylld mässing. Kaliber 16 mm. (Privat ägo)

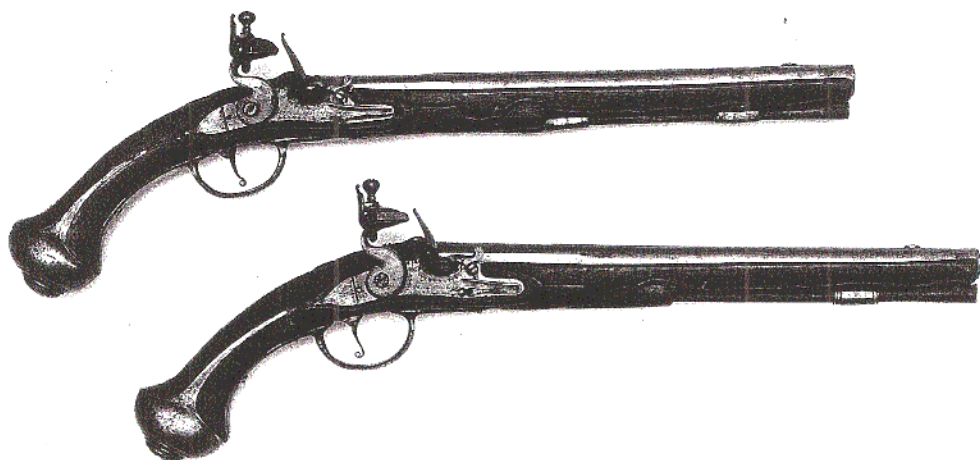
Ett par slagläspistoler, ändrade från flintlås, signerade S:ÅBERG. Total längd 52 cm. Pipornas längd 35 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 16 mm. (Livrustkammaren)

Ett par flintlåspistoler, signerade S:ÅLANDER. Total längd 44 cm. Pipornas längd 28 cm, slätborrade. Beslag av mässing. Kaliber 17 mm. (Privat ägo)

Sven Ålander (1689 - omkring 1758) Jönköping

Vid 14 års ålder sattes denne smed i lära hos mästare Anders Liding. Ålander blev sedan mästare vid faktoriet i Jönköping år 1712 och det var i denna stad som han sedan kom att verka under resten av sitt liv. Det finns endast ett fåtal vapen bevarade åt eftervärlden, som bär Ålanders signatur och att han skulle arbeta i någon slags "Jönköpingsstil" vore nog fel att påstå. Några saker som man dock kan lägga märke till är låsbleckets form med de tre infilningarna i dess bakre kant. Vidare pistolparets sidobleck som man inte finner så ofta på civila vapen. En annan detalj som är värd att notera är varbygelns form, med en utvidgning på mitten som kan skönjas på den undre pistolen. Dessa vapen är troligtvis tillverkade på 1740-talet.

Ett par flintlåspistoler, signerade NILS ÖRNBOM. Total längd 54 cm. Pipornas längd 35,5 cm, slätborrade. Beslag av järn. Kaliber 15 mm. (Privat ägo)

Nils Örnбом (mitten av 1600-talet - 1735) Örebro

Örnбом var verksam som låssmed vid Örebro fabriks. När han blev mästare är inte känt men han står omtalad som åldersman från år 1718. Dessa ryttarpistoler som Örnбом förfärdigat är relativt enkla i sitt utförande. Låsblecken är graverade, men gravyren är ändå ganska primitiv. Pistolerna är långa - 54 cm, men Örnбом har ändå lyckats bra med proportionerna, vilka vissa smeder ibland kunde få problem med. Detta pistolpar bör vara tillverkat omkring 1720. Av denne smed finns endast detta par och två bössor bevarade till eftervärlden. Nils Örnбом avled år 1735. Han efterlämnade ett ganska omfattande lösöre, något som var relativt ovanligt bland den tidens vapensmeder.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

- Alm, J. Eldhandvapen I-II, Stockholm 1934.
- Flottans handvapen, Sjöhistorisk årsbok 1953-1954, Stockholm 1954.
 - Handeldvapen, Livrustkammaren Vol V:5-6, Stockholm 1950.
 - Inventarium över vapensamlingen m.m. på Örbyhus slott, Stockholm 1953.
 - Vapnens historia, Stockholm 1927.
- Armes Anciennes, Hotel Drouot, Paris 1973.
- Cederlöf, O. Vapenhistorisk handbok, Stockholm 1975.
- Cederström, R. Pistol- och stockmakaren Peter Rundberg i Jönköping, Svenska Vapenhistoriska Sällskapets årsskrift 1926.
- Durik, J. Gamla handeldvapen, Prag 1979.
- Elgenstierna, G. Svenska adelns ättartavlor I-IX, Stockholm 1925-36.
- Ekfeldt, A. Gudmund Nystrand - en märkesman inom svenskt vapensmide, Eskilstuna 1973.
- Fleetwood, G. Livrustkammarens metod för avbildning av vapenstämplar, Fataburen 1921.
- von Goës, N. Söderhamns Gevärsfaktori 1620-1813, Söderhamn 1988.
- Gusler, B. Decorated Firearms 1540-1870, Williamsburg 1977.
- Hallwylska vapensamlingen, Katalog över vapensamlingen, Stockholm 1927.
- Hayward, J.F. Les Armes a feu anciennes 1660-1830, London 1963.
- Heer, E. Der neue Stöckel I-II, Schwend 1978.
- Helmfrid, B. Norrköpings historia III, Norrköping 1969.
- Hoff, A. Feuerwaffen I-II, Köpenhamn 1969.
- Hooopes, T.T. Firearms of Princes, Bulletin City Art Museum of Saint Louis 1940.
- Huskvarnautställningen, Katalog, Jönköping 1936.
- Jansson, L. Staden som ryssarna brände, Hundare och skeppslag 13, Norrtälje 1989.

- Jägarförbundet, Svenska Jägarförbundets utställning 1897.
- Jägarförbundets årsskrift, Stockholm 1875.
- Kist, J.B. Dutch muskets and pistols, London 1974.
- Kjellberg, C.U. Norrtälje stad 1622-1922, Norrtälje 1922.
- Krigsarkivet: Protokoll, handlingar rörande faktorier, rullor.
- Landsarkiven i Vadstena, Uppsala och Göteborg: Mantalslängder, husförhörslängder och bouppteckningar.
- Lenk, T. Flintlåstillverkningens införande i Sverige, Karolinska förbundets årsbok 1937.
- Flintlåset - Dess uppkomst och utveckling, Stockholm 1939.
 - Karl XII-minnen i Dresden, Livrustkammaren 1940.
 - Notiser kring några flintlåsvapen i Kulturen, Lund 1938.
 - Signerade svenska bösstockar, Svenska Vapenhistoriska Sällskapets årsskrift 1940-41.
- Lijsing, P. Norrtälje Gevärsfaktori under åren 1622-1626, Norrtälje 1947.
- Lindstam, R. Huskvarna krönika, Jönköping 1923.
- Livrustkammaren och därmed förenade samlingar, Uppsala 1919.
- Livrustkammaren, vägledning för besökande, Uppsala 1911.
- Lönnerberg, E. Jönköpings faktori - och pistolmakarämbete, meddelande från Jönköpings hembygdsförbund XXII, 1949.
- Minnen från vapensmeders, pistol- och stockmakares skrän i Jönköping och Huskvarna, Mäster Gudmund Gilles årsbok 1936.
 - Några anteckningar om Ronnebys faktori, Svenska Vapenhistoriska Sällskapets årsskrift 1942-43, Stockholm 1943.
- Malmberg, A. Bössmeds Familjen Metzger, Svenska Vapenhistorisk Sällskapets årsskrift 1921-31.
- Böss- och pistolsmederna, svenska kulturbilder del III, Stockholm 1930.
 - Från Stockholms pistolämbetets sista dagar, Svenska Vapenhistoriska Sällskapets årsskrift 1927-28.
 - Gravören J.L. Weiss och 1700-talets finare gevärstillverkning, Rig 1929.
 - Stockholms bössmakare, Stockholm 1936.
 - Svenska vapenexporten under 1700-talet, Svenska Vapenhistoriska Sällskapets årsskrift 1927-28.
 - Tre hittills okända 1700-tals pipsmeder i Sverige, Svenska Vapenhistoriska Sällskapets årsskrift 1927-28.

- Mann, J. Wallace Collection Catalogues, volume II Arms, London 1962.
- Mollstadius, A. Ett årsmöte i pistolmakaresocieteten på Smedjegatan, meddelande från Jönköpings läns hembygdsförbund XXII.
- Jönköpings Gevärsfaktori 1697-1720, Jönköping 1958.
- Smedsbyns uppkomst och första invånare, Vår hembygd XVI, Huskvarna 1963.
- Montelius, O. Söderhamns gevärsfaktori, Helsinglands Fornminnessällskap Årsskrift 1901.
- Nordenfalk, E. Museet Löfstads Slott, Stockholm 1967.
- Olsson, N. Marja Hedberg-Braathens vapensamling, Hörby 1960.
- Rickson, L. Ur Örebro gevärsfaktoris historia, Samfundet Örebro Stads- och Länsbiblioteks Vänner, Örebro 1930.
- Rinman, S. Bergwerks Lexicon, Stockholm 1788-89.
- Rystad, G. Jönköpings stads historia del II, Jönköping 1918.
- Samzelius, J. Några under Örebro faktori lydande gevärssmeders stämplat, Rig 1918.
- J.L.B. von Greiff, Kennelklubbens Tidsskrift 1897.
- von Schreeb, T. David Bars' stora stämpel, Svenska Vapenhistoriska Sällskapets årsskrift 1939.
- Privata vapensamlingar, Svenska Vapenhistoriska Sällskapets årsskrift 1926.
- Sjöberg, S. Rysshärjningar i Roslagen, Borås 1981.
- Stadsarkivet: Bouppteckningar, skråhandlingar, fattigbevis, borgarlängder, dödböcker och mantalslängder.
- Steckzén, B. Om Söderhamns gevärsfaktori i äldre tider, Norrlands försvar 1931.
- Stenberg, P. Fyra mekaniska elddon av pistolsmeden Jacob Nussbaum, Livrustkammaren 1974.
- Strokirk, O.F. Örebro gevärsfaktori, Kultur- och personhistoriska anteckningar, Örebro 1920.
- Svärdström, S. Natten den 17 mars 1792 - Kring mordet på Gustav III, Livrustkammaren 1967.
- Stöckel, J.F. Haandskydevaabenes bedømmelse I-II, Köpenhamn 1938-43.
- Uddgren, H.E. Karolinen Hugo Johan Hamilton - en levnadsbeskrivning, Stockholm 1916.
- Wennberg, K. Anders Wåhlberg - arvprinsarnas pistolsmed, Stockholm 1993.
- En okänd mästare från Örebro, Från bergslag och bondebygd 1990-91, Kumla 1992.

- En stor mästare från Norrköping, Föreningen Gamla Norrköping, Norrköping 1993.
 - En svensk rustkammare, Armémuseum meddelande 55, Stockholm 1995.
 - En svensk vapensamling, Stockholm 1982.
 - Ett kungligt praktgevär, Livrustkammaren Volym 18:6-7, Stockholm 1990.
 - Ett ovanligt pistolpar, Ångermanland Medelpad 1992-93, Härnösand 1992.
 - Gabriel Dalstedt - En skicklig Örebrosmed, Tidsskriften Engelbrekt, 1986:3.
 - Gåvopistoler från Prins Carl till W.R. Stackelberg, Varia, volym VI, Stockholm 1991.
 - Johan Mellberg och hans utsökta mästarstycke, Armémuseum, meddelande 52, Stockholm 1992.
 - Jönköpingsmästaren Anders Stenberg (1712-49), Varia, volym VII, Stockholm 1992.
 - Karolinen Hamiltons avskedsgåva, Skånes Vapenhistoriska Förening, meddelande 188, Malmö 1994.
 - Maskaronernas och kolvappornas värld, Skånes Vapenhistoriska Förening, meddelande 173, Malmö 1991.
 - Norrtelje faktori och dess smeder, Stockholm 1985.
 - Några okända Jönköpings-smeder, Skånes Vapenhistoriska Förening, meddelande 189, Malmö 1995.
 - Pieter Starbus d.ä. - En kunglig bössmakare och hans familj, Armémuseum, meddelande XXXXIX, Stockholm 1989.
 - Svenska böss- och pistolsmeder, Stockholm 1989.
 - Svenska Gevärssmeder, Stockholm 1982.
 - Svenska jaktgevär från 1700-talet, Stockholm 1982.
 - Svenska Pistolsmeder, Stockholm 1979.
- Wäsström, P. Beskrifning På Damaskerade Skjutgevär och af Järn och Stål, Vetenskapsakademiens Handlingar 1773.
- Åberg, A. Karolinskt Herravälde, Den svenska historien 8, Stockholm 1983.